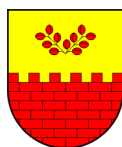

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta
Oddelek za agronomijo

Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora in ekonomiko ter razvoj podeželja

*Jamnikarjeva 101
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 320 30 00
www.bf.uni-lj.si*

Naročnik
Občina Miren Kostanjevica
*Miren 137
5291 Miren, Slovenija*

Naročilnica številka:
23-NAR-00153

Naslov

ANALIZA STANJA KMETIJSTVA V OBČINI MIREN-KOSTANJEVICA

Osnutek

Ljubljana, 26. 5. 2023

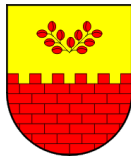

Izvajalec

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Naročnik

Občina Miren Kostanjevica

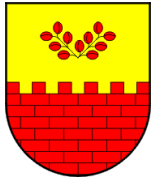
Analiza stanja kmetijstva v Občini Miren-Kostanjevica

Naročilnica številka:
23-NAR-00153

Vodja projekta
doc. dr. **Matjaž Glavan**
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Ljubljana, 26. 5. 2023

Naročnik:

*Občina Miren Kostanjevica
Miren 137
5291 Miren,
Slovenija
<https://www.miren-kostanjevica.si/>*

Izvajalec:

*Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za agronomijo, Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega
prostora in ekonomiko ter razvoj podeželja
Jamnikarjeva 101
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 320 30 00

www.bf.uni-lj.si*

Vodja:

doc. dr. **Matjaž Glavan**, univ. dipl. inž. agr.

Sodelavci v projektni skupini:

doc. dr. Rozalija Cvejić, univ. dipl. inž. agr.
doc. dr. Anton Perpar, univ. dipl. inž. agr.
doc. dr. Tjaša Pogačar, univ. dipl. meteorol.
prof. dr. Andrej Udovč, univ. dipl. inž. agr.

Predlog za navajanje:

Glavan M., Cvejić R., Perpar A., Pogačar T., Udovč, A. 2023. Analiza stanja kmetijstva v Občini Miren-Kostanjevica. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: Ljubljana; 92 str.

KAZALO

KAZALO PREGLEDNIC.....	6
KAZALO SLIK.....	8
1 UVOD	10
2 STRATEŠKA IZHODIŠČA	12
2.1 Strateške podlage za razvoj kmetijstva.....	14
2.1.1 Evropski zeleni dogovor v okviru Strategije od vil do vilic	14
2.1.2 Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030.....	15
2.1.3 Dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040.....	15
2.1.4 Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«	16
2.1.5 Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050	16
2.1.6 Program upravljanja območij Natura 2000	17
2.1.7 Načrta upravljanja voda (NUV) za obdobje 2022-2027	17
2.2 Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo	18
3 STANJE PODNEBJA IN PROJEKCIJE PODNEBNIH SPREMEMB	21
3.1 Temperatura zraka	22
3.2 Temperatura tal in dolžina rastne dobe.....	24
3.3 Padavine.....	25
3.4 Vodna bilanca	27
3.5 Veter in sončno obsevanje	29
4 PROSTORSKA ANALIZA	30
4.1 Zemljišča	30
4.1.1 Lastnosti tal	30
4.1.2 Boniteta ali pridelovalni potencial zemljišča, trajno varovana zemljišča	34
4.1.3 Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane	35
4.1.4 Lastništvo	36
4.1.5 Namenska raba	37
4.2 Ranljivost kmetijske pridelave	38
4.2.1 Razpoložljivost vodnih virov	38
4.2.2 Izpostavljenost poplavam	42
4.2.3 Plazljivost območja	43
4.3 Vodovarstvena območja	44
4.4 Naravovarstvene vsebine	45
4.4.1 Natura 2000	45
4.4.2 Ekološko pomembna območja	47

4.4.3	Naravne vrednote	48
4.4.4	Zavarovana območja	49
4.5	Gozdni sestoji	50
4.6	Analiza prostorskih podatkov zbirnih vlog za neposredna plačila	52
4.6.1	Dejanska raba	52
4.6.2	Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev	54
4.6.3	Kmetijske rastline.....	55
4.6.4	Vinogradi.....	56
4.6.5	Zavarovani prostori	58
4.6.6	Čebelarstvo.....	59
4.6.7	Omejene možnosti za kmetijsko dejavnost	60
4.6.8	Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi (KOPOP).....	61
4.6.9	Ekološko kmetijstvo	63
4.6.10	Okoljsko občutljivo trajno travinje	65
5	STANJE KMETIJSTVA IZ POPISA KMETIJSTVA.....	67
5.1	Število kmetijskih gospodarstev	67
5.2	Raba kmetijskih zemljišč.....	68
5.3	Velikostna struktura kmetijskih gospodarstev.....	73
5.4	Živina na kmetijskih gospodarstvih.....	76
5.5	Družinski člani po starostnih skupinah na družinskih kmetijah in polnovredne delovne moči (PDM).....	80
5.6	Dopolnilne dejavnosti.....	81
6	SWOT ANALIZA.....	83
6.1	Metodologija.....	84
6.2	Prepis rezultatov delavnice.....	86
6.2.1	Trženje.....	86
6.2.2	Mladi kmetije	87
6.2.3	Ekološko kmetovanje	88
6.2.4	Poslovno okolje	89
6.3	Sinteza	90
7	PREDLOG STRATEŠKIH USMERITEV	91
8	VIRI.....	92

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Cilji evropske SKP v obdobju 2023–2027.....	12
Preglednica 2: Zastopanost talnih tipov.	32
Preglednica 3: Boniteta zemljišč / proizvodna sposobnost zemljišč.....	34
Preglednica 4: Kmetijska zemljišča za kmetijstvo in pridelavo hrane s prikazom KZU.....	35
Preglednica 5: Kmetijska zemljišča v uporabi po lastništvu.....	36
Preglednica 6: Generalizirana namenska raba prostora.	37
Preglednica 7: Določitev razredov ogroženosti kmetijskih zemljišč primernih za namakanje v primeru suše iz seštevka točk količinske razpoložljivosti vodnih virov za namakanje območje analizirane občine.....	38
Preglednica 8: Razredi potencialov za razvoj vrtnarstva glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje, s priporočili Ministrstvu za kmetijstvo in okolje RS o prioritetenih aktivnosti po posameznih primernostnih območjih za razvoj vrtnarske pridelave.	39
Preglednica 9: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih razredov pogostosti pojavljanja poplav.....	42
Preglednica 10: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih vodovarstvenih režimov.	44
Preglednica 11: Natura 2000 območjih na grafičnih enotah rabe kmetijskih gospodarstev. ...	46
Preglednica 12: Ekološko pomembna območja (nekatero površine se prekrivajo).	47
Preglednica 13: Obseg požarišča in prizadetost posameznih vrst dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine v letu 2022.....	51
Preglednica 14: Vrsta dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine (v ha in %).	52
Preglednica 15: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).....	54
Preglednica 16: Najpogosteje (>1% površine) zastopane kmetijske rastline po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.	55
Preglednica 17: Površine vinogradov v letih 2002, 2012 in 2022.	56
Preglednica 18: Zastopanost sort in število trsov v vinogradih po podatkih registra vinogradov (MKGP).....	56
Preglednica 19: Površine kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU), kjer so se v letu 2022 izvajali kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi in operacije, ki so se izvajale.	62
Preglednica 20: Ekološko kmetijstvo (EKO) – zbirne vloge 2022.	63
Preglednica 21: Kmetijska gospodarstva v Občini in Sloveniji leta 2010 in 2020 (<i>vir podatkov: SURS, Popis kmetijstva 2010 in Popis kmetijstva 2020</i>).	67
Preglednica 22: Trend rabe kmetijskih zemljišč.	69
Preglednica 23: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.	71
Preglednica 24: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnem razredu KZU.....	74
Preglednica 25: Kazalniki stanja živine na KMG v Občini.	76

Preglednica 26: Živina na KMG v Občini po kategorijah živali.....	78
Preglednica 27: Družinski člani na kmetijah v Občini po starostnih skupinah v letu 2010 (SURSA, Popis kmetijstva 2010).	80
Preglednica 28: Polnovredne delovne moči (PDM) na kmetijah v Občini ter na ha KZU v letu 2010, ...	80
Preglednica 29: Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na posamezni kmetiji v Občini.	81
Preglednica 30: Oblikovanje strateških usmeritev na podlagi SWOT analize.....	85

KAZALO SLIK

Slika 1: Območje analize - Občina Miren-Kostanjevica.....	10
Slika 2: Razredi nadmorske višine.	11
Slika 3: Podnebni diagram za meteorološko postajo Bilje za obdobje 1991–2020 (ARSO, 2023a).....	21
Slika 4: Temperaturne značilnosti letnih časov v Biljah za obdobje 1950–2022. Prikazana vrednost trenda je linearni trend v obdobju 1950–2020, izračunan z metodo Theila in Sena pri stopnji značilnosti 5 % (ARSO, 2023a).	22
Slika 5: Odklon števila vročih dni v letu v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010 (ARSO, 2023b).	23
Slika 6: Časovni potek spremembe povprečne temperature tal na globini 5 cm (april–junij) v Biljah do konca stoletja za dane scenarije, vključno z razponi odstopanj. Prikazan je odklon od povprečja v obdobju 1981–2010. Črte prikazujejo glajeno mediano modelskih projekcij, zgornji in spodnji rob ovojníc največjo in najmanjšo vrednost modelskih projekcij (ARSO, 2023c).	24
Slika 7: Časovni potek spremembe dolžine rastne dobe za temperaturni prag 5 °C v Biljah do konca stoletja za dane scenarije, vključno z razponi odstopanj. Prikazan je odklon od povprečja v obdobju 1981–2010. Črte prikazujejo glajeno mediano modelskih projekcij, zgornji in spodnji rob ovojníc največjo in najmanjšo vrednost modelskih projekcij (ARSO, 2023c).....	25
Slika 8: Padavinske značilnosti letnih časov v Biljah za obdobje 1950–2022. Prikazana vrednost trenda je linearni trend v obdobju 1950–2020, izračunan z metodo Theila in Sena pri stopnji značilnosti 5 % (ARSO, 2023a).	25
Slika 9: Odklon dolžine najdaljšega suhega obdobja v letu (CDD) v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010. Vir: ARSO, 2023b.....	26
Slika 10: Odklon števila dni s snežno odejo v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010 (ARSO, 2023b).	27
Slika 11: Ocenjen odklon števila dni vodnega primanjkljaja nad 0 mm v občini Miren – Kostanjevica v obdobjih 2011–2040 in 2041–2070 v primerjavi z obdobjem 1981–2010 za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 po sezonah in letno z najnižjo, srednjo in najvišjo vrednostjo modelskih ocen (ARSO, 2023b).	28
Slika 12: Tipi tal s pedokartografskimi enotami.	32
Slika 13: Boniteta zemljišč / proizvodna sposobnost zemljišč.	34
Slika 14: Kmetijska zemljišča za kmetijstvo in pridelavo hrane s prikazom KZU.....	35
Slika 15: Zemljišča z zakupno pogodbo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov.	36
Slika 16: Generalizirana namenska raba prostora.	37
Slika 17: Potencialna razpoložljivost vodnih virov za namakanje (za sušno leto) v občini. ...	40
Slika 18: Možnost pridelave zelenjave glede na boniteto zemljišča (BT) in razpoložljivost vodnega vira (VV), primerne za namakanje v občini.....	40
Slika 19: Namakalni in osuševalni sistemi ter vodna dovoljenja za namakanje kmetijskih površin.	41
Slika 20: Opozorilna karta poplav.....	43

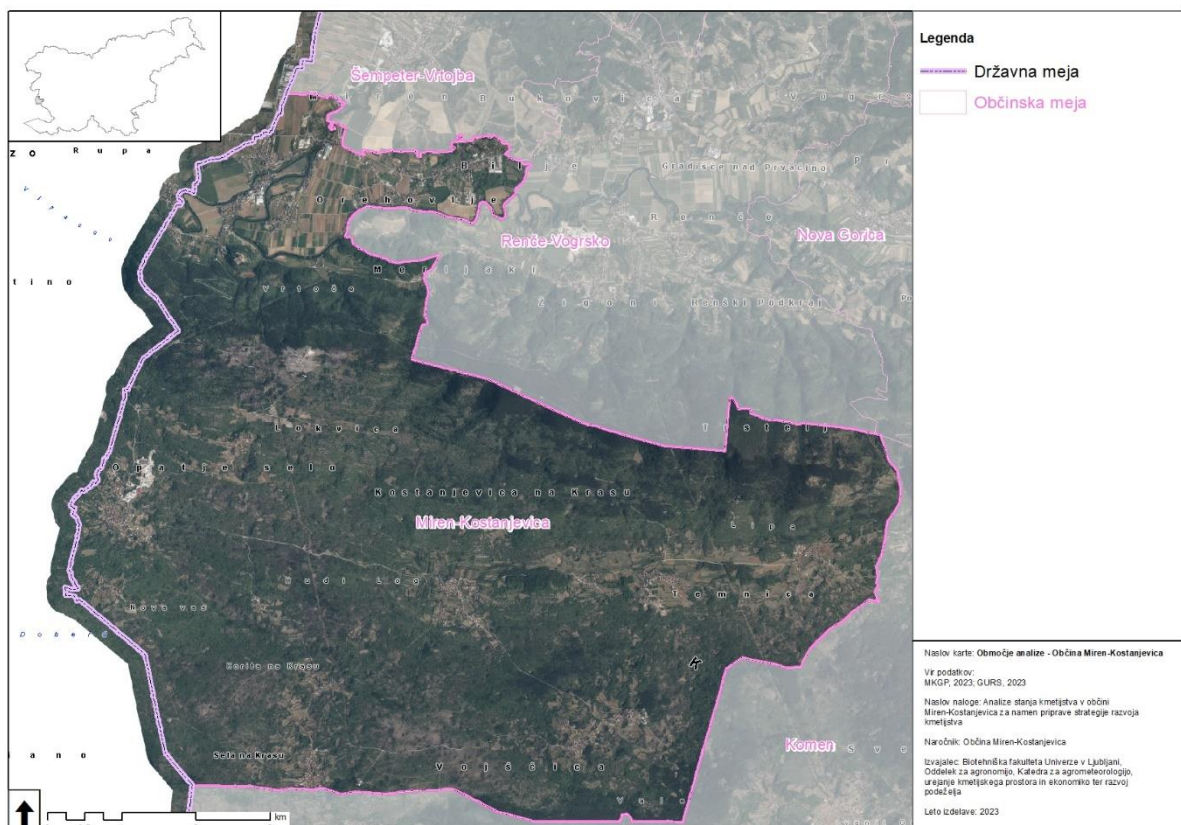
Slika 21: Plazljivost območja.....	43
Slika 22: Vodovarstvena območja – občinski nivo.....	44
Slika 23: Natura 2000 območja.....	45
Slika 24: Natura 2000 območja in GERK-i.....	46
Slika 25: Ekološko pomembna območja.....	47
Slika 26: Naravne vrednote (NV).....	48
Slika 27: Zavarovana območja.....	49
Slika 28: Gozdni sestoji - Prevladujoče drevesne vrste (50-100%).....	50
Slika 29: Razporeditev dejanske rabe zemljišč.....	53
Slika 30: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK- 2022) / Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU).....	54
Slika 31: Zastopanost in razporeditev kmetijskih rastlin po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.....	55
Slika 32: Zastopanost in razporeditev vinogradov na podlagi registra vinogradov.....	57
Slika 33: Zastopanost in razporeditev zavarovanih prostorov.....	58
Slika 34: Vodilne medovite rastline in njihova zmogljivost za čebeljo pašo.....	59
Slika 35: Grafične enote rabe tal z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) – zbirne vloge 2022.....	60
Slika 36: Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU), kjer so se v letu 2022 izvajali kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi (KOPOP).....	61
Slika 37: Ekološko kmetijstvo (EKO) – zbirne vloge 2022.....	64
Slika 38: Območje okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).....	66
Slika 39: Kmetijska gospodarstva v Občini in nekatere njihove osnovne značilnosti.....	68
Slika 40: Raba kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v Občini (vir: SURS, 2023).....	70
Slika 41: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.....	72
Slika 42: Kmetijska zemljišča v uporabi po kategorijah rabe.....	73
Slika 43: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnih razredih KZU.....	75
Slika 44: Velikostni razredi KZU v Občini v letu 2020 (SURS, 2023).....	76
Slika 45: Živina na kmetijskih gospodarstvih v Občini.....	77
Slika 46: Gibanje števila živali po kategorijah ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.....	79
Slika 47: Kmetijska gospodarstva v občini Miren-Kostanjevica glede na število registriranih DD.....	82
Slika 48: SWOT delavnica zainteresirane strokovne javnosti, Miren-Kostanjevica, Cerje, 7. 6. 2023.....	83

1 UVOD

Gozd na območju Občine Miren-Kostanjevica zajema 62,3 % površine Občine Miren-Kostanjevica, medtem, ko kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) obsegajo manj kot 10 % površine Občine Miren-Kostanjevica (Občina) (Slika 1). Njuna vloga se v spremenjenih družbenih in prostorskih razmerah spreminja, primarna raba prostora dobiva tudi nove vloge in pomen, kljub temu, da je gospodarski pomen teh dejavnosti v bruto družbenem proizvodu razmeroma majhen. Vse bolj pomembne namreč postajajo sekundarne funkcije kmetijstva in gozdarstva kot so gospodarno ravnanje z naravnimi viri, tlemi in vodami ter ohranjanje skozi stoletja oblikovane kulturne krajine in kulturnih značilnosti prostora.

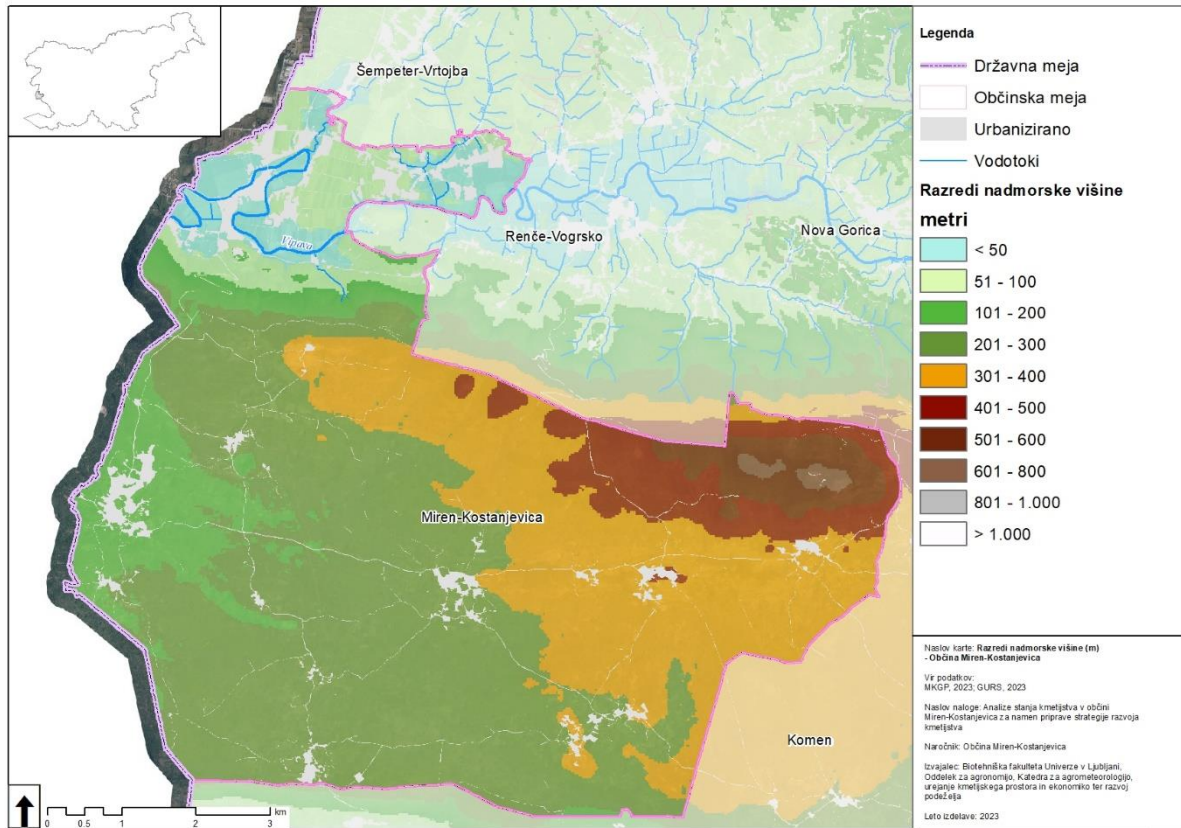
Kmetijstvo namreč še vedno predstavlja enega najboljših skrbnikov naravnih virov, še posebej, če ni izrazito intenzivno ter pomembnega oblikovalca krajinske podobe. To ni pomembno le za kakovost bivalnega okolja, pač pa tudi za rekreacijo ter preživljanje prostega časa ter razvoj dejavnosti, ki lahko izrabljajo te potencialne, kot je na primer turizem. Seveda ima kmetijstvo še vedno v prvi vrsti svojo primarno vlogo, to je pridelava kakovostne hrane (konvencionalno ali ekološko pridelane), vse bolj aktualna pa postaja tudi lokalna oskrba s prehranskimi proizvodi.

Razvoj vseh omenjenih dejavnosti zahteva tudi določene prostorske pogoje. Za strateške usmeritve pa tudi analizo stanja kmetijstva, dosedanje razvojne trende, in usmeritve na nacionalni in evropski oz. globalni ravni. Upoštevati je treba tudi omejitve v prostoru in omogočiti ustrezen razvoj vseh dejavnosti v prostoru, ki pa morajo slediti določenim smernicam.

Slika 1: Območje analize - Občina Miren-Kostanjevica.

Za območje občine je značilno se deli na manjši ravninski in nižinski (50-100 m.n.v) del na severu ter večji del na površinsko razgibani planoti Kras. Ta del občine na višjih nadmorskih višinah se od zahoda, z mejo z Italijo, postopno vzpenja (100 m.n.v) proti vzhodu, do vrhov Črnih hribov na vzhodu občine, kjer je najvišji vrh Krasa Trstelj (643 m.n.v.). (Slika 2)

Slika 2: Razredi nadmorske višine.

V nadaljevanju so povzeti nacionalni strateški cilji razvoja kmetijstva, ki temeljijo na ključnih sprejetih dokumentih za obdobje do leta 2027. Analiza stanja kmetijstva in potencialov v Občini je bila narejena na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov ter različnih baz prostorskih podatkov (SURs, AKTRP, GURS, DRSV, ARSO, MKGP in BF).

Pričujoče poročilo predstavlja analizo stanja kmetijstva, ki bo v nadaljevanju najprej predstavljena predstavnikom občine in nato zainteresirani strokovni javnosti v okviru SWOT delavnice. Na delavnici bodo deležniki s področja kmetijstva, prostora, turizma, okolja in narave ter drugih področij podali svoje mnenje na predstavljenih izhodiščih (poglavja 1-5) ter izpostavili svoje videnje glede morebitnih specifičnih izzivov (poglavje 6), ki bi jih bilo smiselno upoštevati v predlogu strateški usmeritev, ki bodo zbrani na koncu poročila (poglavje 7).

2 STRATEŠKA IZHODIŠČA

Opredelitev večnamenske vloge kmetijstva v Občini je opredeljena v kontekstu Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo (SN 2023–2027), ki podaja usmeritve za razvoj trajnostne in tržno usmerjene pridelave hrane na celotnem območju države z namenom povečati samooskrbo upošteva je energetska draginja ter podnebne in okoljske izzive.

SN 2023–2027 podaja nabor ukrepov (t.i. intervencij) za uresničevanje 9 specifičnih ciljev evropske Skupne kmetijske politike (SKP) in horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije. S tem SN 2023–2027 sledi vsem 3 krovnim ciljem SKP: konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja, varstvu okolja in podnebja ter skladnemu razvoju podeželja« (SN 2023–2027) (Preglednica 1).

Preglednica 1: Cilji evropske SKP v obdobju 2023–2027.

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznolikoga kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi zavezami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarske trajnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvestracijskega ogljika ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanja habitatov in krajine	(9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije in zahteve družbe glede hrane in zdravja. Vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na tajnostni način, zmanjšanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranja protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj: modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanje in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Tako SN 2023–2027 predvideva **raznoliko kmetijstvo**, ki bo zagotavljalo hrano in številne druge javne dobrine. V prehranski verigi je prepoznana tako **vloga** tehnološko razvitih kot majhnih kmetijskih gospodarstev v pridelavi hrane ter ohranjanju okolja, narave in virov.

Namen SN 2023–2027 je **zagotoviti pogoje** za odporno in konkurenčno pridelavo in predelavo hrane, s posebnim poudarkom na ohranjanju »proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč ter zagotavljanju primerne in stabilnega dohodka kmetijskih gospodarstev, tudi na

OMD območjih in v sektorjih v težavah, ter zagotavljanjem enakovrednejšega položaja kmetijskih pridelovalcev z odpravo plačilnih pravic».

Mladi kmetje imajo osrednje mesto v razvoju slovenskega kmetijstva, zato se vzpodbuja prevzem, zagon in modernizacija kmetij ter odličen dostop do kakovostnega znanja, da se zagotovi ugoden dohodkovni položaj.

Posebna pozornost je usmerjena v **vzpodbujanje kolektivnih naložb** in drugih spodbud poslovnega povezovanja za stabilno preskrbo z varno in kakovostno hrano tudi skozi razvoj lokalnih dobavnih verig, povezovanje akterjev znotraj agroživilskih verig in izboljšanje položaja kmeta. Oblikovane so linije enostavnejšega dostopa do investicijskih podpor za majhne kmetije. Poseben poudarek namenjamo pridelavi hrane z višjo dodano vrednostjo, zlasti ekološki pridelavi in predelavi ter drugim proizvodom iz shem kakovosti.

SN 2023–2027 je usmerjen v **varovanje in trajnostno upravljanje z naravnimi viri**, blaženje in prilagajanje na podnebne spremembe ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Pravila o pogojenosti so se glede na preteklo programsko obdobje zaostriła, predstavljajo standard, nad katerim so oblikovana plačila za sheme za podnebje in okolje (SOPO) v okviru neposrednih plačil I. stebra ter kmetijsko-okoljska-podnebna plačila (KOPOP) in druga plačila na površino v okviru II. stebra, zlasti Ekološko kmetovanje. Ta plačila spodbujajo kmete k izvajanju nadstandardnih oblik kmetovanja. Sheme SOPO so enoletne in širše dostopne, KOPOP pa so izrazito ciljno in k rezultatom usmerjena na vsebinska področja in posamezna območja, ki zahtevajo ukrepanje zaradi vzdrževanja ali izboljševanja stanja okolja in blaženje posledic podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.

Posebna pozornost je **dana ožjim naravovarstvenim in vodovarstvenim območjem** ter območjem, kjer okoljski cilji niso doseženi. Z namenom bolj učenkinega varovanja biotske pestrosti so uvedena plačila za območja NATURA 2000 in podpora izvajanju ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij. K tem ukrepom so na novo dodane **neproizvodne naložbe**, ki podpirajo okoljsko funkcijo kmetijstva. Načrtovana je podvojitev obsega površin pod ekološkim kmetijstvom (na 81.545 ha), kar podpira Evropski zeleni dogovor.

V SN 2023–2027 je trdno **zasidrana ohranjanje, trajnostno rabo in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu**. Naslovljeni so podnebni izzivi, izpusti amonijaka in energetska kriza. Ukrepi obsegajo uvajanje in obnovo kapacitet OVE, odpornih sort v trajnih nasadih, učinkovitejšo rabo gnojil in FFS, optimizacijo krmnih obrokov, uvajanje krmnih dodatkov, in gnojenje z nizkimi izpusti.

Nadalje je v SN 2023–2027 zaveza za **dvig kakovosti življenja in krepitev** gospodarske aktivnosti na podeželju. Poleg kmetijskih dejavnosti se razvijajo dopolnilne dejavnosti, vključno z biogospodarstvom, in dejavnosti ohranjanja kulturne dediščine, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev. Nadaljujejo se podpore za aktivnosti lokalnih pobud oziroma lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (pristop LEADER/CLLD), predvsem z namenom spodbujanja zaposlovanja na podeželju, večje socialne vključenosti prebivalcev, ohranjanja dediščine na podeželju, trajnostnih oblik turizma, spodbujanja medgeneracijskega sodelovanja in različnih socialnih ter »pametnih« storitev po konceptu Pametnih vasi.

Izhajajoč tudi iz Dolgoročne vizije podeželja EU skupaj z ostalimi EU skladi in programi, ter drugimi nacionalnimi politikami SN 2023–2027 vzpodbuja **celovit razvoj slovenskega podeželja**. Na ta način se bo s sredstvi ESRR, Načrta za okrevanje in odpornost, InvestEU in drugimi viri doseglo izboljšanje pokritosti s hitrimi širokopasovnimi povezavami, v skladu s ciljem strategije „od vil do vilic“ glede širokopasovnih povezav.

Uspešnega razvoja slovenskega kmetijstva in podeželja ni brez učinkovitega prenosa znanja in inovacij ter uvajanja digitalizacije. Zato je SN 2023–2027 usmerjen v razvoj mreže deležnikov v sistemu AKIS, demonstracijske projekte, specializirana svetovanja in usposabljanja. Posebna pozornost je namenjena usposabljanju kmetijskih in gozdarskih svetovalcev, ki so eden izmed ključnih deležnikov v sistemu prenosa znanja. V SN 2023–2027 se obseg finančnih sredstev za sistem AKIS povečuje glede na PRP 2014–2020, ko je bilo za izvajanje ukrepov prenosa znanja, svetovanja in inovativnosti namenjenih 3,49 milijona evrov letno. V SN 2023–2027 se za AKIS namenja 33,26 mio evrov (oz. 6,65 milijona evrov letno), kar na letni ravni v primerjavi s prejšnjim obdobjem pomeni 90,6 % povečanje alokacije sredstev za sistem AKIS, s čimer izkazujemo svojo zavezanost za njegovo krepitev.

Sistem AKIS bo osredotočen na **vsebine prehoda v zeleno, digitalno in podnebno nevtralno kmetijstvo**. Financiran bo tudi z nacionalnimi sredstvi za kmetijsko izobraževanje, znanstveno-raziskovalno dejavnost in delovanje javnih služb v okviru Načrta za okrevanje in odpornost.

Ključna evropska in SN 2023-2027 usmeritev temelji na ciljih:

- Evropskega zelenega dogovora v okviru Strategije od vil do vilic,
- Strategije za biotsko raznovrstnost ter leta 2021 objavljeno Dolgoročno vizijo za podeželska območja ter drugih strateških dokumentih EU.
- Resolucije »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«
- Resolucije o Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050 in Nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN),
- Programa upravljanja območij Natura 2000 ter
- Načrta upravljanja voda (NUV) za območje Donave in Jadranskega morja.

Zelena arhitektura SN 2023–2027 (t.j. podnebno-okoljska komponenta) je zastavljena dovolj premišljeno, uravnoteženo in bolj ambiciozno kot kadarkoli v zgodovini. Je odraz dolgotrajnega in zahtevnega dialoga med vsemi ključni partnerji: predstavniki kmetijskih, okoljskih in naravovarstvenih organizacij ter Evropsko komisijo. Večja ambicija se kaže na več področjih: kot posledica zaostrenih standardov v okviru pogojenosti se zaostrojujejo vsi ostali elementi zelene arhitekture (shema SOPO, KOPOP...), širi se nabor ukrepov na področju okolja in podnebja (Natura 2000 plačila, ...) ter povečujejo se sredstva za varstvo okolja, biodiverzitetu in podnebje. Na ta način se dviguje okoljska in podnebna ambicija načrta ter podpira kmetijstvo v smeri varne preskrbe s kakovostno hrano.

2.1 Strateške podlage za razvoj kmetijstva

Kmetijstvo mora pri načrtovanju in razvoju upoštevati številne strateške dokumente na evropski in nacionalni ravni. Evropska skupna kmetijska politika (CAP) opredeljuje cilje, podpore in ukrepe za kmetijstvo in podeželje, ki jih je mogoče izvajati, hkrati pa določa in postavlja tudi omejitve. Temu sledijo še specifični nacionalni dokumenti in strategije, ki opredeljujejo razvoj kmetijstva. Takšni dokumenti so lahko pripravljene tudi na regionalni ali lokalni ravni. V nadaljevanju predstavljamo nekaj ključnih aktualnih dokumentov in politik na katerih temelji SN 2023–2027.

2.1.1 Evropski zeleni dogovor v okviru [Strategije od vil do vilic](#)

Evropski zeleni dogovor določa, kako doseči, da bo Evropa do leta 2050 postala prva podnebno nevtralna celina. V njem je predstavljena nova, trajnostna in vključujoča strategija za rast, katere cilji so spodbuditi gospodarstvo, izboljšati zdravje in kakovost življenja ljudi ter poskrbeti za naravo in za to, da nihče ne bo prezrt. Strategija „od vil do vilic“, za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem je v središču zelenega dogovora. Celovito obravnava

izzive trajnostnih prehranskih sistemov, ob čemer priznava neločljive povezave med zdravimi ljudmi, zdravimi družbami in zdravim planetom.

Ključni cilij strategije so:

- Zagotavljanje trajnostne proizvodnje hrane
- Zagotavljanje prehranske varnosti
- Spodbujanje trajnostne predelave hrane, trgovine na debelo, trgovine na drobno, gostinstva in živilskostoritvenih praks
- Spodbujanje trajnostne porabe hrane ter omogočanje prehoda na zdrave in trajnostne načine prehranjevanja
- Zmanjšanje izgube hrane in količine zavržene hrane
- Preprečevanje goljufij s hrano vzdolž verige preskrbe s hrano
- Spodbujanje prehoda
- Raziskave, inovacije, tehnologija in naložbe
- Svetovalne storitve, izmenjava podatkov in znanja ter znanja in spretnosti ter
- Spodbujanje svetovnega prehoda

Strategija prepoznana, da je za prehod na trajnostne prehranske sisteme skupen pristop, ki bo vključeval javne organe na vseh ravneh upravljanja (vključno z mesti, podeželskimi in obalnimi skupnostmi), akterje iz zasebnega sektorja po vsej prehranski vrednostni verigi, nevladne organizacije, socialne partnerje, akademike in državljane.

2.1.2 Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030

Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 je dolgoročen načrt za zaščito narave in preprečevanje propadanja ekosistemov. Strategija konkretnimi ukrepi in zavezami deluje v smeri ohranjanja in povečanje biotski raznovrstnosti Evrope.

Njen namen je, da družba okrepi odpornost proti prihodnjim grožnjam, kot so

- učinki podnebnih sprememb
- gozdni požari
- neustrezna prehranska varnost
- izbruhi bolezni, vključno z zaščito prostoživečih vrst in bojem proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi vrstami

Strategija vsebuje posebne zaveze in ukrepe, ki bodo uresničeni do leta 2030:

- Razširitev mreže EU z zavarovanimi območji na kopnem in morju
- Izvajanje načrta EU za obnovo narave
- Ukrepi za omogočanje potrebnih preobrazbenih sprememb
- Ukrepi za spoprijemanje s svetovnim izzivom biotske raznovrstnosti

2.1.3 Dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040

Podeželska območja EU so osrednji del evropskega načina življenja. Na teh območjih, ki obsegajo več kot 80 % ozemlja EU, živi 137 milijonov ljudi, ki predstavljajo skoraj 30 % njenega prebivalstva, če se upoštevajo vse evropske skupnosti in občine z majhnim številom ali gostoto prebivalstva. Ta območja so splošno priznana in cenjena zaradi proizvodnje hrane, upravljanja naravnih virov, varstva naravne krajine ter rekreacije in turizma. Številne naše tradicije, festivali in kultura so zakoreninjeni v evropskih podeželskih območjih.“

V viziji je predstavljena dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040. V njem so opredeljena področja ukrepanja za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska

območja in skupnosti. Pakt za podeželje bo mobiliziral javne organe in deležnike, da se odzovejo na potrebe in želje podeželskih prebivalcev. Spremljajoči akcijski načrt EU za podeželje bo utrpl pot spodbujanju teritorialne kohezije in ustvaril nove priložnosti za privabljanje inovativnih podjetij, zagotovil dostop do kakovostnih delovnih mest, spodbujal nova in izboljšana znanja in spretnosti, zagotovil boljšo infrastrukturo in storitve ter okreplil vlogo trajnostnega kmetijstva in raznolikih gospodarskih dejavnosti.

2.1.4 Resolucija »[Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021](#)«

Živimo v svetu, ki se korenito spreminja. Ni mogoče natančno predvideti, kaj nam bodo prinesli nove tehnologije, premiki politično-ekonomskih razmerij in spremembe v naravnem okolju. To velja tudi za slovensko kmetijstvo in podeželje, ki sta predmet tega strateškega dokumenta in sta posebej občutljivi del družbenega tkiva. Posredno in neposredno se kmetijstvo in podeželje dotikata slehernega prebivalca Slovenije. Vplivata na varnost, dostopnost in kakovost hrane, ki jo vsi uživamo. Določata kakovost bivanja in prostora za prosti čas, v določeni meri pa opredeljujeta stanje okolja in narave. Družbeni odnosi in pogledi na pridelavo hrane, kmetijstvo in podeželje se hitro spreminjajo. Sodobni potrošnik, državljan in javnost pričakujejo, da bodo deležniki v verigi oskrbe s hrano ob aktivni vlogi države:

- zagotavljali varno in kakovostno hrano ter ustrezno stopnjo samooskrbe;
- varovali naravne vire in se ustrezno odzivali na podnebne spremembe;
- ohranjali vitalno podeželje.

To je temeljni okvir za določitev nove strategije, katerega specifični cilji so:

- Odporna in konkurenčna pridelava in predelava hrane,
- Trajnostno upravljanje z naravnimi viri in zagotavljanje javnih dobrin,
- Dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju,
- Horizontalni cilj: krepitev oblikovanja in prenosa znanja.

Resolucija je prizadevanje za novo poglavje v razvoju slovenskega kmetijstva in podeželja. Pomeni zavestno prilagoditev na nove družbene izzive ter iskanje nove, zahtevnejše, a obetajoče zgodbe slovenskega kmetijstva in podeželja. Zato potrebujemo predvsem dobro voljo, znanje ter pripravljenost za sodelovanje.

2.1.5 Resolucija o [Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050](#)

Podnebna strategija je strateški dokument in ne vsebuje konkretnih ukrepov. Akcijski načrt za izvajanje podnebne strategije do leta 2030 je NEPN. Dokumenta sta bila pripravljena usklajeno in temeljita na istih strokovnih podlagah. Za obdobje do leta 2030 dokument sloni na že sprejetih odločitvah, opredeljenih v Strategiji razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030), Celovitem nacionalnem energetsko podnebnem načrtu (NEPN), Resoluciji o nacionalnem programu razvoja prometa v Republiki Sloveniji za obdobje do leta 2030 (Uradni list RS, št. 75/16; v nadaljnjem besedilu: ReNPRP30), Resoluciji o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (Uradni list RS, št. 31/20; v nadaljnjem besedilu: ReNPVO20-30) in drugih sektorskih dokumentih. Podnebna strategija navedene dokumente nadgrajuje ter zastavlja vizijo, dolgoročne cilje do leta 2050 in daje usmeritve za njihovo doseganje.

Vizija Resolucije je naslednja:

- Slovenija bo leta 2050 podnebno nevtralna in na podnebne spremembe odporna družba na temeljih trajnostnega razvoja. Učinkovito bo ravnala z energijo in naravnimi viri, hkrati pa ohranjala visoko stopnjo konkurenčnosti nizkoogljičnega krožnega gospodarstva. Družba bo temeljila na ohranjeni naravi, krožnem gospodarstvu,

obnovljivih in nizkoogljičnih virih energije, trajnostni mobilnosti in lokalno pridelani zdravi hrani.

- Prilagojena in odporna bo na vplive podnebnih sprememb. Slovenija bo družba, v kateri bosta kakovost in varnost življenja visoki, izkoriščala pa bo tudi priložnosti v razmerah spremenjenega podnebja.
- Prehod v podnebno nevtralno družbo bo vključujoč, upoštevala se bodo načela podnebne pravičnosti. Stroški in koristi prehoda bodo porazdeljeni pravično, saj bo tudi najranljivejšim skupinam prebivalstva omogočeno izvajanje ukrepov blaženja in prilagajanja.

2.1.6 Program upravljanja območij Natura 2000

Operativni program - Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015-2020 je sprejela Vlada Republike Slovenije na 30. seji dne 9. aprila 2015, popravek dveh prilog na 38. seji dne 28. maja 2015 in nato na seji 24. marca 2016. Januarja 2021 je Vlada RS ([Sklep Vlade](#)) podaljšala uporabo podrobnih varstvenih ciljev in ukrepov za njihovo doseganje, določenih v Operativnem programu - Program upravljanja območij Natura 2000 (2015-2020).

V tem programu so podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje določeni v tabelarni obliki v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Nadalje so prednostni projekti za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014–2020, izhodišča za izvajanje integriranih projektov LIFE in izvajanje lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost za prednostno področje ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: CLLD ohranjanje narave) navedeni v prilogi 6.4 »Načrtovani projekti«. Projekti, ki se financirajo iz aktivnosti za odpravo pomanjkanja potrebnih raziskav, ekspertiz, podatkov in monitoringa, so določeni v prilogi 6.5 »Monitoringi in raziskave«.

2.1.7 Načrta upravljanja voda (NUV) za obdobje 2022-2027

Načrta upravljanja voda (NUV) za območje Jadranskega morja za obdobje 2022-2027 je narejen z namenom zasledovanja ciljev [Vodne direktive](#) te določiti okvir za varstvo celinskih površinskih voda, somornic, obalnega morja in podzemne vode:

- ki preprečuje nadaljnje slabšanje stanja vodnih ekosistemov ter, glede na njihove potrebe po vodi, stanja kopenskih ekosistemov in močvirij, ki so neposredno odvisni od vodnih ekosistemov, to stanje varuje in ga izboljšuje;
- ki vzpodbuja trajnostno rabo vode, ki temelji na dolgoročnem varstvu razpoložljivih vodnih virov;
- katerega cilj je večje varstvo in izboljšanje vodnega okolja, ki se med drugim lahko doseže s posebnimi ukrepi za postopno zmanjšanje odvajanja, emisij in uhajanja prednostnih snovi, ter ustavitve ali postopno odpravo odvajanja, emisij in uhajanja prednostnih nevarnih snovi;
- ki zagotavlja postopno zmanjšanje onesnaženosti podzemne vode in preprečuje njeno nadaljnje onesnaževanje, in
- ki prispeva k blažitvi učinkov poplav in suš

ter s tem prispeva k:

- zagotavljanju zadostnih zalog kakovostne površinske in podzemne vode, potrebne za trajnostno, uravnoteženo in pravično rabo vode,
- znatnemu zmanjšanju onesnaževanja podzemne vode,
- varstvu teritorialnih in morskih voda, in

- uresničevanju ciljev ustreznih mednarodnih sporazumov, skupaj s tistimi, katerih cilj je preprečiti in odpraviti onesnaževanje morskega okolja, z ukrepanjem Skupnosti na podlagi člena 16(3), da se ustavijo ali postopno odpravijo odvajanje, emisije in uhajanje prednostnih nevarnih snovi, s končnim ciljem, da se v morskem okolju za naravno prisotne snovi dosežejo koncentracije, ki so blizu vrednostim naravnega ozadja, in za sintetične snovi čim bližje vrednosti nič.

Z načrti upravljanja voda na vodnih območjih za vsako šestletno obdobje določimo cilje za vode ter ob tem zagotovimo osvežen pregled vplivov človekovega delovanja na vode.

2.2 Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo

V okviru Strateškega načrta skupne kmetijske politike se, za doseganje 9 specifičnih ciljev in 1 horizontalnega cilja, izvaja 61 intervencij, nekatere izmed katerih pa se naprej delijo na podintervencije. V oklepaju je navedena višina razpoložljivih sredstev po posameznih intervencijah (v EUR) v programskem obdobju 2023-2027.

Intervencije specifičnih ciljev 1, 2 in 3 – konkurenčnost in odpornost kmetijskega sektorja:

- INP01 Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost (414.451.188,10 €)
- INP02 Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost (38.873.375,99 €)
- INP03 Vezana dohodkovna podpora za rejo drobnice (6.576.498,30 €)
- INP04 Vezana dohodkovna podpora za rejo govedi (28.936.604,65 €)
- INP05 Vezana dohodkovna podpora za krave dojilje (30.909.560 €)
- INP06 Vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih območjih (19.071.857,35 €)
- INP07 Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline (13.153.000,89 €)
- IRP01 Plačilo za naravne ali druge omejitve (240.000.000 €)
- IRP02 Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije (60.981.458€)
- IRP03 Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano (12.388.702 €)
- IRP04 Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij (4.115.808 €)
- IRP05 Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč (10.770.200 €)
- IRP06 Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture (3.590.672 €)
- IRP07 Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu (18.399.206 €)
- IRP08 Naložbe v primarno predelavo lesa in digitalizacijo (8.975.394 €)
- IRP09 Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva (1.795.000 €)
- IRP10 Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju (6.500.000 €)
- IRP11 Podpora za novo sodelovanje v shemah kakovosti (1.429.320 €)
- IRP12 Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih (2.300.000 €)
- IRP13 Izgradnja namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom (8.975.150 €)
- IRP35 Naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov za dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo (88.350.406 €)
- IRP39 Podpora za dejavnosti informiranja in promocije proizvodov iz shem kakovosti (2.599.974 €)
- IRP40 Individualni namakalni sistemi in nakup namakalne opreme (3.590.000 €)

Intervencije v sektorju čebelarstvih proizvodov:

- SI01 – Prenos znanja v čebelarstvu (697.862,58 €)
- SI02 – Podpora čebelarjem in čebelarskim društvom (1.852.324,40 €)

- SI03 – Vzreja čebeljih matic (753.491,20 €)
- SI04 – Raziskovalno delo na področju čebelarstva (1.661.131,60 €)
- SI05 – Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva (142.675,10 €)
- SI06 – Kakovost in varnost čebeljih pridelkov (1.377.936 €)

Intervencije v vinskem sektorju:

- SI07 – Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov (13.992.000 €)
- SI08 – Promocija vina v tretjih državah (4.800.000 €/leto)
- SI09 – Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah (604.000 €/leto)

Intervencije v sektorju sadja in zelenjave (410.000€):

- SI10.01 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – naložbe in raziskave
- SI10.02 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – svetovanje in tehnična pomoč
- SI10.03 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – usposabljanje in izmenjava dobrih praks
- SI10.05 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – promocija, obveščanje in trženje
- SI10.06 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – umik s trga za brezplačno razdelitev
- SI10.07 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – opustitev pravila
- SI10.08 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – zavarovanje letine in proizvodnje

Intervencije specifičnih ciljev 4, 5, in 6 – varstvo okolja in podnebja:

Shema za podnebje in okolje – SOPO (101.801.968 €):

- INP08.01 Ekstenzivno travinje (15.534.649,35 €)
- INP08.02 Tradicionalna raba travinja (10.533.615,65 €)
- INP08.03 Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak (23.916.420 €)
- INP08.04 Dodatki za zmanjšanje emisij in izpustov amonijaka in TGP (5.978.400 €)
- INP08.05 Naknadni posevki in podsevki (15.417.392 €)
- INP08.06 Ozelenitev ornih površin preko zime (12.210.000 €)
- INP08.07 Konzervirajoča obdelava tal (2.462.491,20 €)
- INP08.08 Zaplate neposejanih tal za poljskega škranca (1.020.000 €)
- INP08.09 Varstvo gnezd pribe (Vanellus vanellus) (99.000 €)
- INP08.10 Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih (7.800.000 €)
- INP08.11 Ohranjanje biodiverzitete v trajnih nasadih (6.830.000 €)

Kmetijsko-okoljska podnebna plačila:

- IRP18.01 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Podnebne spremembe (5.110.858,23 €)
- IRP18.02 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Naravni viri (115.639.143 €)
- IRP18.03 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Biotska raznovrstnost (38.222.909,30 €)
- IRP14 Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom (7.000.000 €)
- IRP15 Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah (4.000.004 €)
- IRP16 Naložbe v prilagoditev na podnebne razmere pri trajnih nasadih (40.582.400 €)
- IRP17 Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil (3.998.124 €)
- IRP19 Ekološko kmetovanje (91.999.546,58 €)
- IRP20 Plačila Natura 2000 (2.649.423,80 €)
- IRP21 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS (3.009.505€)

- IRP22 Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027 (3.503.200€)
- IRP33 Testiranje naravovarstvenih ukrepov na zavarovanih območjih (1.600.000€)
- IRP34 Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj genskih virov v kmetijstvu (1.749.998,04 €)
- IRP36 Naložbe v obnovljive vire energije (10.088.000 €)
- IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travniških habitatov (2.399.985 €)
- IRP41 Tehnološke posodobitve individualnih namakalnih sistemov (1.000.000 €)
- IRP42 Lokalne pasme in sorte (16.527.080 €)
- IRP43 Ekološko čebelarjenje (1.499.888 €)

Intervencije specifičnih ciljev 7, 8 in 9 – skladen razvoj podeželja ter varovanja kakovosti hrane in sadja:

- INP09 Dopolnilna podpora za mlade kmete (9.864.752,15 €)
- IRP24 Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov (47.288.600 €)
- IRP25 Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti, vključno z biogospodarstvom in v ohranjanje kulturne dediščine (8.998.011 €)
- IRP26 LEADER (44.428.195 €)
- IRP27 Biotično varstvo rastlin (8.000.000 €)
- IRP28 Dobrobit živali (49.999.442 €)
- IRP29 Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali (64.944.372 €)

Intervencije horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije:

- IRP30 Medgeneracijski prenos znanja (7.560.000 €)
- IRP31 Podpora za projekte EIP (10.200.000 €)
- IRP32 Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev (3.500.000 €)
- IRP38 Konzorciji institucij znanja v podporo prehodu kmetijstva v zeleno, digitalno in podnebno nevtrarno (12.000.000 €)

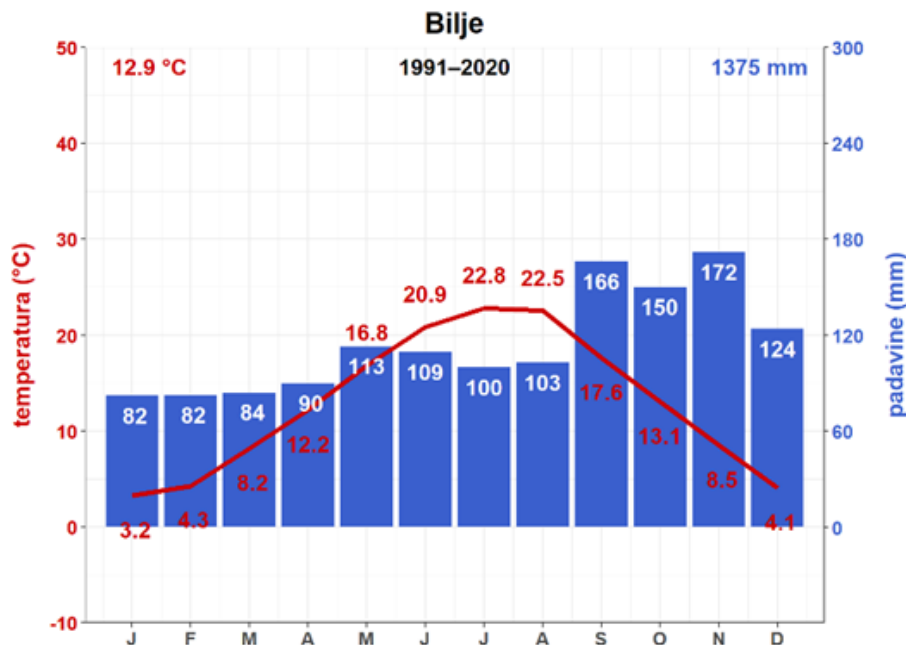
Predstavitve intervencij z usposabljanj svetovalcev JSKS:

- Pogojenost (12. januar 2023)
- Register kmetijskih gospodarstev (12. januar 2023)
- Splošna predstavitev IAKS intervencij (10. januar 2023)
- Dobrobit živali v letu 2023 (17. januar 2023)
- Neposredna plačila za izvajanje SN 2023-2027 (19. januar 2023)
- Neposredna plačila – Sheme za podnebje in okolje (SOPO) (24. januar 2023)
- Ekološko kmetovanje in ekološko čebelarjenje (Ek in EKČ) (26. januar 2023)
- Biotično varstvo rastlin (BVR) (26. januar 2023)

SN 2023–2027 za Slovenijo predstavlja ključni usmeritveni dokument ter finančni vir za kmetijstvo in podeželje do leta 2027. Za izboljšanje razmer na področju kmetijstva in podeželja v Občini bo potrebno tudi priložnosti tega programa čim boljše izkoristiti in ga smiselno kombinirati z lokalno, regionalno in evropsko podprtimi iniciativami in projekti.

3 STANJE PODNEBJA IN PROJEKCIJE PODNEBNIH SPREMEMB

Podatke za analizo smo pridobili na Agenciji RS za okolje (ARSO). Glavna meteorološka postaja na območju občine se nahaja v Biljah (Slika 3). Podnebje občine Miren-Kostanjevica je omiljeno sredozemsko, z značilnostmi kot je veliko sončnega obsevanja, mile in vlažne zime, vroča poletja.

Slika 3: Podnebni diagram za meteorološko postajo Bilje za obdobje 1991–2020 (ARSO, 2023a).

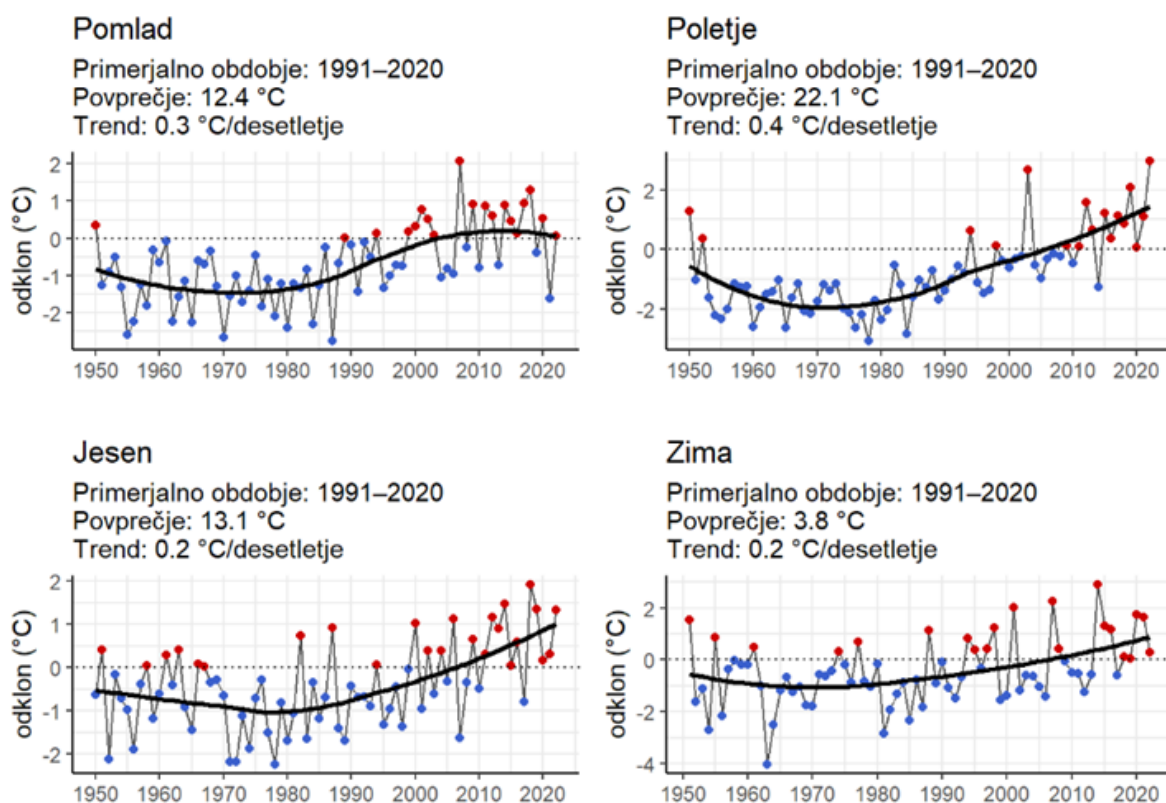
Predstavljamo tudi značilnosti podnebja in projekcije podnebnih sprememb, ki so posledica globalnega segrevanja zaradi večje vsebnosti toplogrednih plinov v ozračju. Uporabili smo dva scenarija značilnih potekov vsebnosti toplo-grednih plinov (RCP – Representative Concentration Pathways, Van Vuuren in sod., 2011), in sicer RCP4.5 (stabilizacijski scenarij, zmerno optimistični) in RCP8.5 (scenarij z zelo visokimi izpusti toplogrednih plinov, pesimistični). Višja kot je vrednost sevalnega prispevka (številka v imenu), večje spremembe v podnebnem sistemu lahko pričakujemo, saj se podnebni sistem na velike motnje v energijskem ravnovesju odziva izrazi-teje kot na manjše (Bertalanč in sod., 2018). Podnebni modeli vsebujejo sistematične napake, zato je potrebno modelske rezultate pred njihovo uporabo popraviti glede na podatke merilne mreže v Sloveniji. Popravki so bili na ARSO narejeni za osnovne podnebne spremenljivke kot so temperatura zraka, padavine in referenčna evapotranspiracija. Ločljivost uporabljenih podnebnih modelov je 12 x 12 km. Scenariji prikazujejo odstopanje 30-letnih povprečnih razmer v prihodnosti od razmer v referenčnem obdobju v preteklosti (1981–2010). Uporabljeni meteorološki letni časi pomenijo po 3 mesece:

- zima (december, januar, februar),
- pomlad (marec, april, maj),
- poletje (junij, julij, avgust),
- jesen (september, oktober, november).

3.1 Temperatura zraka

V Biljah je bila povprečna letna temperatura v referenčnem obdobju (1981–2010) 12,3 °C, kar je med najvišjimi v Sloveniji, v zadnjem obdobju (1991–2020) pa celo 12,9 °C, s trendom naraščanja 0,3 °C na desetletje (enak trend tudi spomladi). Povprečna spomladanska temperatura je v referenčnem obdobju znašala 11,9 °C, poletna 21,3 °C (trend naraščanja 0,4 °C na desetletje), jesenska 12,6 °C in zimska 3,3 °C (trend naraščanja pozimi in jeseni 0,2 °C na desetletje) (Slika 4). Značilnosti omiljenega sredozemskega podnebja so še:

- povprečna temperatura najhladnejšega meseca januarja je nad 0 °C (do 5° C),
- povprečna temperatura najtoplejšega meseca julija je nad 22 °C,
- povprečne oktobrske temperature so višje od aprilskih.

Slika 4: Temperaturne značilnosti letnih časov v Biljah za obdobje 1950–2022. Prikazana vrednost trenda je linearni trend v obdobju 1950–2020, izračunan z metodo Theila in Sena pri stopnji značilnosti 5 % (ARSO, 2023a).

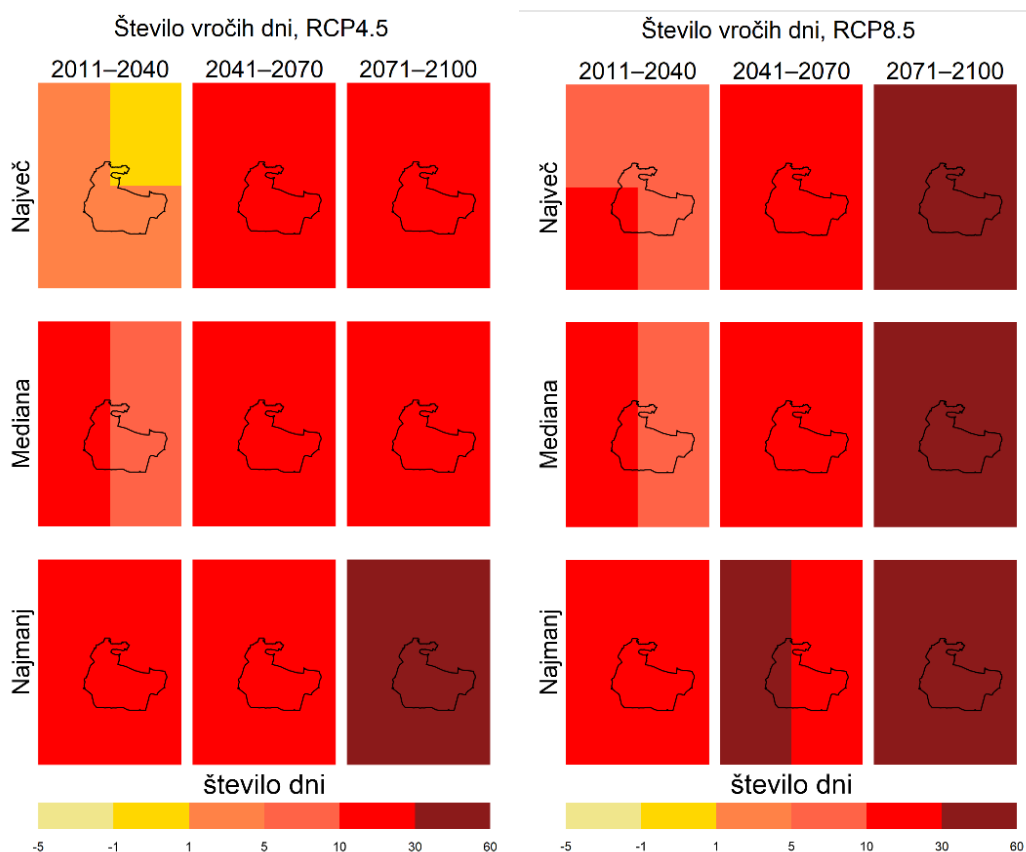
Po scenariju RCP4.5 kažejo modeli za to območje 0,8 °C (0,5 °C - 1 °C) višjo povprečno letno temperaturo v obdobju 2011–2040 in 1,4 °C (1,1 °C - 2,2 °C) višjo v obdobju 2041–2070, vedno v primerjavi z obdobjem 1981–2010. Po scenariju RCP8.5 je dvig temperature še višji, v drugem obdobju za 1,9 °C (1,6 °C - 2,6 °C). V obeh primerih projekcije kažejo, da se bo bolj segrelo pozimi, poleti in tudi jeseni, nekoliko manj pa spomladi.

Najvišja temperatura zraka je zelo povezana z nadmorsko višino. Nasprotno je najnižja temperatura močno odvisna od lokalnih razmer, zlasti od oblike površja in stopnje urbanizacije. Dnevna najvišja temperatura zraka v Biljah je v referenčnem obdobju 1981–2010 na letnem nivoju znašala povprečno 18,3 °C, pozimi 9,8 °C, poleti 28,0 °C, pomlad in jesen sta zelo blizu povprečni vrednosti na letnem nivoju. Dnevna najnižja temperatura zraka je v letnem povprečju

znašala 7,1 °C, tudi pozimi je bila pozitivna. Pri trendu v referenčnem obdobju 1981–2010 kažeta dnevna najvišja in najnižja temperatura zraka podobno sliko kakor povprečna temperatura, torej največji dvig poleti in spomladi, le da je dvig najvišje temperature nekoliko bolj izrazit. Projekcije kažejo podobno visok dvig dnevne najvišje in najnižje temperature kot pri povprečni temperaturi, in sicer v obdobju 2011–2040 za 0,8 °C (gre za mediane, t.j. srednje vrednosti) po obeh RCP scenarijih ter v obdobju 2041–2070 za 1,4 °C pri RCP4.5 in 1,9 °C pri RCP8.5.

Zaradi naraščanja temperature se povečuje toplotna obremenitev, poleti se je že do sedaj izrazilo povečalo število vročih dni, ko dnevna najvišja temperatura zraka preseže 30 °C. V referenčnem obdobju je bilo v Biljah poleti povprečno 30 vročih dni, od tega 13 julija in 12 avgusta. V zadnjem obdobju pa je bilo povprečno že 38 vročih dni (dolgoletni trend naraščanja je 5 dni na desetletje), v obeh omenjenih mesecih po 15 dni. Leta 2022 je bilo takšnih dni kar 86.

Za obdobje 2011–2040 projekcije scenarijev RCP4.5 in RCP8.5 v letnem povprečju kažejo na povečanje števila vročih dni za 1-14 dni po RCP4.5 in za 8-14 dni po RCP8.5. Za obdobje 2041–2070 bo povečanje števila vročih dni znašalo 18-24 dni za scenarij RCP4.5 in 17-31 dni za scenarij RCP8.5. Povečanje števila vročih dni bo na podlagi rezultatov projekcij za oba scenarija najbolj izrazito konec stoletja (Slika 5).

Slika 5: Odklon števila vročih dni v letu v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010 (ARSO, 2023b).

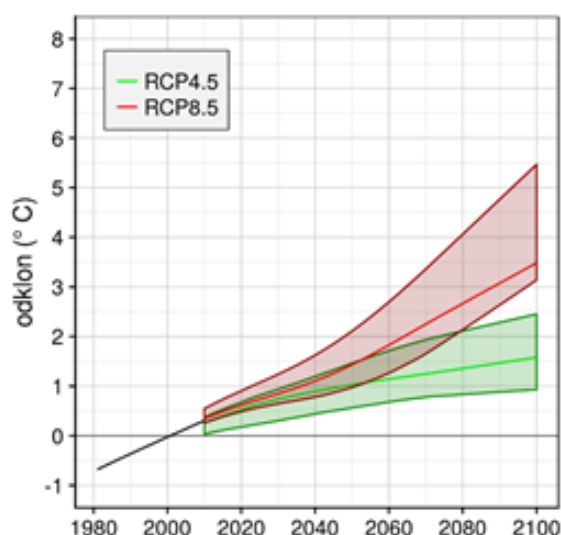
Vročinski valovi se stopnjujejo v vseh svojih karakteristikah (pogostost, dolžina, jakost). Magnituda vročinskega vala je kazalnik dnevne jakosti vročinskega vala (HWMId – ang. Heat-

wave Magnitude Index Daily). Za izračun tega kazalnika potrebujemo 30-letno primerjalno obdobje, v našem primeru je bilo to obdobje 1981–2010. Mejno vrednost za nadpovprečno visoko temperaturo izračunamo za vsak dan v letu posebej. Za celo-tno primerjalno obdobje upoštevamo isti del leta (15 dni pred in 15 dni po obravnavanem dnevu). Vročinski val določimo kot obdobje najmanj treh zaporednih dni, ko je ta meja presežena. Kazalnik HWMIId poskuša razporediti vročinske valove glede na trajanje in glede na to, koliko so posamezne dnevne najvišje temperature odstopale od predhodno izračunane mejne vrednosti. Jakost oz. magnituda vročinskega vala se izračuna kot vsota jakosti po posameznih dnevih znotraj enega vročinskega vala. Najvišja vrednost v letu predstavlja vrednost kazalnika HWMIId (Bertalanič, 2018). Za jakost najhujšega vročinskega vala v letu projekcije kažejo, da bodo ti dogodki v obdobju 2011–2040 nekoliko močnejši v primerjavi z referenčnim obdobjem, v obdobju 2041–2070 pa precej močnejši. Število vročinskih valov se bo po obeh scenarijih predvidoma postopno povečevalo: za en dodatni vročinski val v obdobju 2011–2040 ter za dva v obdobju 2041–2070, tudi trajanje se bo v povprečju podaljšalo za en dan po obeh scenarijih.

Število tropskih noči je število dni na leto, ko je dnevna najnižja temperatura zraka nad 20 °C. V Biljah je bilo v referenčnem obdobju povprečno 2,3 tropskih noči letno, v letu 2022 pa kar 18. Projekcije kažejo povečanje števila tropskih noči povprečno za 2-3 v obdobju 2011–2040 po obeh scenarijih, v obdobju 2041–2070 pa povečanje števila tropskih noči za 8 po scenariju RCP4.5 oziroma 12 po scenariju RCP8.5.

3.2 Temperatura tal in dolžina rastne dobe

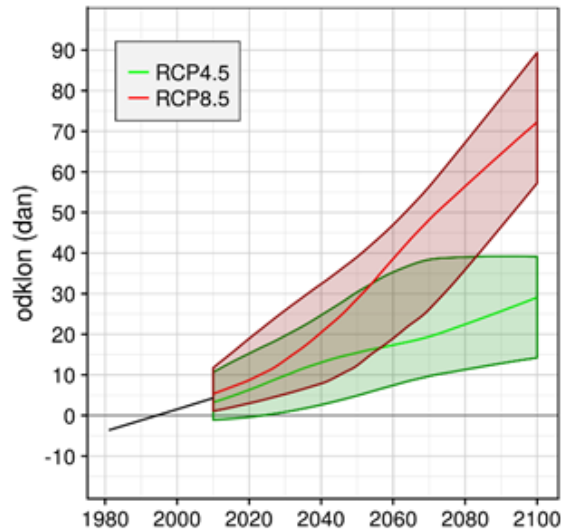
Močno povezani s temperaturo zraka sta tudi kmetijsko zelo pomembni spremenljivki temperatura tal in dolžina rastne dobe. V Biljah po scenariju RCP4.5 modelske projekcije do konca stoletja nakazujejo povišanje pomladne temperature tal na globini 5 cm za 1,6 °C (0,9 °C - 2,4 °C) glede na referenčno obdobje 1981–2010. Po scenariju RCP8.5 je sprememba še večja, in sicer 3,5 °C (3,2 °C - 5,5 °C) (Slika 6).

Slika 6: Časovni potek spremembe povprečne temperature tal na globini 5 cm (april–junij) v Biljah do konca stoletja za dane scenarije, vključno z razponi odstopanj. Prikazan je odklon od povprečja v obdobju 1981–2010. Črte prikazujejo glajeno mediano modelskih projekcij, zgornji in spodnji rob ovojníc največjo in najmanjšo vrednost modelskih projekcij (ARSO, 2023c).

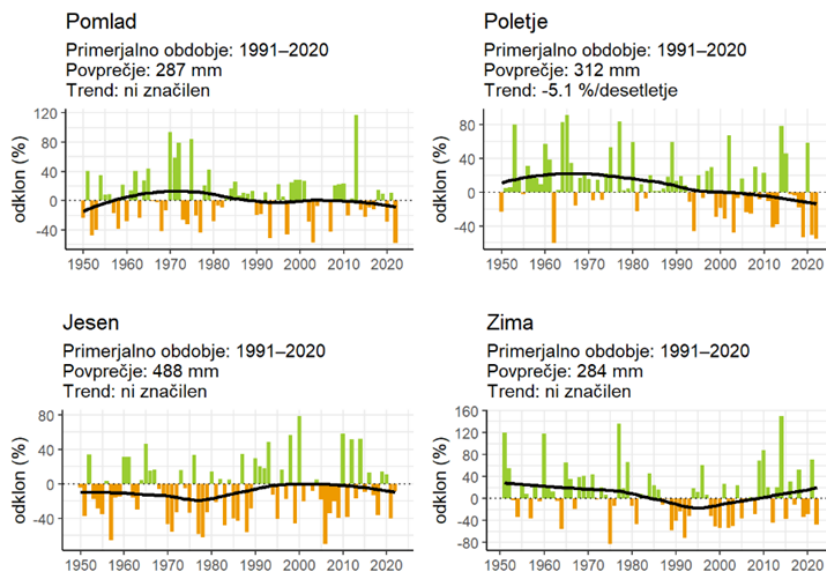
Po scenariju RCP4.5 modelski rezultati kažejo, da se bo rastna doba v Biljah do konca 21. stoletja podaljšala za 29 dni (14 dni – 39 dni). Po scenariju RCP8.5 pa bo podaljšanje dolžine rastne dobe za temperaturni prag 5 °C v Biljah še bolj izrazito, in sicer za 72 dni (57 dni – 90 dni) do konca stoletja glede na referenčno obdobje 1981–2010 (Slika 7).

Slika 7: Časovni potek spremembe dolžine rastne dobe za temperaturni prag 5 °C v Biljah do konca stoletja za dane scenarije, vključno z razponi odstopanj. Prikazan je odklon od povprečja v obdobju 1981-2010. Črte prikazujejo glajeno mediano modelskih projekcij, zgornji in spodnji rob ovojníc največjo in najmanjšo vrednost modelskih projekcij (ARSO, 2023c).

3.3 Padavine

Letna višina padavin v Biljah je bila v referenčnem obdobju 1337 mm, v zadnjem obdobju pa 1375 mm, z največjo količino jeseni, najmanjšo pa v mesecih od januarja do marca. Največ padavin je padlo leta 2014, in sicer 2304 mm. Trend upadanja višine padavin je značilen le za poletje, za obdobje 1950–2020 znaša -5,1 % na desetletje (Slika 8).

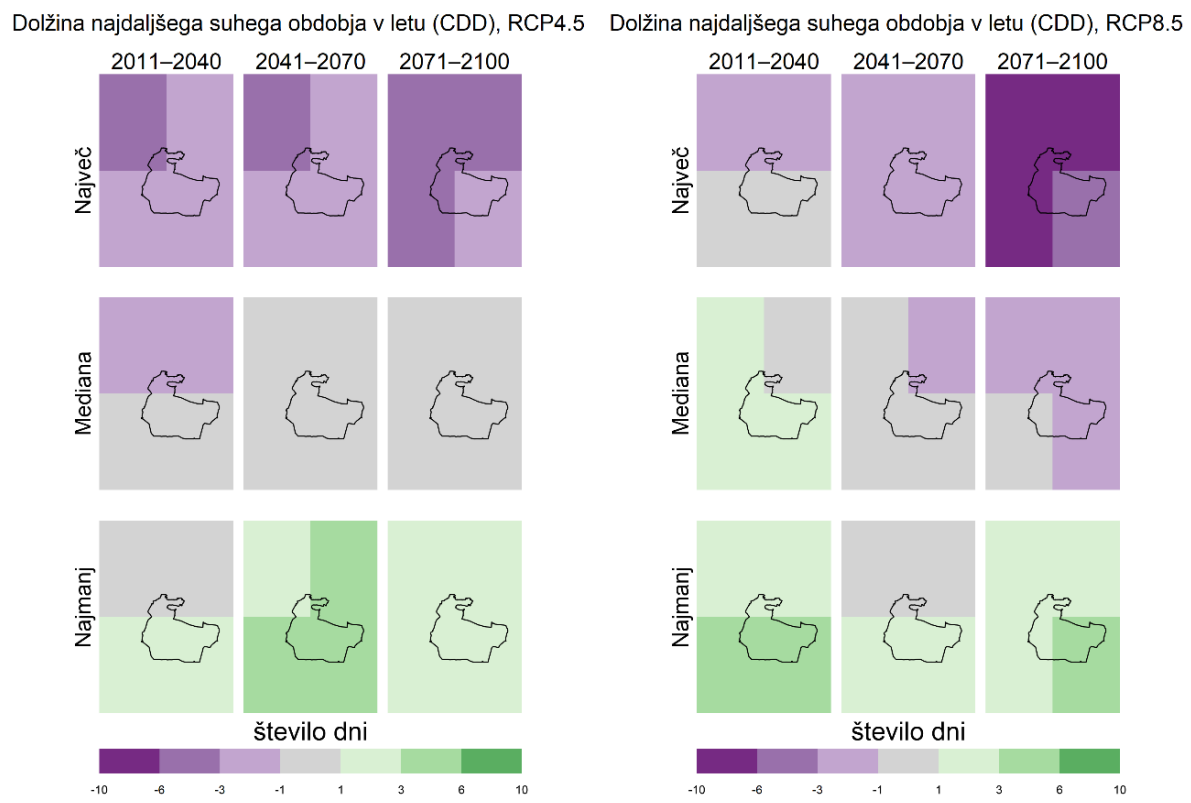

Slika 8: Padavinske značilnosti letnih časov v Biljah za obdobje 1950–2022. Prikazana vrednost trenda je linearni trend v obdobju 1950–2020, izračunan z metodo Theila in Sena pri stopnji značilnosti 5 % (ARSO, 2023a).

Za padavine podnebni modeli med seboj niso tako enotni kot za temperaturo, kar pomeni veliko negotovost projekcij. Signal za poletje in jesen je preveč nejasen, da bi lahko rekli, v katero smer bo šla sprememba, saj nekateri modeli kažejo znižanje višine padavin na tem območju in drugi zvišanje. Višina padavin na letni ravni se bo po obeh scenarijih v drugi polovici 21. stoletja povečala (do konca stoletja za 3 do 6 %), načeloma na račun zime, morda tudi pomladi. Pozimi gre v vseh primerih za velik razpon, padavin bo lahko za do 30 % več.

Padavinski dan je opredeljen kot dan, ko pade vsaj 0,1 mm padavin. Modelsko število padavinskih dni na leto v referenčnem obdobju za to območje znaša 181 dni (v Biljah izmerjenih 130), od tega je največ padavinskih dni poleti in spomladi, najmanj pa jeseni in pozimi. Trend ni statistično značilen. Tudi tu so projekcije precej negotove, a po scenariju RCP4.5 lahko za obdobje 2041–2070 rečemo, da se bo število padavinskih dni nekoliko zmanjšalo poleti in nekoliko povečalo pozimi. Število dni z dnevno višino padavin 50 mm ali več, ki označujejo zelo intenzivne padavinske dogodke, je po modelski oceni v referenčnem obdobju znašalo v povprečju 6 dni na leto, po scenarijih bi se lahko jakost in pogostost povečala (povprečno 1 dan na leto).

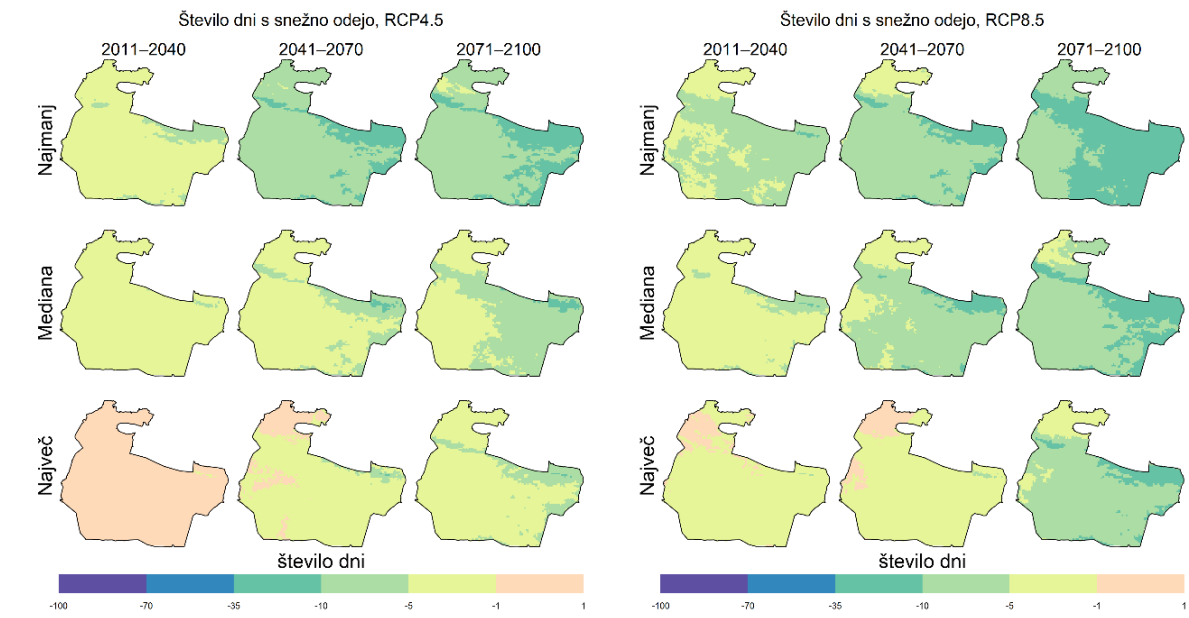
Rezultati projekcij za dolžino najdaljšega suhega obdobja so po scenarijih RCP4.5 in RCP8.5 zelo negotovi, nekateri modeli kažejo negativne, drugi pozitivne vrednosti odklona, zato ne moremo opisati predvidenih vrednosti za prihodnost (Slika 9).

Slika 9: Odklon dolžine najdaljšega suhega obdobja v letu (CDD) v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010. Vir: ARSO, 2023b

Snežna odeja je močno odvisna od višine padavin in temperature zraka, pri številu dni s snežno odejo pa se podnebne spremembe kažejo zelo izrazito. Zaradi odvisnosti od nadmorske višine so v nadaljevanju predstavljeni podatki o številu dni s snežno odejo po višinskih pasovih na območju občine. Rezultati projekcij po scenarijih RCP4.5 in RCP8.5 (Slika 10) kažejo, da se bo število dni s snežno

odejo zmanjševalo na vseh nadmorskih višinah znotraj občine ter v vseh treh obravnavanih obdobjih do konca 21. stoletja. V primeru scenarija RCP4.5 je v obdobju 2011–2040 predvideno zmanjšanje števila dni s snežno odejo na nadmorski višini nad 600 m za 1-8 dni glede na referenčno obdobje ter v obdobju 2041–2070 za 7-17 dni glede na referenčno obdobje. V primeru scenarija RCP8.5 bo na nadmorskih višinah nad 600 m zmanjšanje števila dni s snežno odejo v obdobju 2011–2040 znašalo 4-10 dni ter v obdobju 2041–2070 kar 5-18 dni glede na referenčno obdobje. Kot pričakovano, bo zmanjšanje števila dni s snežno odejo največje na višjih nadmorskih višinah, saj na nižjih nadmorskih višinah tudi v referenčnem obdobju število dni s snežno odejo ni bilo visoko.

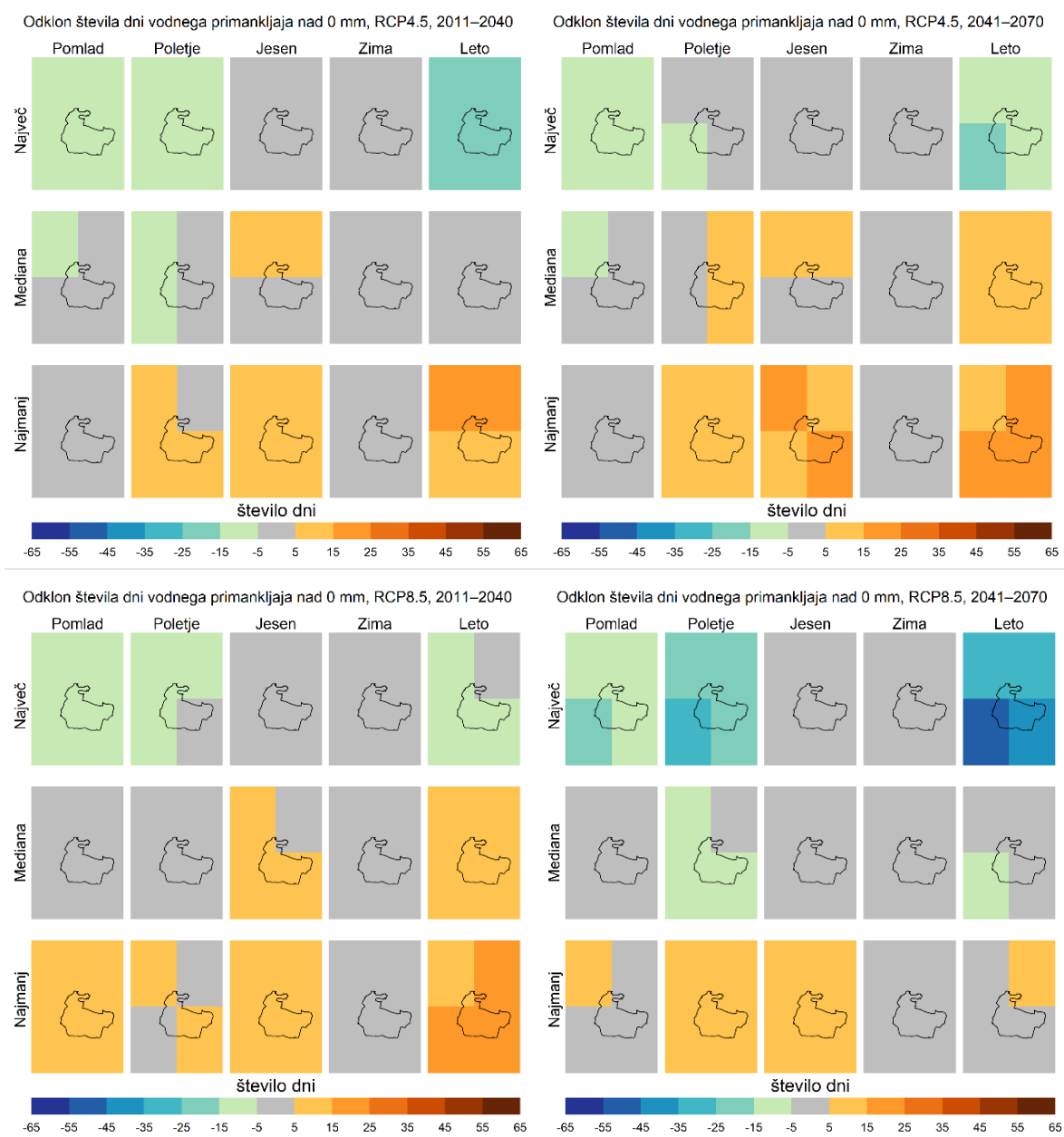
Slika 10: Odklon števila dni s snežno odejo v občini Miren – Kostanjevica za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 do konca stoletja v primerjavi z obdobjem 1981–2010 (ARSO, 2023b).

3.4 Vodna bilanca

Referenčna evapotranspiracija zajema tako izhlapevanje (evaporacijo) z zemeljskega površja, kot tudi transpiracijo rastlin, v tem primeru nizke travne ruše, preskrbljene z vodo. Večinoma je ne merimo, ampak jo izračunamo iz ostalih meteoroloških spremenljivk. Podobno kot temperatura zraka ima tudi referenčna evapotranspiracija izrazit letni hod z minimumom v decembru in januarju ter maksimumom poleti in je odvisna od nadmorske višine. Povprečje za občino v referenčnem obdobju 1981–2010 znaša okoli 900 mm na leto, največje povprečne mesečne vrednosti nastopijo v juliju, okoli 140 mm. Naraščajoč trend na tem območju znaša na letni ravni 4-5 % na desetletje. Skladno z dvigom temperature zraka se bo povečevala tudi referenčna evapotranspiracija. Projekcije po obeh scenarijih kažejo povečanje za 2,8-3,6 % v obdobju 2011–2040 (glede na referenčno obdobje) ter za 6,4-6,8 % v obdobju 2041–2070.

Vodni primanjkljaj označuje negativno meteorološko vodno bilanco, kar pomeni, da je v nekem obdobju referenčna evapotranspiracija večja od višine padavin. Tako lahko na enostaven način določimo trajanje in intenzivnost suhega obdobja za prvo oceno pojava suše. Vodni primanjkljaj je načeloma najbolj izrazit poleti, ko je evapotranspiracija visoka. Število dni z vodnim primanjkljajem nad 0 mm (Slika 11) se bo po scenariju RCP4.5 v obdobju 2011–2040 glede na referenčno obdobje povečalo predvsem jeseni (za 2 do 12 dni), medtem ko se bo spomladi in poleti delno znižalo. Povečanje tega števila dni bo bolj izrazito v obdobju 2041–2070, in sicer bo povečanje prisotno na letni ravni, kot tudi v poletnem in jesenskem času,

vendar so spremembe zelo negotove. Najmanjšo negotovost ima sprememba jeseni v obdobju 2011–2040 (dodatnih 2 do 12 dni) in v obdobju 2041–2070 (dodatnih 1 do 15 dni) po scenariju RCP4.5. Prav tako imajo veliko negotovost projekcije po scenariju RCP8.5.

Slika 11: Ocenjen odklon števila dni vodnega primankljaja nad 0 mm v občini Miren – Kostanjevica v obdobjih 2011–2040 in 2041–2070 v primerjavi z obdobjem 1981–2010 za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 po sezonah in letno z najnižjo, srednjo in najvišjo vrednostjo modelskih ocen (ARSO, 2023b).

3.5 Veter in sončno obsevanje

Povprečna hitrost vetra na območju je po modelski oceni v referenčnem obdobju 1981–2010 znašala 2,8 m/s (od 2,6 m/s poleti do 2,9 m/s spomladi). Po obeh scenarijih RCP4.5 in RCP8.5 se bo povprečna hitrost vetra jeseni zmanjšala (za -0,6 do -1,6 %), v drugih letnih časih pa se bo povprečna hitrost vetra povečala za do 1,4 %, vendar so pri projekcijah podnebnih sprememb za veter negotovosti velike.

Na območju občine je povprečno letno trajanje sončnega obsevanja okvirno 2.200 ur, od tega poleti 800-900 ur, pozimi le okoli 400 ur. Trajanje sončnega obsevanja se je v obdobju 1981–2010 spomladi in poleti podaljševalo, s trendom približno 2 % na desetletje, jeseni in pozimi ni bilo opaznih sprememb. Na letni ravni znaša trend približno 1-2 % na desetletje. Projekcije po obeh scenarijih na letni ravni ne kažejo izrazitih sprememb, tudi pri večini projekcij po letnih časih se predznak spreminja – od možnega skrajšanja do podaljšanja.

4 PROSTORSKA ANALIZA

Kmetijstvo je ena od primarnih dejavnosti, ki je v največji meri odvisna od naravnih pogojev. Razpoložljiv tip tal (skupaj s klimatskimi in reliefnimi razmerami) določa, kakšne so možnosti za kmetijstvo ter katera vrsta kmetijske proizvodnje je mogoča oziroma najustreznejša. Slabša tla so običajno poraščena z gozdom ali namenjena pašni rabi, najkakovostnejša tla pa so že naši predniki skrbno varovali in jih namenjali poljedelstvu.

Poleg naravnih razmer danes omejitve za kmetovanje predstavljajo tudi določbe varstva voda in narave, kot so npr. opredelitve vodovarstvenih območij, območij krajinskih parkov, območij Nature 2000 in podobno. Na kmetijskih površinah, kjer so takšni režimi opredeljeni in uveljavljeni, je potrebno iskati druge primerjalne prednosti in niše (ekološki načini pridelovanja ter reje živali, pridelovanje tradicionalnih kultur po tradicionalnih tehnologijah, ki naj imajo na koncu kot dodano vrednost tudi nek končni proizvod, ki naj nosi tudi lokalno oznako, pri tem pa izkoriščati tudi povezovanje z varstvom narave in kulturne dediščine (v turistične, izobraževalne in podobne namene). Načini kmetovanja in omejitve so v tem primeru opredeljeni v uredbah oziroma načrtih upravljanja (za parke in Natura 2000 območja).

Razvoj kmetijstva je v veliki meri odvisen od naravnih potencialov za razvoj dejavnosti, pa tudi socio-ekonomskih razmer v kmetijstvu in družbi nasploh. V nadaljevanju predstavljamo analize nekaterih naravnih potencialov, kot so kakovost kmetijskih zemljišč, ne le na podlagi pedoloških lastnosti, pač pa tudi na podlagi ostalih dejavnikov (naklon, relief, klimatski dejavniki ipd.), kar predstavlja **bonitetna ocena kakovosti zemljišč**. Posebej so analizirani **vodni potenciali**, kar je pomembno z vidika razvoja namakanja in za prihodnjo mogočo preusmeritev v določene bolj intenzivne proizvodnje, kot npr. pridelava zelenjave. Potenciali na območju občine Ajdovščina za razvoj vrtnarstva so obdelani še posebej, območje pa glede na ustreznost za to dejavnost rangirano. Nazadnje so na podlagi naklona, dejanske rabe, bonitetne ocene, površine ipd. opredeljena potencialno najboljša kmetijska in gozdna zemljišča. Potenciali so v nadaljevanju kartografsko prikazani.

4.1 Zemljišča

4.1.1 Lastnosti tal

Na območju prevladujejo Rendzine. Rendzina nastaja na karbonatnih matičnih podlagah (Vidic in sod., 2015). To so lahko trdi apnenci ali dolomiti, laporovci pa tudi nekateri preneseni substrati, kot so pobočni grušč, ledenodobne prodnate nasutine rek in morene. Iz tal gledajo lahko le posamezne skale npr. na krasu, pa še te so v razmerah z naravno vegetacijo večinoma pokrite z mahovi in drugimi rastlinami. Pod mahovi najdemo humus. Tako nastaja na apnenih skalah ena od inicialnih oblik rendzine, ki jo imenujemo protorendzina (Slika 12).

Med naštetimi karbonatnimi substrati pa so seveda opazne razlike. Mehke karbonatne kamnine in nekateri dolomiti ter seveda razdrobljeni substrati zadržujejo več vode, to pa vpliva na razgradnjo organske snovi ter s tem seveda na razvitost (obliko humusa in debelino) A horizonta. Ob drobnih razpršenih delcih kalcijevega in magnezijevega karbonata poteka razgradnja organskih ostankov v smeri moličnega A horizonta oziroma sprstenine. Tudi fiziološka globina tal je praviloma na takih podlagah večja. V hladnih in bolj humidnih razmerah pa nastaja na apnencu in dolomitu prav tako pa tudi na morenah in pobočnem grušču prhninast ali celo surov humus. Organski humusni horizont ter humusno akumulativni horizont sta lahko zelo kislja, saj se bazični kationi sprti izpirajo.

V splošnem so rendzine bolj gozdna rastišča. Kmetijske površine so pretežno travinja vseh vrst, večinoma na dolomitu in na apnencih, kjer ni površinske skalovitosti (ovira za košnjo). Obdelovalne površine so redke. Zaradi prisotnosti prostih karbonatov oz. aktivnega apna je pri

nekaterih rastlinah možen pojav kloroze. Za Dolenjsko, Notranjsko in Primorsko so značilne tudi košenice (ekstenzivni travniki z običajno eno košnjo na leto), kjer zaradi plitvega profila poletna suša močno zmanjša rast trav. Košenice in grbinasti travniki so znani po zanimivi botanični sestavi (Slika 12).

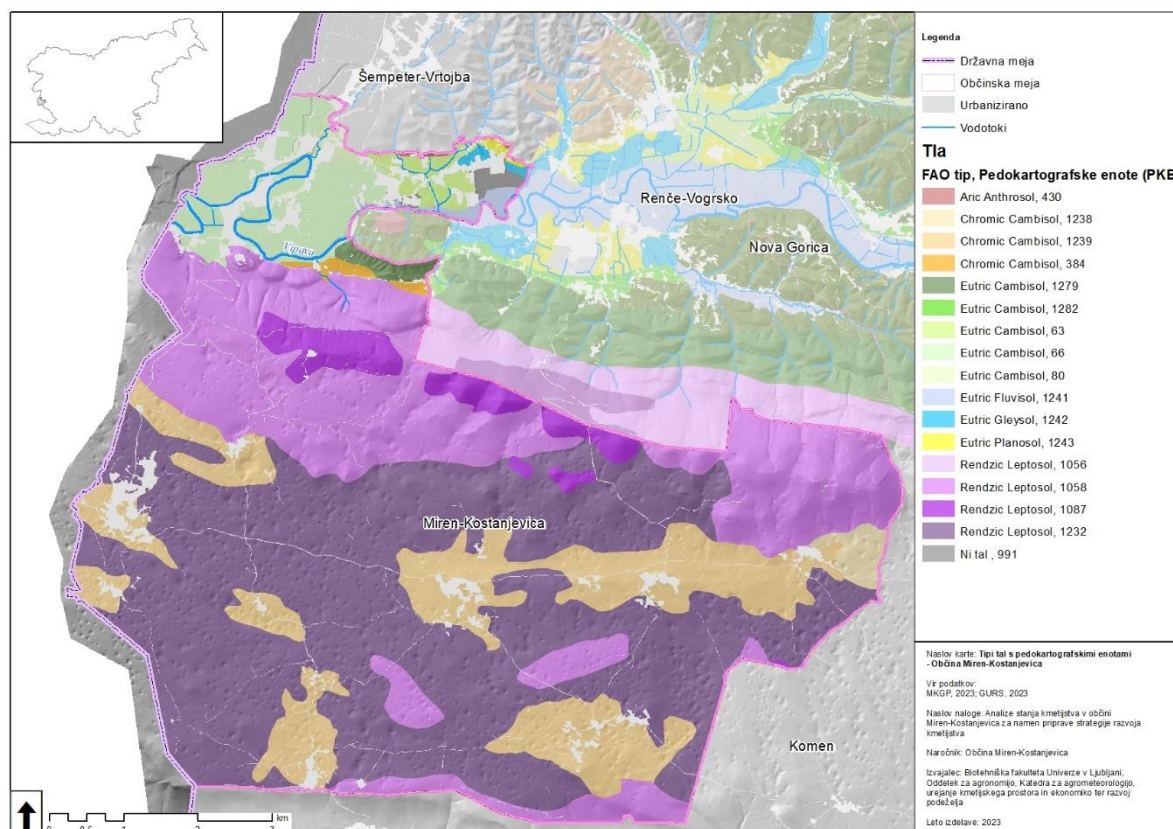
Rjava pokarbonatna tla. Na apnencih in dolomitih v osrednji Sloveniji najdemo rjava pokarbonatna tla (Vidic in sod., 2015). Kambični horizont nastaja z akumulacijo netopnega ostanka, ki ga je v kamnini zelo malo, sam proces raztapljanja apnenca pa poteka zelo počasi. Kambični horizont je rumenkasto rjave barve, ki jo daje mineral limonit. Tekstura je ilovnata ali težja, dobro je izražena poliedrična struktura. Humusno akumulativni horizont je običajno moličen. Fizikalne in kemične lastnosti so zelo dobre. Kljub temu pa na teh tleh najdemo še vedno večji delež gozdov. Vzrokov zato je več. Razgiban (kraški) relief skoraj vedno onemogoča izvedbo večjih obdelovalnih površin. Njive so zato nepravilnih oblik in prilagojene reliefu. Globina talnega profila je zelo neenakomerna in se menja na kratkih razdaljah. Manjše skale so kmetje pogosto izruvali in jih zložili ponekod v ograde ali v groblje. Kljub temu je površinska skalovitost največja ovira za kmetijsko rabo. Rjava pokarbonatna tla se v Sloveniji pogosto prepletajo z rendzino. Menjavanje je običajno zelo mozaično.

Za območje je značilna tudi Rdeče rjava tla - Jerovica (terra rossa). To so tla, ki jih najdemo na apnencu in dolomitu, vendar v razmerah mediteranske ali submediteranske klime. Kambični horizont je zaradi prisotnosti hematita izrazito rdeče barve, po kateri so tla dobila tudi svoje ime (Vidic in sod., 2015). Nastajanje terra rose je vezano tako na recentne kot na reliktnne procese. Slednji so vzrok za nekatera rdeča tla na Dolenjskem. Humusno akumulativni horizont je slabo izražen, kajti v razmeroma toplem podnebju je biološka aktivnost velika ter hitra razgradnja organskih ostankov. Tla so zelo rodovitna, omejujoč dejavnik je lahko le pomanjkanje vode. Jerovica vsebuje večje količine težkih kovin. V Sloveniji so površine terra rose razmeroma majhne. Ločimo dva podtipa: ilovko, ki nima skeleta, ter kremenico, ki vsebuje kremenov skelet iz t. i. komenskih skladov. Na teh tleh se prideluje značilno vino teran.

Evtrična rjava tla. Za ta tla je značilen molični ali ohrični humusno akumulativni horizont, ki leži na kambičnem horizontu tipa Bv. Za kambični horizont (diagnostični) je značilna visoka nasičenost z bazičnimi kationi ($V > 50\%$) in pH merjen v vodi višji od 5,5 (Vidic in sod., 2015). Evtrična rjava tla nastajajo na različnih matičnih podlagah, ki so karbonatne ali vsaj bogate z bazami, vendar nikoli na apnencu ali dolomitu. V Sloveniji se pojavljajo predvsem na laporovcih, karbonatnem flišu ter na ledenodobnih prodatih nasutinah rek, ki so nasipavale pretežno karbonaten prod.

V naravnih razmerah ta tla preraščajo listnati gozdovi, v primorju seveda s kserotermnim značajem. Vendar so do danes ti gozdovi močno izkrčeni, vse primerne površine pa spremenjene v kmetijske namene. Na flišu in laporju je večji del površin namenjen trajnim na sadom, vinogradom in sadovnjakom. Raba evtričnih rjavih tal na ledenodobnih nasutinah rek pa je predvsem poljedelska. Zaradi ravnega reliefa, dobre propustnosti, primerne globine, dobrih fizikalnih in kemičnih lastnosti so ob ustreznih klimi (dovolj padavin) v Sloveniji najbolj rodovitna kmetijska tla.

Bližina mest pomeni tudi velik pritisk na kmetijska zemljišča zaradi širjenja mest (naselja, industrija, infrastruktura). V prihodnje bo zato zelo pomembno v tem okolju ohraniti ustrezno razmerje površin poraščenih z gozdom, kmetijskih površin in urbanega okolja, hkrati pa ohraniti čiste vodne vire ter čim manj onesnažena tla.

Slika 12: Tipi tal s pedokartografskimi enotami.

Preglednica 2: Zastopanost talnih tipov.

		Miren-Kostanjevica	
		Površina	
Tla	FAO tip	ha	%
Tip tal			
Rigolana, vinogradniška (Vitisol)	Aric Anthrosol	4,33	0,07
Rdeče rjava - Jerovica (terra rossa)	Chromic Cambisol	1015,18	16,18
Rjava pokarbonatna	Chromic Cambisol	73,8	1,18
Evtrična rjava na flišu	Eutric Cambisol	522,11	8,32
Obrečna, globoko oglejena	Eutric Fluvisol	30,22	0,48
Hipoglej, mineralen, zmerno močan	Eutric Gleysol	13,6	0,22
Pseudoglej, pobočni in ravninski, srednje globok	Eutric Planosol	8,72	0,14
Rendzina, apnenec in dolomit, sprsteninasta, karbonatna	Rendzic Leptosol	4575,7	72,91
Urbano, vode, skale	-	31,83	0,51
Skupaj		24.573,10	100

Rigolana tla. Rigolana tla so nastala z rigolanjem, to je globokim oranjem s posebnimi plugi (Vidic in sod., 2015). Pogosto pri rigolanju zajamemo v talni profil večji del zgornjega dela C horizonta, ki močno razdrobljen poveča delež skeleta v tleh. Ta pojav je značilen zlasti za mehke kamnine (laporovec, fliš) na katerih pripravljamo tla za vinograde. Na teksturno težkih tleh z rigolanjem ali podrahlavanjem povečujemo propustnost tal za pronicanje vode in tako izboljšamo vodno – zračne razmere za vzgojo zahtevnejših posevkov (sladkorna pesa, krompir, vrtnine ipd). Glede na namen delimo rigolana tla na tla vinogradov (vitisol), tla sadovnjakov in njivska tla.

Obrečna tla. Mlada tla, ki so nastala z odlaganjem in nasipavanjem različnega materiala ob koritu rek ali potokov in ki nimajo zelo jasno določenega talnega profila, uvrščamo v obrečna tla (Vidic in sod., 2015). V zgornjem toku v nasutinah prevladuje slabo zaobljen kamninski drobir, ob koritu navzdol pa narašča delež finejših usedlin. Tudi melj in glina sta lahko pretežna sestavina aluvialnih nanosov, ki jih ne smemo zamenjevati s kambičnim horizontom, tega v profilu obrečnih tal praviloma ni. Nanosi so plastoviti, pogosto je lahko ostro menjavanje preščeno prodnatih in finejših naplavin. Kraški aluviji so nekoliko drugačni. Marsikje je tak nanos prekril apneno podlago, voda priteče redko, podzemne vode ni. Taka tla običajno opredelimo kot kambična (evtrična ali distrična) tla na starejšem aluvialnem nanosu. Procesi oglejevanja so v obrečnih tleh lahko opazni, vendar so praviloma manj izraziti zaradi tekoče podzemne vode, ki vsebuje več kisika. Tla praviloma nimajo močvirnega videza. Na njih uspevajo vrbe in topoli. Veliko je travnatega sveta.

Hipoglej. Oglejena tla spoznamo po izrazitem močvirnatem videzu. Poleg vrb in sive jelše se lahko pojavlja tudi trstičje včasih tudi travinje z velikim deležem bičkov, ločkov in drugim močvirnih rastlin. Zamočvirjanje je posledica podzemne vode, ponekod pa tudi še dodatno vpliva poplavna ali zlivna voda. Z vodo nasičena tla so slabo zračna, zato v njih vladajo redukcijske razmere. Osnovni in najbolj pogost podtip gleja je hipoglej. Zanj je značilno prekomerno vlaženje, ki je posledica izključno visoke podzemne vode. Zato ga najdemo vedno v konkavnih reliefnih oblikah. Tekstura tal je težka, delež gline je visok (Vidic in sod., 2015).

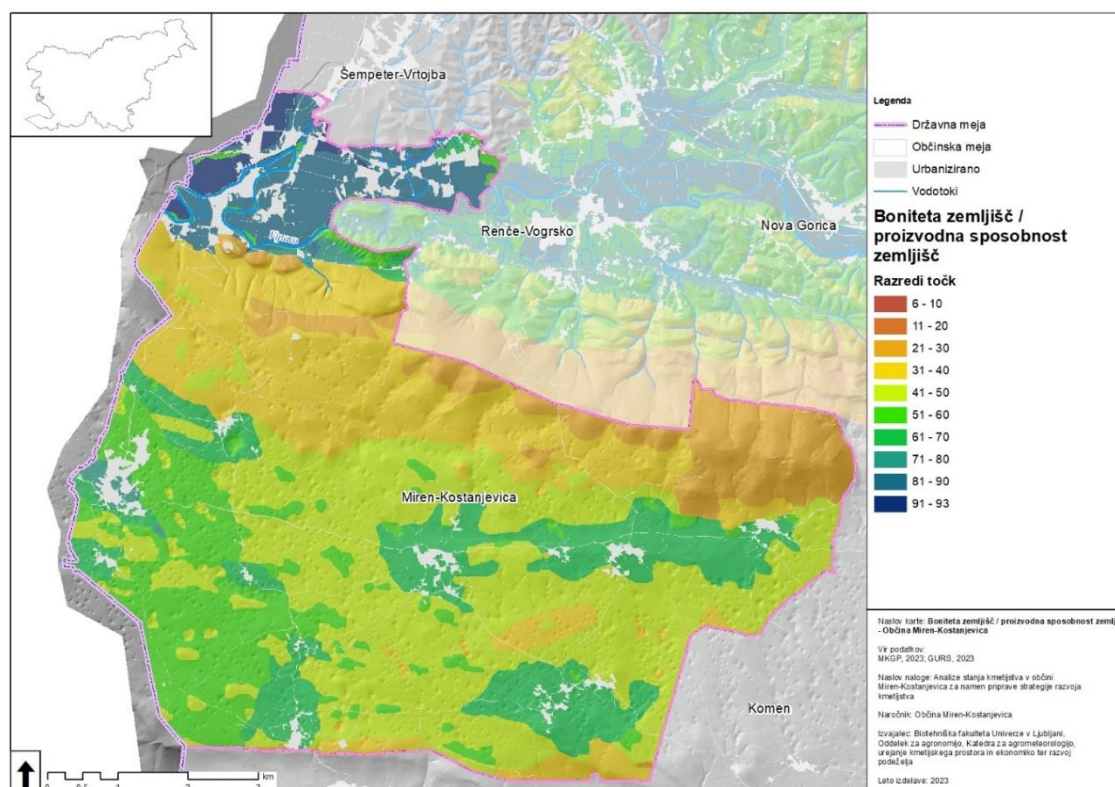
Za kmetijsko pridelavo imajo hidromorfna tla (Gleji in hipogleji) neugodne vodno- zračne lastnosti. Raven relief in večja globina pa sta bila glavna vzroka, da so ljudje vedno razmišljali, kako taka tla izboljšati. **Hidromeliorirana tla** pridobimo z urejanjem odtekanja vode iz različnih tipov hidromorfni tal. Poleg urejenega odtoka je potrebno tla intenzivno oskrbeti z organsko snovjo, saj se močvirni humus zelo hitro mineralizira. Visok delež organske snovi je nujen za dobro in obstojno strukturo, prav tako preprečuje zbitost tal in nastajanje večjih kep. Pri obdelavi je treba zelo paziti na stopnjo vlažnosti tal. Prevelika vlažnost ob obdelavi vpliva na zbijanje tal in uničevanje strukture, presuha tla so pogosto kepasta in težko drobljiva.

V preteklosti smo z intenzivnimi melioracijami skušali nadomestiti zaradi urbanizacije izgubljena kvalitetna kmetijska tla. Ob tem je bilo premalo pozornosti do biološke rekultivacije, zanemarili pa so se tudi skoraj vsi naravovarstveni vidiki. Vsa zelo izrazito zamočvirjena tla so pomembni habitati ptic in drugih živali. Glede na to ter seveda tudi iz ekonomskih razlogov je smiselno ohranjati in urejati le tla z manj izrazitimi znaki hidromorfnosti, tla, pri katerih že z minimalnimi ukrepi dosežemo za kmetijske rastline ugodne razmere. Vloga močvirij v naravi je nenadomestljiva. Močvirja delujejo kot filter, zadržujejo mehanske delce in izprana hranila, ki jih prenašajo reke in potoki. Hranila omogočajo, da sodijo močvirja med biotsko najbolj pestre ekosisteme. Voda, ki odteka dalje, pa je veliko bolj čista.

Pseudoglej. Pojavlja se v klimatskem okolju z vsaj enim letnim izrazito vlažnim in enim suhim obdobjem, ki je običajno poleti. Naravna rastlinska odeja je hrastovo gabrov gozd (dobrava), ki je v veliki meri izkrčen za kmetijske namene. Osnovna kmetijska raba je travnik, za njive je manj primeren. Mokra tla so zelo ranljiva za teptanje in gaženje (paša, obdelovalni stroji), suha tla pa so zelo trda in zbita. Infiltracijska sposobnost tal je takrat zelo majhna, tako da lahko poletna neurja povzročijo znatne erozijske poškodbe. Zelo pomembni so tudi protierozijski ukrepi, kot so oranje po plastnici in ne po padnici, ter zaščita z rastlinami in izogibanje paše in uporabe strojev v mokrem vremenu (Vidic in sod., 2015).

4.1.2 Boniteta ali pridelovalni potencial zemljišča, trajno varovana zemljišča

Boniteta zemljišča je podatek o proizvodni sposobnosti zemljišča, ki se določi v obliki bonitetnih točk in je podatek, ki se beleži v zemljiškem katastru. Boniteta se izračuna na podlagi lastnosti tal, klime, reliefa in posebnih vplivov (Slika 13). Boniteta se izračuna na podlagi lastnosti tal, klime, reliefa in posebnih vplivov. Kot posebni vplivi se za kmetijska zemljišča upoštevajo skalovitost, poplavljenost, sušnost, ekspozicija, odprtost in zaprtost, zasenčenost in vetrovnost. Bonitetne točke se določijo v razponu od 0 do 100 točk. Zemljišče, ki ima 100 bonitetnih točk, je proizvodno najbolj sposobno zemljišče. Boniteta višja od 30 je na 91,6 % površine občine, kar indicira visoko kakovost kmetijskih in gozdnih zemljišč (Slika 13, Preglednica 3). Pri čemer je potrebno opozoriti, da je Geodetska uprava RS v letu 2022 spremenila metodo določanja bonitete zemljišč, ki je povečala vrednosti tudi na območjih, kjer bi glede na tip tal pričakovali nižje.

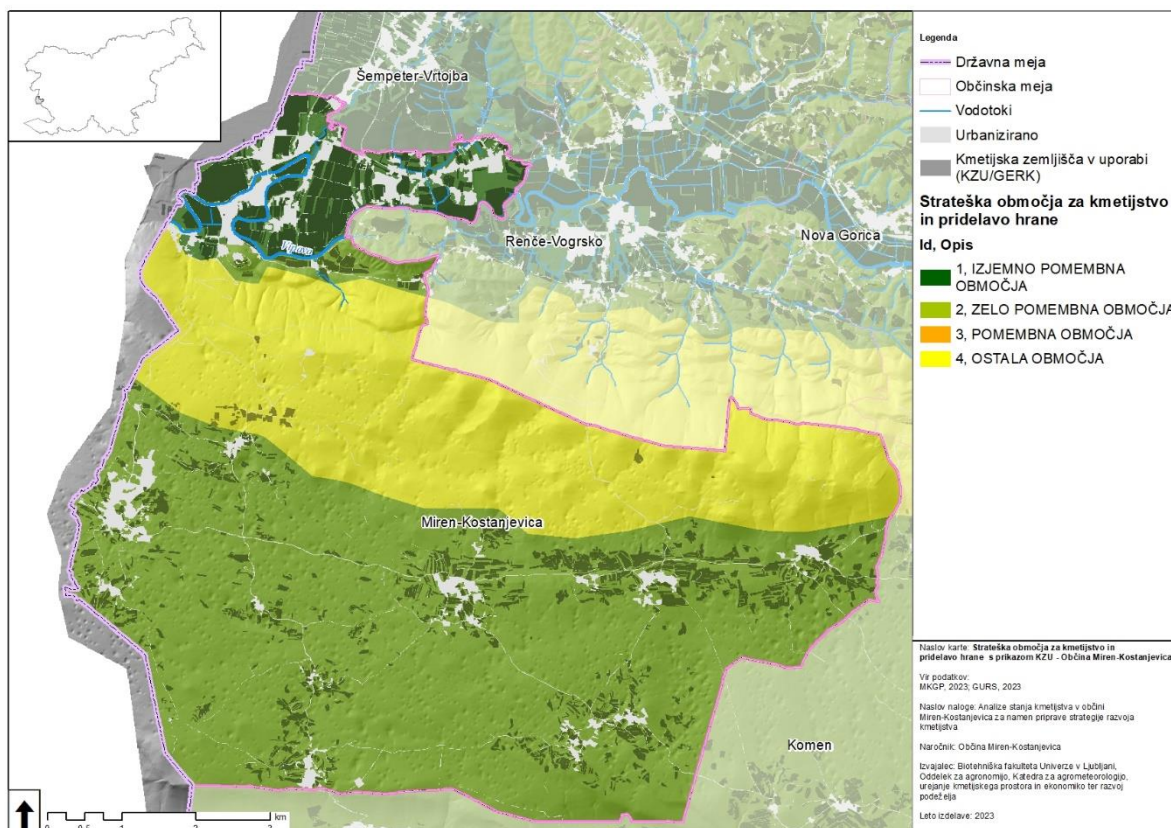
Slika 13: Boniteta zemljišč / proizvodna sposobnost zemljišč.

Preglednica 3: Boniteta zemljišč / proizvodna sposobnost zemljišč.

Miren-Kostanjevica			
Boniteta	Površina		
Razred	ha	%	
0-10	0,0	0,00	
11-20	0,8	0,01	
21-30	553,3	8,82	
31-40	1.305,5	20,80	
41-50	2.023,5	32,24	
51-60	870,7	13,87	
61-70	961,1	15,31	
71-80	65,3	1,04	
81-90	404,3	6,44	
91-100	91,6	1,46	
Skupaj	6.275,9	100,00	

4.1.3 Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane

Na sliki so prikazana območja izjemno pomembnih (562 ha, 8,95 %), zelo pomembnih (3886 ha, 61,91 %) in ostalih območij (1828 ha, 29,13 %) (Slika 14, Preglednica 4) po Uredbi o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo (Uradni list RS, št. 71/16).

Slika 14: Kmetijska zemljišča za kmetijstvo in pridelavo hrane s prikazom KZU.

Preglednica 4: Kmetijska zemljišča za kmetijstvo in pridelavo hrane s prikazom KZU.

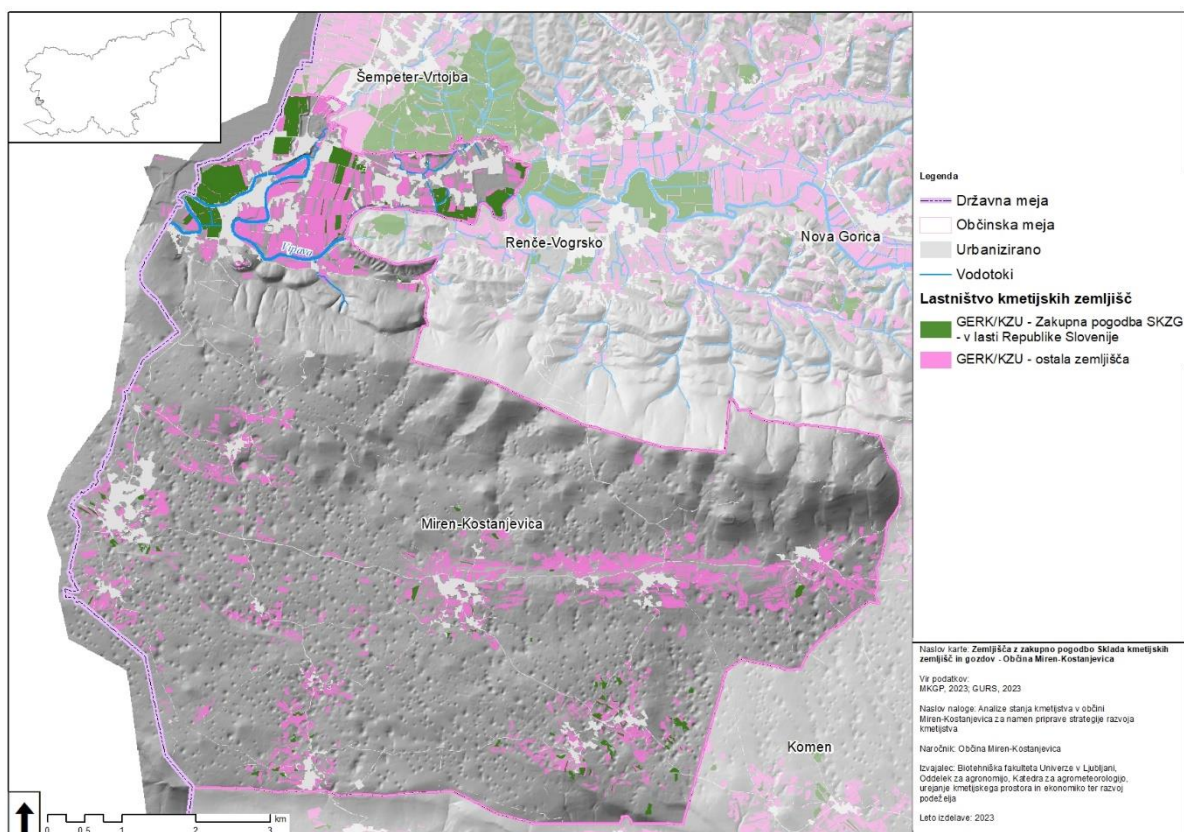
Miren-Kostanjevica		Površina	
Tip območja	Podtip območja	ha	%
IZJEMNO POMEMBNA OBMOČJA	veliki ravninski kompleksi A	528	8,41
	veliki ravninski kompleksi B	34	0,54
	Σ	562	8,95
ZELO POMEMBNA OBMOČJA	izmenjava ožjih izravnav in zaplat	110	1,75
	večje zaplate	3.776	60,17
	Σ	3.886	61,91
OSTALA OBMOČJA	gozd in območja nad gozdno mejo	1.828	29,13
	Σ	1.828	29,13
Skupaj		6.276	100,00

4.1.4 Lastništvo

Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) obsegajo 666,3 ha, od tega je 16 % (103,7 ha) v lasti Republike Slovenije in upravljanju Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (SKZG), 84 % (562,5) pa v zasebni ali drugi lasti. Za primerjavo, na državni ravni je odstotek KZU v upravljanju SKZG s pogodbo 10 % (Preglednica 5, Slika 15).

Preglednica 5: Kmetijska zemljišča v uporabi po lastništvu.

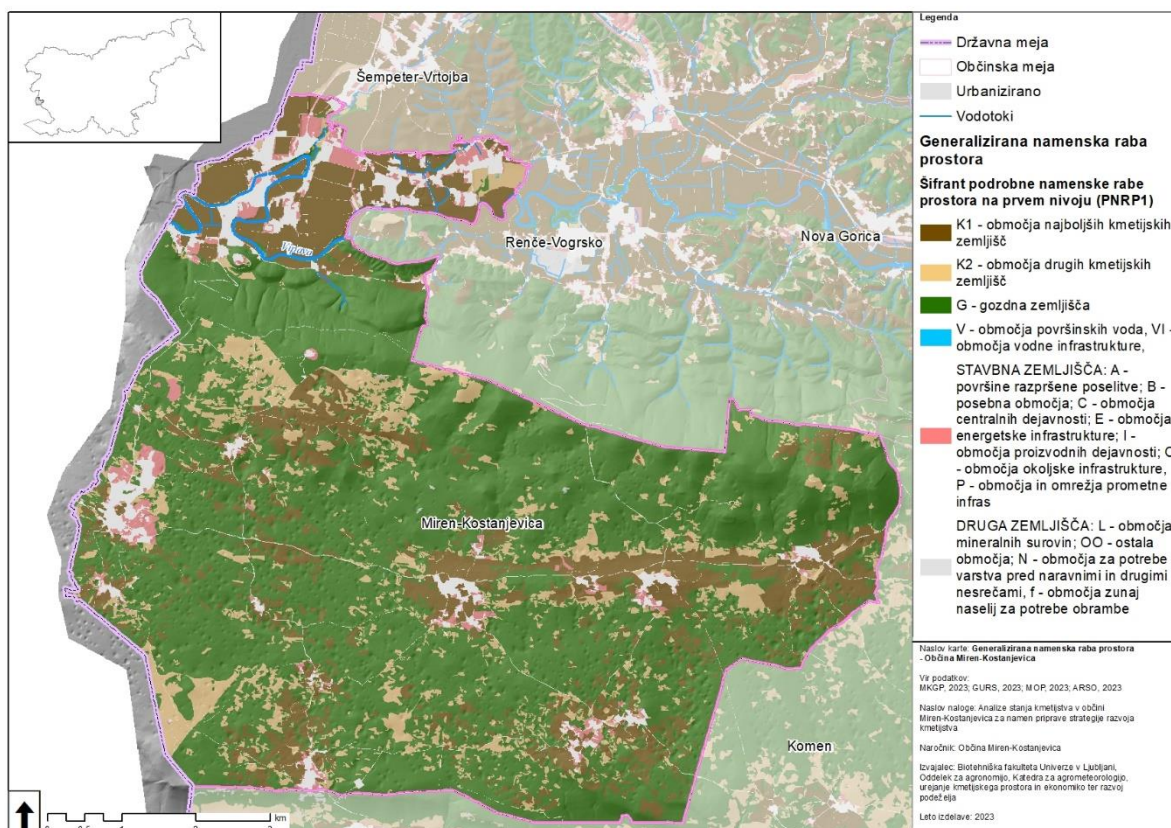
Miren-Kostanjevica	Površina	
	ha	%
Pogodba SKZG - GERK/KZU	103,7	16
Ostala zemljišča - GERK/KZU	562,5	84
Skupaj KZU v Občini Miren Kostanjevica	666,3	100
Površina vseh kmetijskih zemljišč v upravljanju SKZG s pogodbo:		50,1
		% UKZ 10

Slika 15: Zemljišča z zakupno pogodbo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov.

4.1.5 Namenska raba

Prostorski razporeditvi proizvodne sposobnosti zemljišč sledi razporeditev območij najboljših kmetijskih zemljišč in drugih kmetijskih zemljišč, gozdnih zemljišč, območij površinskih voda, stavbnih zemljišč in drugih zemljišč, kot jo določa namenska raba prostora iz Občinskega prostorskega načrta (Slika 16, Preglednica 6). Najboljša kmetijska zemljišča obsegajo 18,83 % površine občine.

Slika 16: Generalizirana namenska raba prostora.

Preglednica 6: Generalizirana namenska raba prostora.

Generalizirana namenska raba prostora		Miren Kostanjevica	
Šifre namenske rabe prostora		Površina	
Opis (ONRP1)	Šifra (PNRP1)	ha	%
Najboljša kmetijska zemljišča	K1	1.181,95	18,83
Druga kmetijska zemljišča	K2	707,21	11,27
Gozdna zemljišča	G	3.988,90	63,56
Vodna zemljišča	V	25,43	0,41
Stavbna zemljišča	A, B, C, I, O, P, S, Z	370,04	5,90
Druga zemljišča	f, OO	2,42	0,04
Skupaj		6.275,96	100

4.2 Ranljivost kmetijske pridelave

4.2.1 Razpoložljivost vodnih virov

Ranljivost na sušo je izražena kot ogroženost kmetijskih zemljišč primernih za namakanje, ki je razdeljena na 6 razredov (Preglednica 7) od razreda 1 z nič točkami, kjer ni za namakanje razpoložljivih virov in je izrazita ogroženost do razreda 6 s štiristo točkami, kjer so vsi vodni viri neomejeno razpoložljivi in ogroženosti praktično ni (Slika 17) (Pintar in sod., 2013).

Preglednica 7: Določitev razredov ogroženosti kmetijskih zemljišč primernih za namakanje v primeru suše iz seštevka točk količinske razpoložljivosti vodnih virov za namakanje območje analizirane občine.

Razred Številka	Opis	Seštevka točke	Opis razpoložljivosti vodnih virov	Območje analizirane občine (%)	
				Površina	
				%	ha
1	Izrazita ogroženost	0	Ni razpoložljivih vodnih virov		
2	Zelo velika ogroženost	1-99	Le omejeno razpoložljivi vodni viri	40,40	2529,69
3	Velika ogroženost	100 - 199	En neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivi vodnih virov	47,03	2944,82
4	Srednja ogroženost	200 - 299	Dva neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov	10,05	629,27
5	Nizka ogroženost	300 - 399	Trije neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov	2,53	158,37
6	Ni ogroženosti	400	Vsi vodni viri neomejeno razpoložljivi	0	0

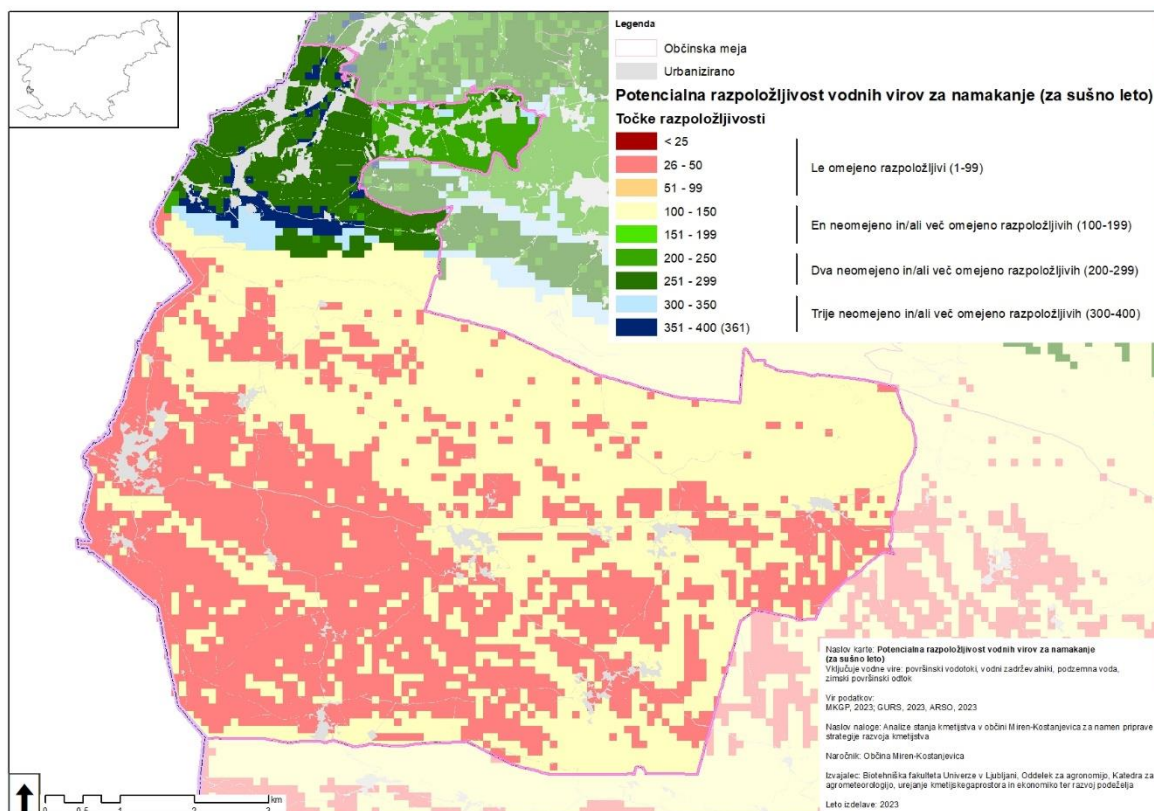
Na območju površin, ki so strateško izjemno pomembna za kmetijstvo in pridelavo hrane v Vipavski dolini je potencialna razpoložljivost vodnih virov za namakanje v sušnem letu zadovoljiva, saj večino območja pade v rang razpoložljivosti 151-299 kar pomeni pa je kmetijskih zemljiščem možno pripisati ali en neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov ali dva neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov (Slika 17).

Območjem primernosti razvoja vrtnarske pridelave glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje so pripisana priporočila, ki naj jih naročnik upošteva pri načrtovanju posameznih aktivnosti na posameznih področjih (Preglednica 8, Slika 18).

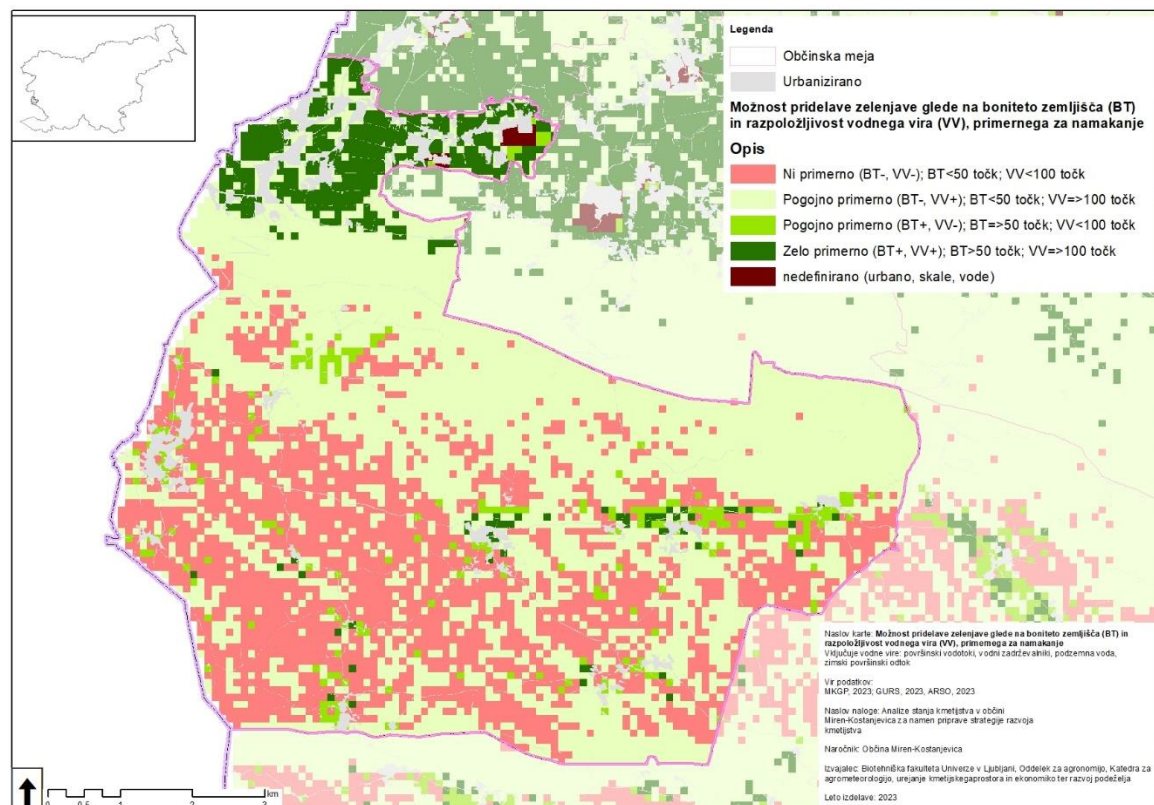
Preglednica 8: Razredi potencialov za razvoj vrtnarstva glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje, s priporočili Ministrstvu za kmetijstvo in okolje RS o prioritarnih aktivnostih po posameznih primernostnih območjih za razvoj vrtnarske pridelave.

Primernost območja za razvoj vrtnarske pridelave	Priporočene aktivnosti za razvoj vrtnarske pridelave
NEDEFINIRANO	<ul style="list-style-type: none"> Kjer gre za urbana območja je smiselno vzpodbujanje pridelave v zaprtih prostorih, brez rabe tal (hidroponika, substrati, aeroponika).
ZELO PRIMERNO (BT +, VV +)	<ul style="list-style-type: none"> Vodni vir je, kmetijska zemljišča dovolj visoke bonitete so; idealna kombinacija. Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje pri uvedbi namakalnih sistemov. Potrebno intenzivno delo na terenu za hitrejši razvoj namakanja, širjenje vrtnarske pridelave, boljšo rabo obstoječih namakalnih sistemov. Potrebna ciljana implementacija ukrepov SN (povezovanje pridelovalcev, nakup namakalne opreme, implementacija namakalnih sistemov, trženje, mladi prevzemniki, komasacije, ipd). Potrebno izobraževanje pridelovalcev, ki že namakajo, podpora pri razvoju različnim službam (KSS, občine, regionalne razvojne agencije, združenja pridelovalcev, zadrzna zveza Slovenije, obstoječe zadruge, civilne iniciative, nevladne organizacije, izobraževalnimi ustanovami, ipd.). Potrebna vlaganja v posodabljanje opreme in nadgradnjo opreme za namakanje, vključno s širjenjem socialne kapitala na tem področju, sodelovanje med pridelovalci in raziskovalci
POGOJNO PRIMERNO (BT +, VV -)	<ul style="list-style-type: none"> Vodni vir je omejen, kmetijska zemljišča dovolj visoke bonitete so; ne tako idealna kombinacija. Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje na izboljšanju razpoložljivosti vodnih virov. Potrebno intenzivno delo na optimizaciji rabe vode, optimizaciji podeljevanja vodnih pravic, upravljanju voda v smislu izboljšanja razpoložljivosti vode iz vodnih virov (optimizirano delovanje zadrževalnikov, izgradnja novih, preučitev možnosti rabe podzemne vode). Priporoča se intenzivno sodelovanje s sektorjem za vode in izobraževalnimi ustanovami, da bi poiskali načine, kako razpoložljivost vode, glede na primer, izboljšati.
POGOJNO PRIMERNO (BT -, VV +)	<ul style="list-style-type: none"> Vodni vir je, kmetijskih zemljišč dovolj primerne bonitete ni; ne tako idealna kombinacija. Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje na izboljšanju bonitete ali razvoju vrtnarske pridelave v zaprtih prostorih. Potreben razvoj namakalnih sistemov v zaprtih prostorih, kjer uporaba kmetijskih zemljišč ni nujna. Izboljšanje kakovosti tal, če gre za težave povezane s strukturo tal, vodnozadrževalnih lastnostmi tal, odcednostjo tal.
NIZEK POTENCIAL NI PRIMERNO (BT -, VV -)	<ul style="list-style-type: none"> Vodni viri omejeni, kmetijskih zemljišč dovolj primerne bonitete ni; najslabša kombinacija. Potrebe tako razvoj gradnja vodnih virov kot izboljšanje kakovosti tal (če je možno). Ta območja niso prioritarna za razvoj velikih namakalnih sistemov. Možen je razvoj namakanja v zaprtih prostorih, vendar ta območja naj ne bodo v središču pozornosti v smislu zagotavljanja samozadostnosti na področju pridelave zelenjave. Naročniku na teh območjih ne priporočamo intenzivnega delovanja na področju uvajanja velikih namakalnih sistemov (v smislu implementacije infrastrukture, ki je pogoj za doseganje večje samooskrbe z zelenjavo domačega trga). Tu so potrebne vzpodbude za razvoj vrtnarstva na manjših površinah, ob hkratnem razvoju vodnega vira (majhne nabire vode). Kmetijsko pridelavo na teh območjih je potrebno dopolnjevati z drugimi dejavnostmi (turizem, dopolnilne dejavnosti, izobraževalne dejavnosti).
Uporabljene kratice: BT = boniteta zemljišča, VV – vodni vir, + = razpoložljiv VV in/ali, BT > 50, - = nerazpoložljiv VV in /ali BT < 50	

Da bi potencialno razpoložljivost bilo možno izkoristiti je potrebno dobro delovanje zadrževalnika Vogršček, mestoma obnova in celostna modernizacija obstoječih namakalnih sistemov ter dograditev novih namakalnih sistemov katerih vir vode je Vogršček. Na območjih, ki se nahajajo izven srednje ogroženosti na sušo, pa je potrebno delovati v smeri postavitve novih namakalnih sistemov, manjših zadrževalnikov za nabiro površinskega odtoka.

Slika 17: Potencialna razpoložljivost vodnih virov za namakanje (za sušno leto) v občini.

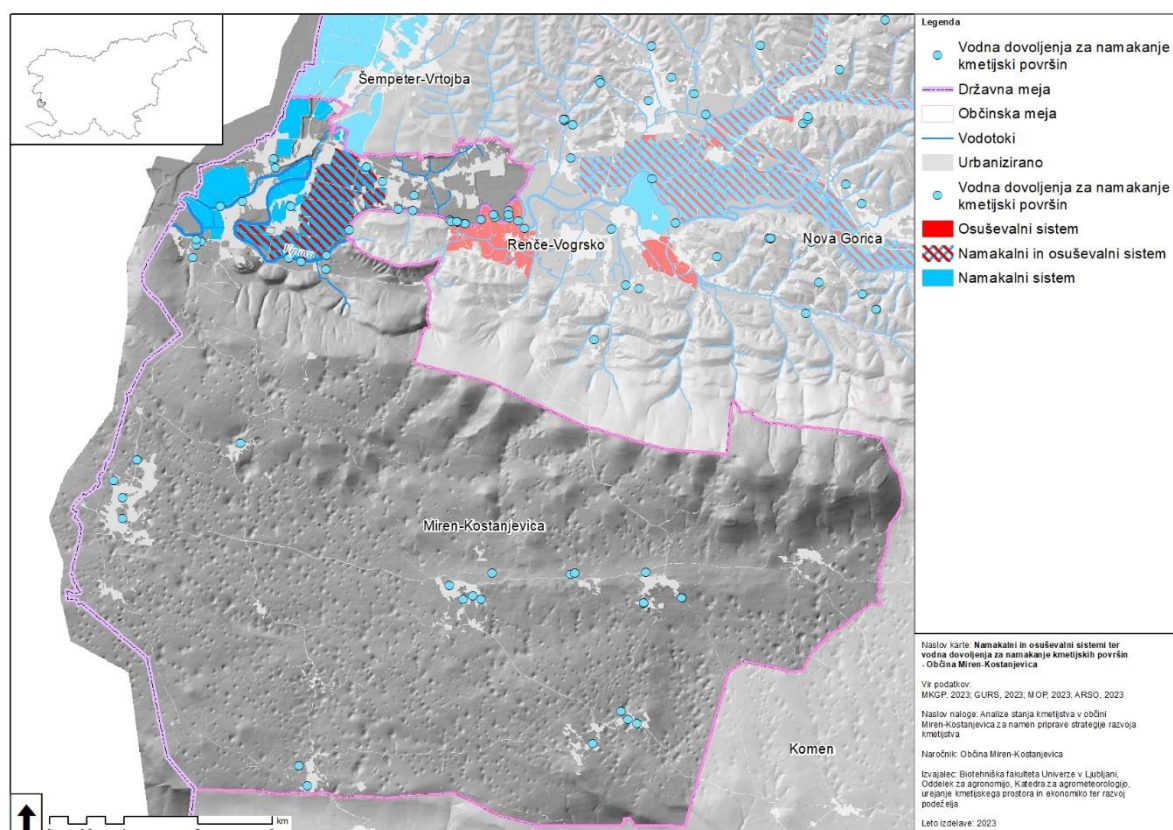

Slika 18: Možnost pridelave zelenjave glede na boniteto zemljišča (BT) in razpoložljivost vodnega vira (VV), primerneza za namakanje v občini.

Posebno pozornost je potrebno nameniti dvigu učinkovitosti rabe vode pri namakanju z sistematično vpeljavo rabe sistema podpore odločanju o namakanju (SPON) med pridelovalci (<https://spon.si/>). Osnova računskega dela SPON temelji na izračunu vodne bilance z modelom Agencije Republike Slovenije za okolje IRRFIB. SPON poda priporočeni obrok in čas namakanja za 5 dni vnaprej, pri čemer upošteva informacije o trenutni vsebnosti vode v tleh, vodozadrževalnih lastnostih tal, potrebi rastline po vodi glede na razvojno fazo, vremensko napoved ter tehnologijo namakanja. SPON je bil pilotno razvit ravno s pridelovalci v Vipavski dolini. Na pilotni ravni so pridelovalci dosegali 25 % zmanjšanje skupno porabljene vode za namakanje, 24 % zmanjšanje porabe energije in 24 % zmanjšanje izpustov CO₂, ki nastanejo pri namakanju (<https://www.mdpi.com/2073-4395/10/9/1238#>). Vendar je potrebno poudariti, da vpeljava tovrstnih inovacij zahteva svoj čas, je proces, ki ga morajo podpreti lokalni akterji in kjer je sistematično delo s pridelovalci neobhodno potrebno za uspešen privzem orodja v praksi. SPON je bilo orodje za zmanjševanje vodnega odtisa, povečevanje učinkovitost rabe vode ter povečevanje učinkovitost rabe hranil na podlagi pilotnega poskusa v Vipavski dolini in poznejšega dodatnega testiranja v ostalih koncih Slovenije sedaj na državni ravni, brezplačno, na voljo za vse pridelovalce v Sloveniji. Slika prikazuje namakalne in osuševalne sisteme ter obstoječa vodna dovoljenja za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč, pri čemer zaradi prenove Katastra melioracijskih sistemov in naprav evidenca namakalnih sistemov ni ažurna (Slika 19).

Na območju je bilo v času izdelave analize stanja kmetijstva evidentiranih 45 podeljenih vodnih dovoljenj za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč, večina iz javnega vodovoda (Slika 19).

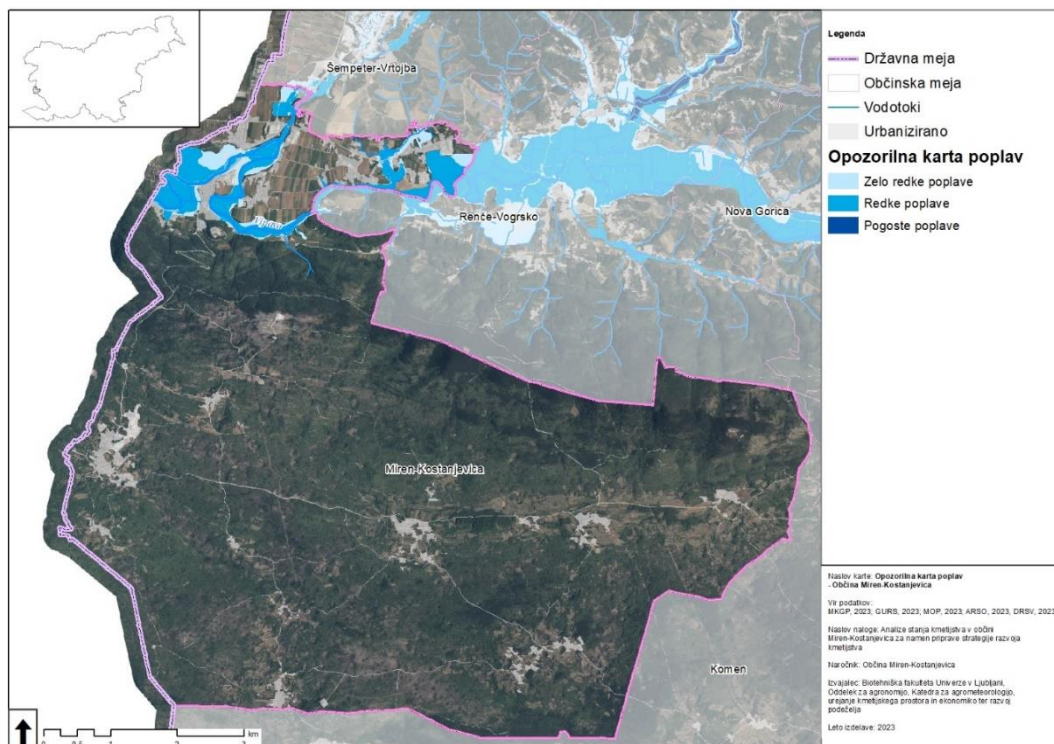
Slika 19: Namakalni in osuševalni sistemi ter vodna dovoljenja za namakanje kmetijskih površin.

4.2.2 Izpostavljenost poplavam

Najboljša kmetijska zemljišča so delno poplavno ogrožena, vendar je poplavna varnost v rangu zelo redkih poplav (103,88 ha) (Slika 20, Preglednica 9).

Preglednica 9: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih razredov pogostosti pojavljanja poplav.

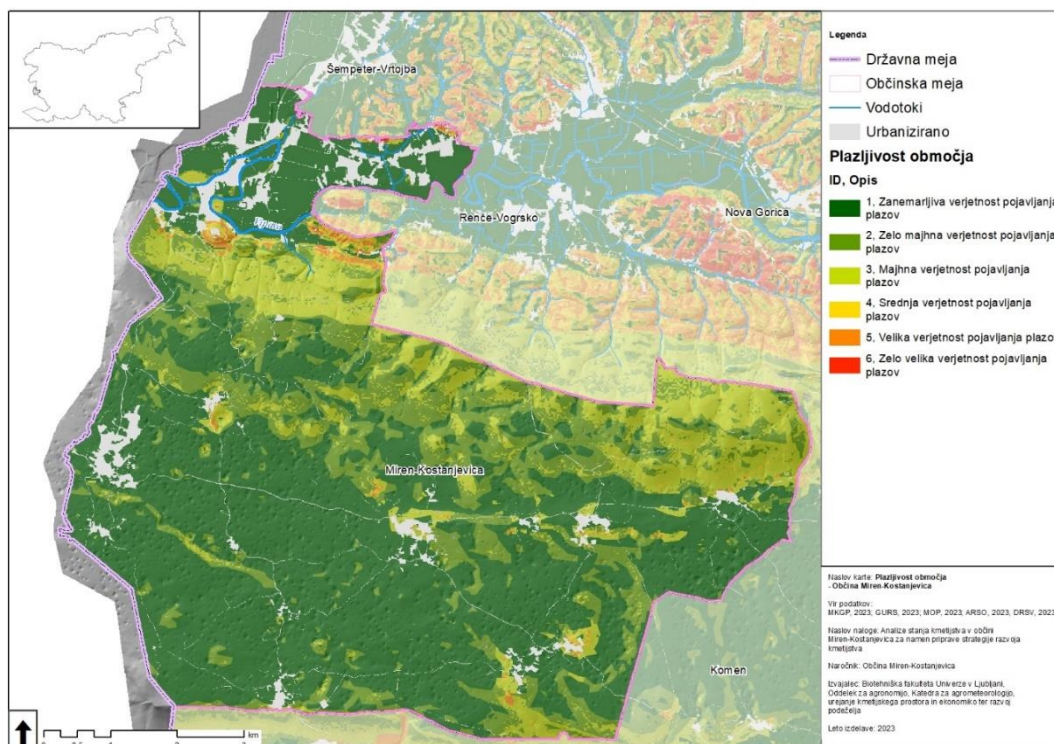
GERK/KZU Raba		Površina (ha) KZU/Poplavno območje	Miren Kostanjevica Površina poplavljenih zemljišč					
			Pogoste		Redke		Zelo redke	
Šifra	Opis	ha	ha	% od rabe	ha	% od rabe	ha	% od rabe
1100	Njiva	71,23	-	-	50,72	65,58	71,23	68,57
1131	Začasno travinje	0,91	-	-	0,63	0,82	0,91	0,88
1150	Njiva za rejo polžev	0	-	-				
1170	Jagode na njivi	0	-	-				
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	0,71	-	-	0,43	0,56	0,71	0,68
1181	Trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh	0	-	-				
1190	Rastlinjak	0	-	-				
1191	Rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh	0	-	-				
1211	Vinograd	0,13	-	-	0,06	0,08	0,13	0,12
1212	Matičnjak	0	-	-				
1221	Intenzivni sadovnjak	14,17	-	-	13,99	18,09	14,17	13,64
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	0,45	-	-	0,14	0,18	0,45	0,44
1230	Oljčnik	0,00	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
1300	Trajni travnik	16,29			10,67	13,80	15,51	14,93
1320	Travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	0,56	-	-	0,49	0,63	0,56	0,54
1411	Površine za ukrep odprava zaraščanja	0,20	-	-	0,20	0,26	0,20	0,19
1420	Plantaža gozdnega drevja	0	-	-				
1610	Kmetijsko zemljišče v pripravi	0	-	-				
Skupaj KZU		104,65	0,00	0,00	77,34	100,00	103,88	100,00
ni KZU		121,09	0	0,00	94,43	0,96	119,06	0,90
Skupaj		225,75			171,77		222,93	

Slika 20: Opozorilna karta poplav.

4.2.3 Plazljivost območja

Slika prikazuje plazljivost (Slika 12). Večina območja Občine ima zanemarljivo do majhno možnost pojavljanja plazov.

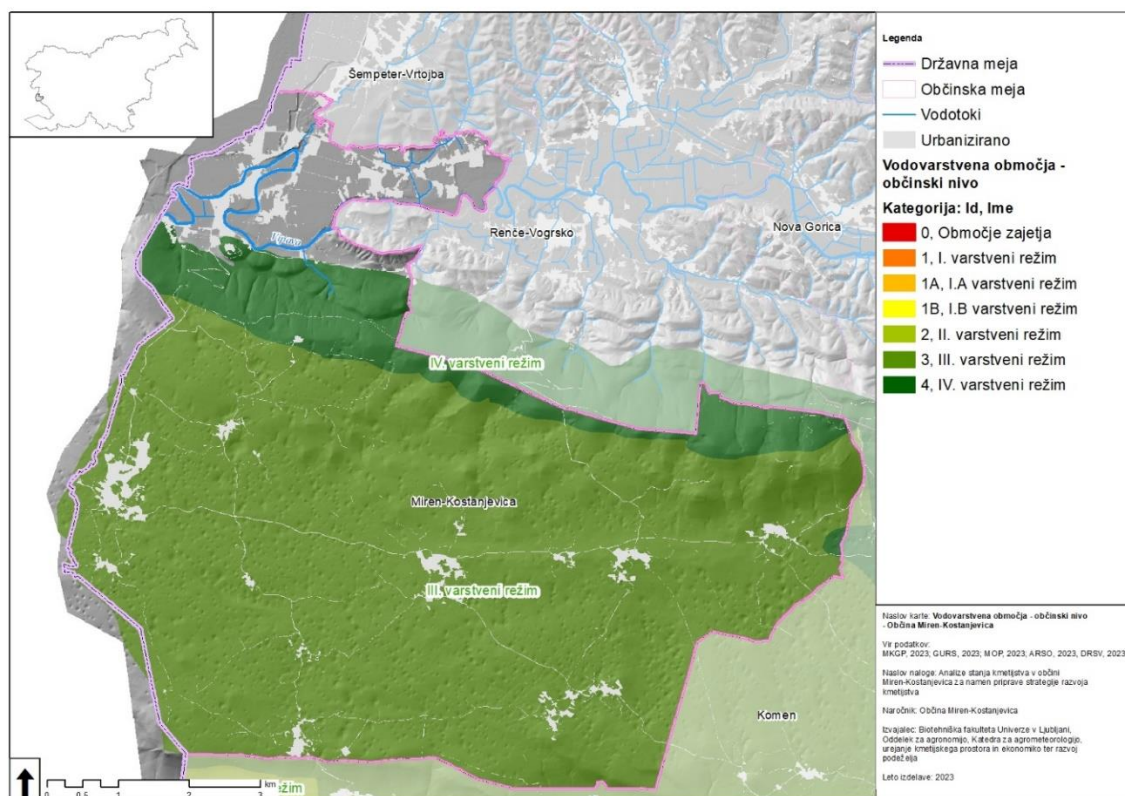
Slika 21: Plazljivost območja.

4.3 Vodovarstvena območja

Na območju so vodovarstvena območja 3. in 4. varstvenega režima, pri čemer je v kmetijski praksi potrebno upoštevati prilagojeno gnojilno prakso in prilagojeno rabo fitofarmaceutskih sredstev na posameznih vodovarstvenih režimih (Slika 22, Preglednica 10). Na območju VVO je skupaj 396,95 ha KZU in 5.244,06 ha ostalih kmetijskih zemljišč.

Preglednica 10: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih vodovarstvenih režimov.

Miren Kostanjevica							
GERK/KZU	Režim VVO						
Raba	Površina (ha)						
Šifra	0	1	2	3	4	Skupaj	
1100				26,23	1,24	27,47	
1131				5,23		5,23	
1180				1,54		1,54	
1190					0,20	0,20	
1191				0,00		0,00	
1211				34,92	0,22	35,14	
1221				0,46	0,08	0,54	
1222				2,01	0,40	2,42	
1230				15,57		15,57	
1300				268,18	5,44	273,62	
1320				31,52		31,52	
1411				0,33	0,32	0,65	
1610				2,92	0,15	3,06	
Skupaj KZU	0	0	0	388,91	8,04	396,95	
ni KZU				4.566,46	677,59	5.244,06	
Skupaj				4.955,37	685,63	5.641,01	

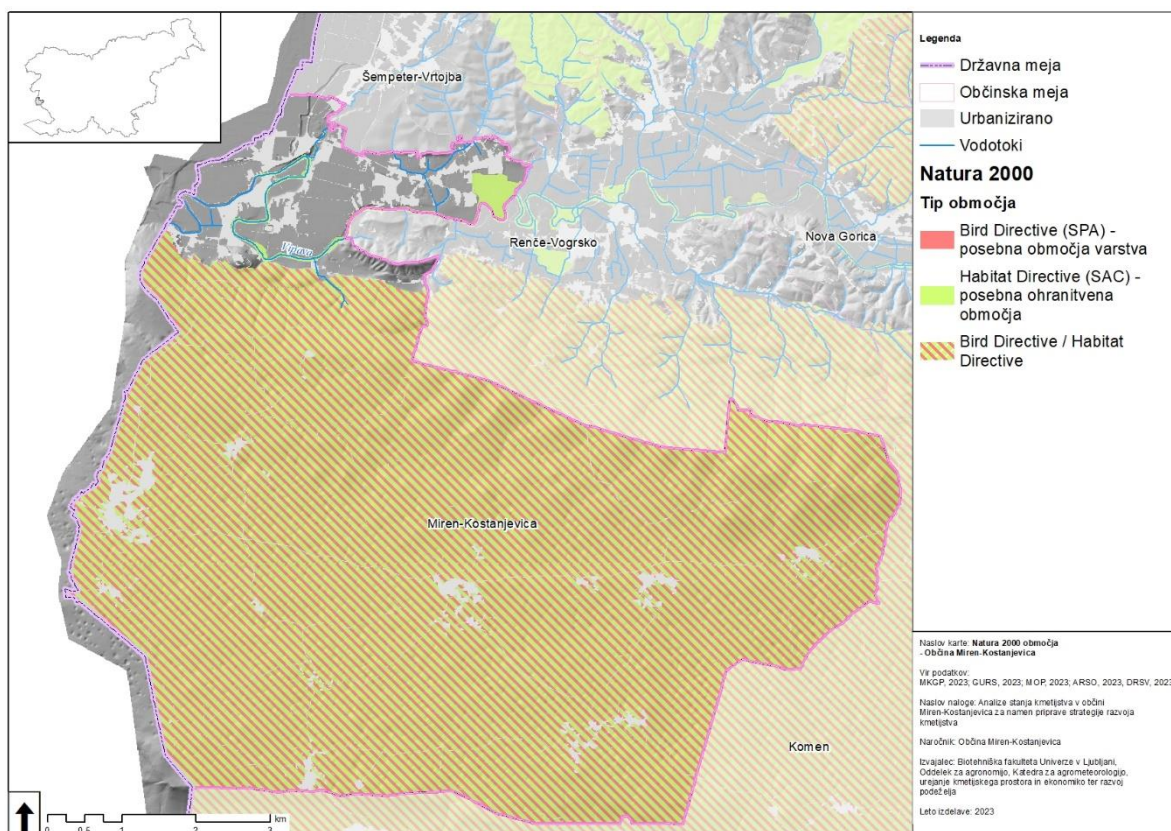
Slika 22: Vodovarstvena območja – občinski nivo.

4.4 Naravovarstvene vsebine

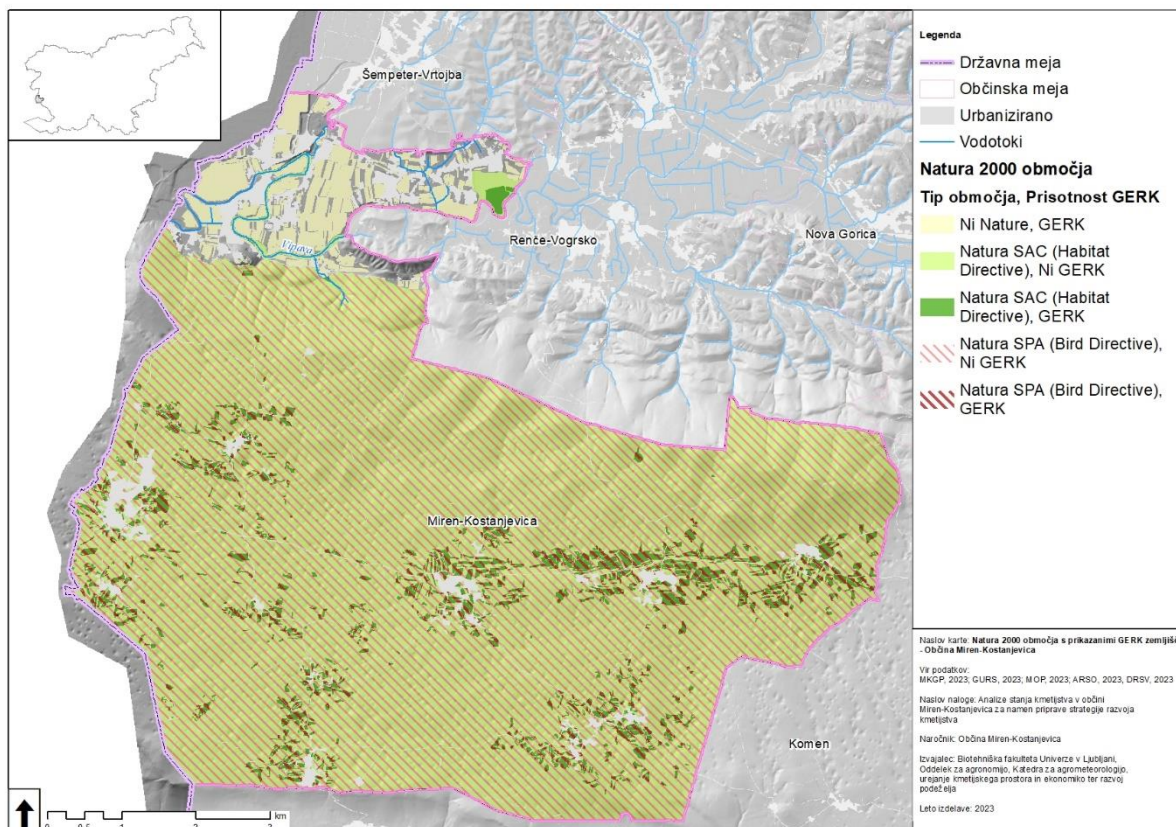
4.4.1 Natura 2000

Na območju kjer se nahajajo strateško pomembne kmetijske površine se naravovarstvene Natura 2000 v večini ne pojavljajo (Slika 23, Preglednica 11).

Na območjih kjer kmetijska gospodarstva obdelujejo zemljišča znotraj Nature 2000 je, glede na trenutne razmere, v prihodnosti pričakovati bistveno zmanjšanje možnosti uporabe fitofarmacevtskih sredstev, mestoma pa tudi omejitve glede gnojenja (skupni odmerki, največji odmerki). Na območju reke Vipave območja Nature predstavljajo tudi izziv glede vključevanja namakanja v rastlinsko pridelavo. Tukaj je potrebna posebna pozornost, da se ohranijo elementi krajine, ki so bistveni za varovanje habitatov ter, da se namakanje vpelje na prilagojen način, če je to potrebno.

Slika 23: Natura 2000 območja.

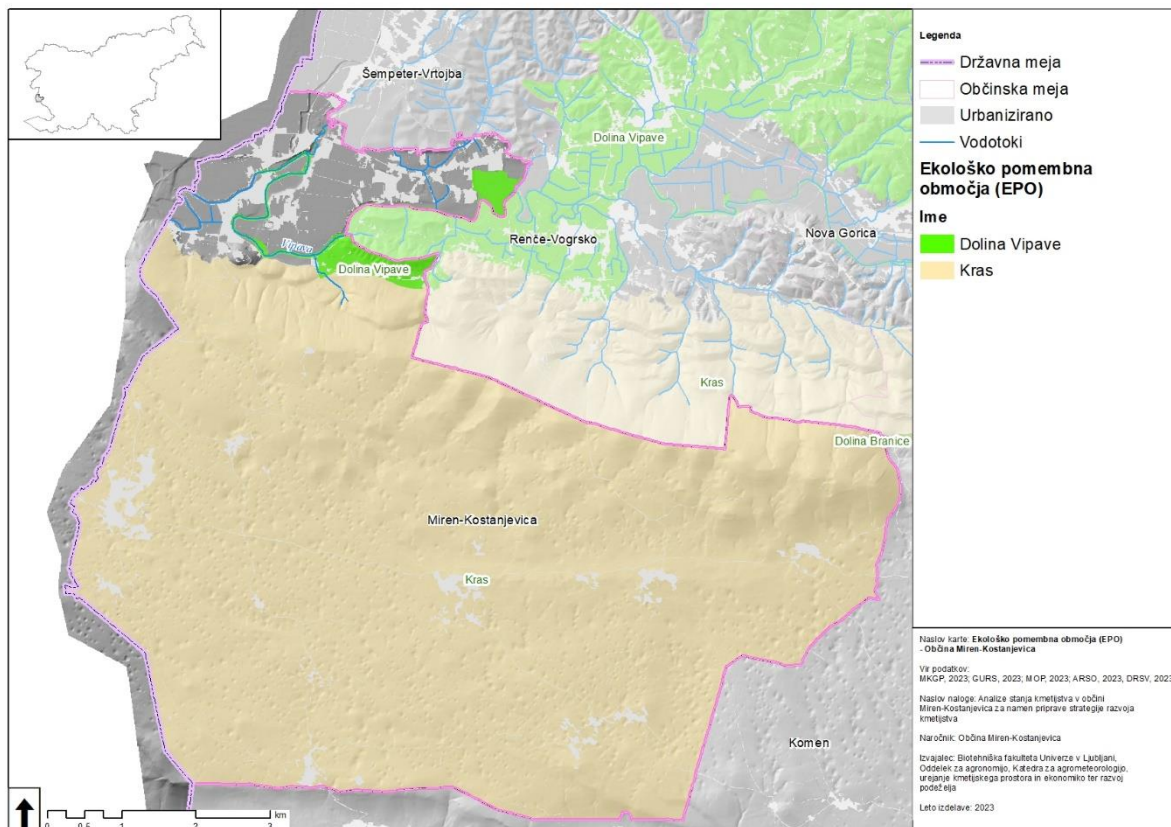
Slika 24: Natura 2000 območja in GERK-i.

Preglednica 11: Natura 2000 območjih na grafičnih enotah rabe kmetijskih gospodarstev.

Miren Kostanjevica						
GERK		Površina				
Raba/KZU	KZU	Habitatna direktiva (SAC)		Ptičja direktiva (SPA)		
Šifra	Opis	ha	ha	% od KZU	ha	% od KZU
1100	njiva	197,49	34,94	8,71	26,61	6,78
1131	začasno travinje	8,04	5,23	1,30	5,23	1,33
1150	njiva za rejo polžev					
1170	jagode na njivi			0,00		0,00
1180	trajne rastline na njivskih površinah	13,17	1,54	0,38	1,54	0,39
1181	trajne rastline na njiv, površinah, kjer pridelava ni v tleh	0,47	0,00	0,00	0,00	0,00
1190	rastlinjak	0,30	0,13	0,03	0,13	0,03
1191	rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1192	rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,12	0,00	0,00	0,00	0,00
1211	vinograd	52,19	34,92	8,70	34,92	8,90
1212	matičnjak					
1221	intenzivni sadovnjak	26,53	0,46	0,11	0,46	0,12
1222	ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	4,82	2,13	0,53	2,13	0,54
1230	oljčnik	15,79	15,56	3,88	15,56	3,97
1300	trajni travnik	311,08	271,18	67,60	271,00	69,04
1320	travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	32,41	31,52	7,86	31,52	8,03
1411	površine za ukrep odprava zaraščanja	0,85	0,65	0,16	0,49	0,12
1610	kmetijsko zemljišče v pripravi	3,06	2,92	0,73	2,92	0,74
Skupaj		666,33	401,18	100,00	392,52	100,00

4.4.2 Ekološko pomembna območja

Na območju Občine je 5.733,7 ha ekološko pomembnih območij (Dolina Vipave in Kras), ki se v večini ne prekrivajo s strateško pomembnimi območji za kmetijsko pridelavo (Slika 25, Preglednica 12).

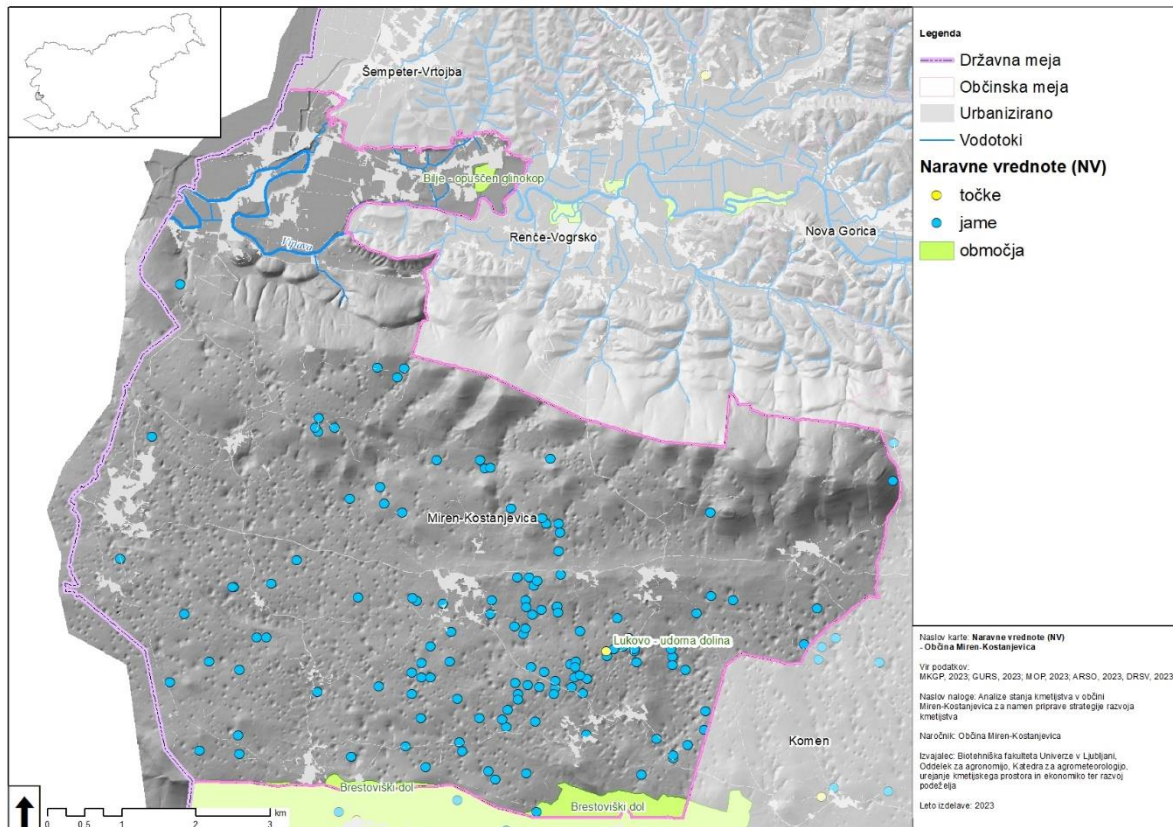
Slika 25: Ekološko pomembna območja.

Preglednica 12: Ekološko pomembna območja (nekatero površine se prekrivajo).

ID_STEV	IME	Miren-Kostanjevica	
		Površina	ha
92500	Dolina Vipave		111,5
51100	Kras		5.622,2
Skupaj			5.733,7

4.4.3 Naravne vrednote

Na območju ekološko pomembnega območja Krasa se večinoma nahajajo naravne vrednote v obliki številnih jam, ene točke in dveh manjših območij, ki se načeloma ne prekrivajo s strateško najpomembnejšimi kmetijskimi površinami (Slika 26).

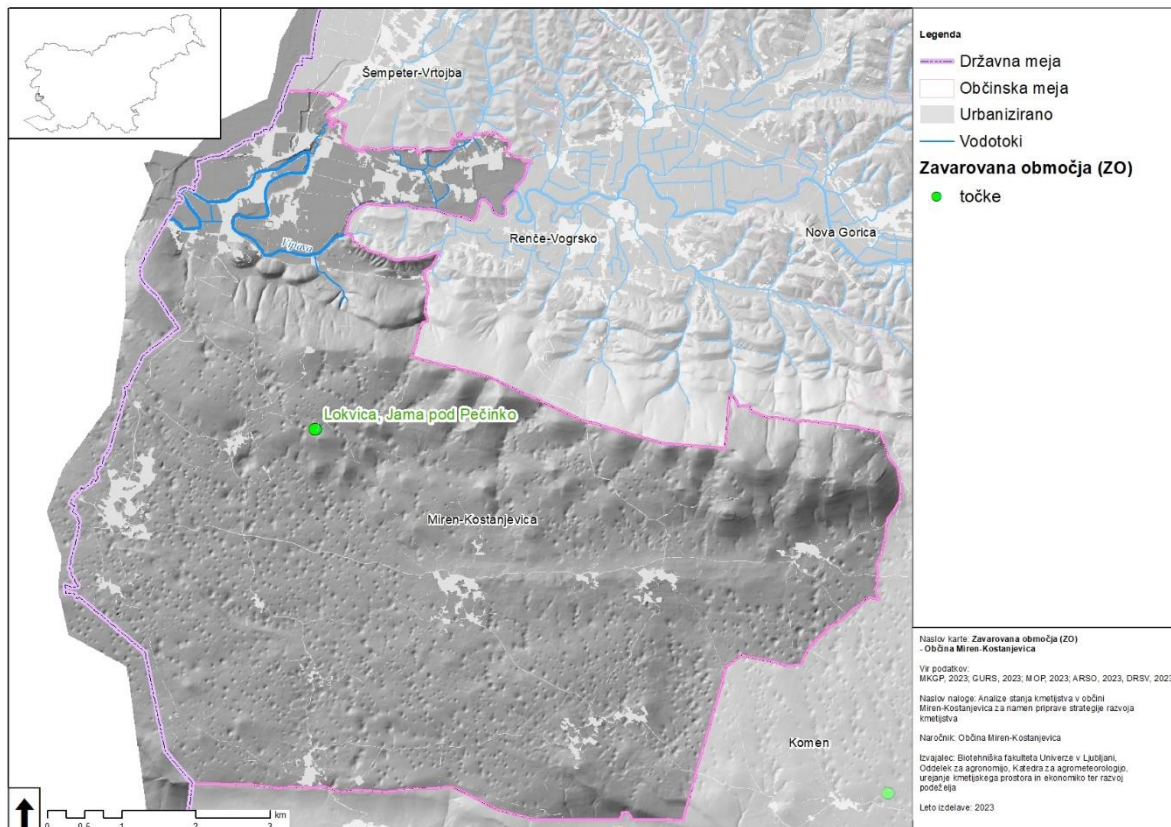

Slika 26: Naravne vrednote (NV).

4.4.4 Zavarovana območja

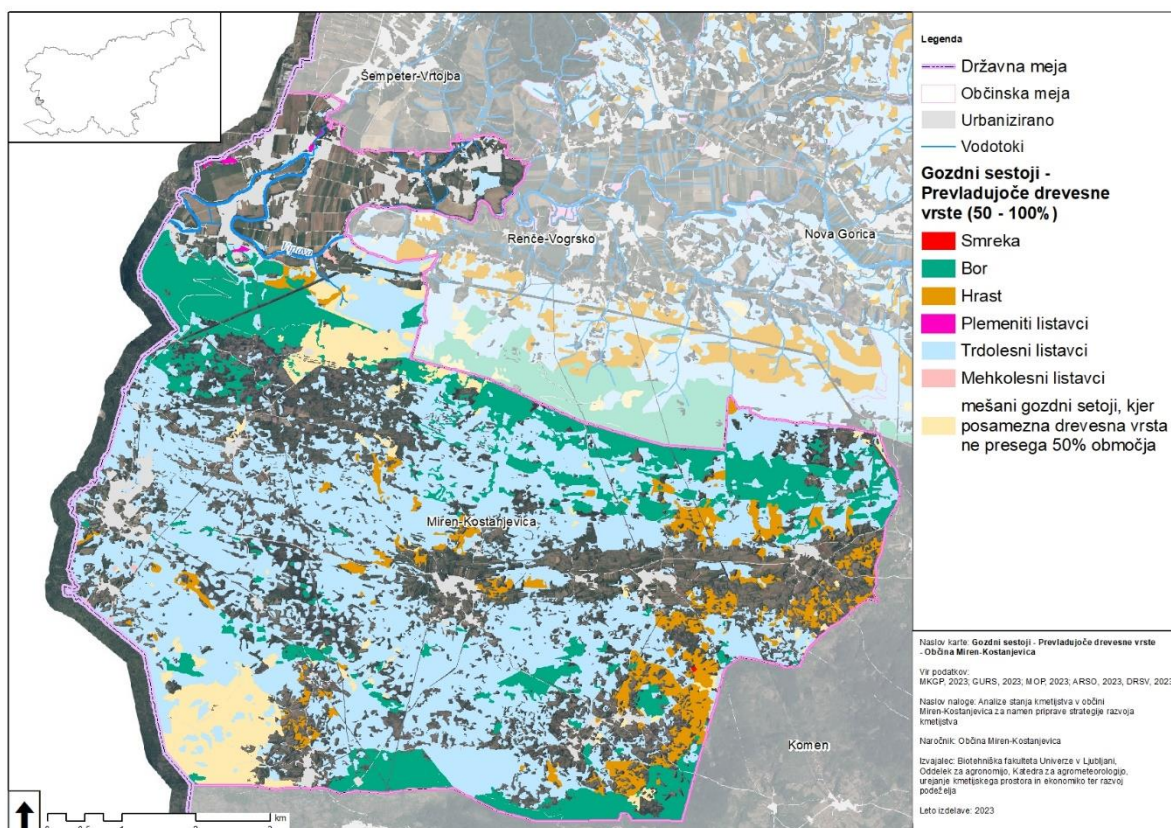
Na območju občine je eno zavarovano območje, Lokvice, Jama pod Pečinko, ki se ne prekriva s strateško pomembnimi kmetijskimi površinami (Slika 27).

Slika 27: Zavarovana območja.

4.5 Gozdni sestoji

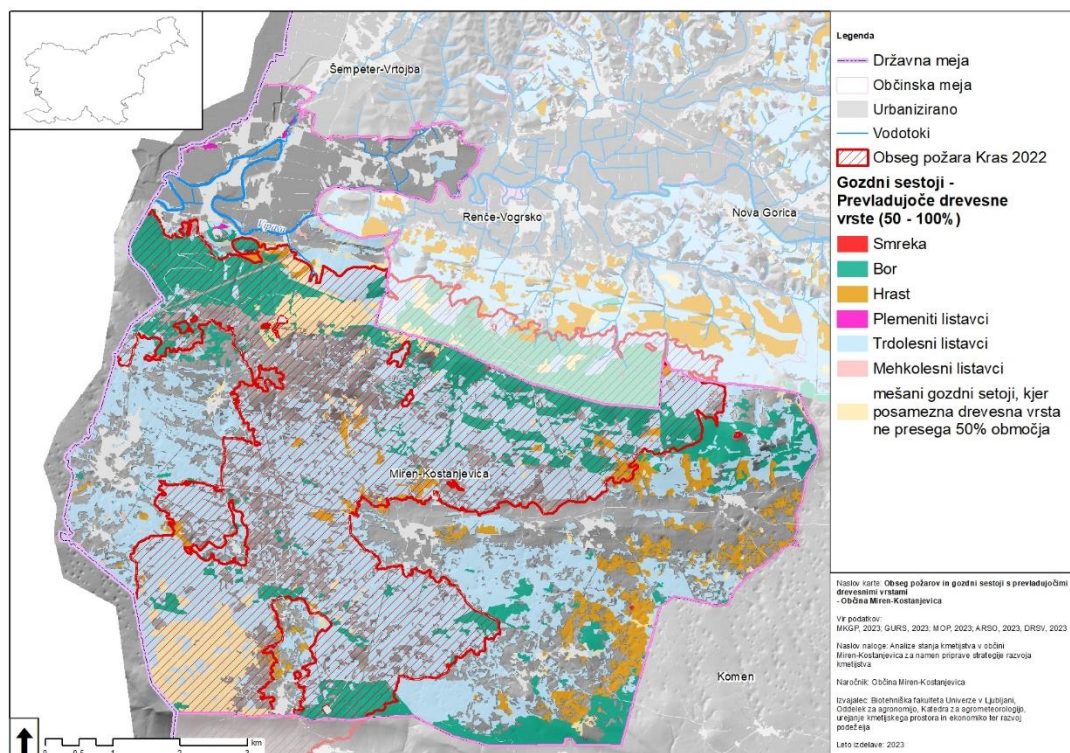
Na sliki so prikazani gozdni sestoji na območju (Slika 28). Sestoj je prostorska enota, ki se po določenih znakih razlikuje od okolice. Sestoj je del gozda oz. kolektiv dreves, ki je enoten glede vrstne sestave, starostne zgradbe, vertikalne zgradbe, razvojne stopnje in ima izoblikovano sestojno klimo ter zahteva enotno gozdnogojitveno obravnavo (Skudnik M., 2014). Na območju občine prevladujejo gozdovi trdolesnih listavcev, ki so ekonomsko manj zanimivi, ter borov in hrastov. Območje Krasa je požarno ogroženo, kar prikazuje tudi obseg požara v letu 2022. V preglednici 13 je opredeljen obseg požarišča in prizadetost posameznih vrst dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine v letu 2022 (Preglednica 13).

Slika 28: Gozdni sestoji - Prevladujoče drevesne vrste (50-100%).

Preglednica 13: Obseg požarišča in prizadetost posameznih vrst dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine v letu 2022.

Šifra in kategorija rabe zemljišč (RABA)	Miren Kostanjevica		Požarišče 2022	
	ha	%	ha	% od vse rabe
1100 njiva	231,00	3,68	2,59	1,12
1180 trajne rastline na njivskih površinah	14,18	0,23	0,33	2,34
1190 rastlinjak	0,49	0,01	0,00	0,00
1211 vinograd	58,85	0,94	0,61	1,04
1212 matičnjak	0	0,00		
1221 intenzivni sadovnjak	29,51	0,47	0,36	1,24
1222 ekstenzivni sadovnjak	34,59	0,55	0,60	1,75
1230 oljčnik	17,73	0,28	1,94	10,96
1240 ostali trajni nasadi	0	0,00		
1300 trajni travnik	732,25	11,67	136,00	18,57
1410 kmetijsko zemljišče v zaraščanju	255,02	4,06	159,73	62,63
1420 plantaža gozdnega drevja	0	0,00		
1500 drevesa in grmičevje	361,09	5,75	184,76	51,17
1600 neobdelano kmetijsko zemljišče	47,78	0,76	7,79	16,31
1800 kmetijsko zemljišče preraslo z gozdnim drevjem	206,30	3,29	108,59	52,64
2000 gozd	3.909,97	62,31	2.358,75	60,33
3000 pozidano in sorodno zemljišče	304,46	4,85	20,53	6,74
4210 barje	0	0,00		
4220 ostalo zamočvirjeno zemljišče	0	0,00		
5000 suho, odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom	43,03	0,69	36,40	84,59
6000 odprto zemljišče brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom	1,49	0,02	1,40	94,18
7000 voda	27,11	0,43	0,01	0,03
Skupaj	6.274,84	100,0	3.020,40	48,14

4.6 Analiza prostorskih podatkov zbirnih vlog za neposredna plačila

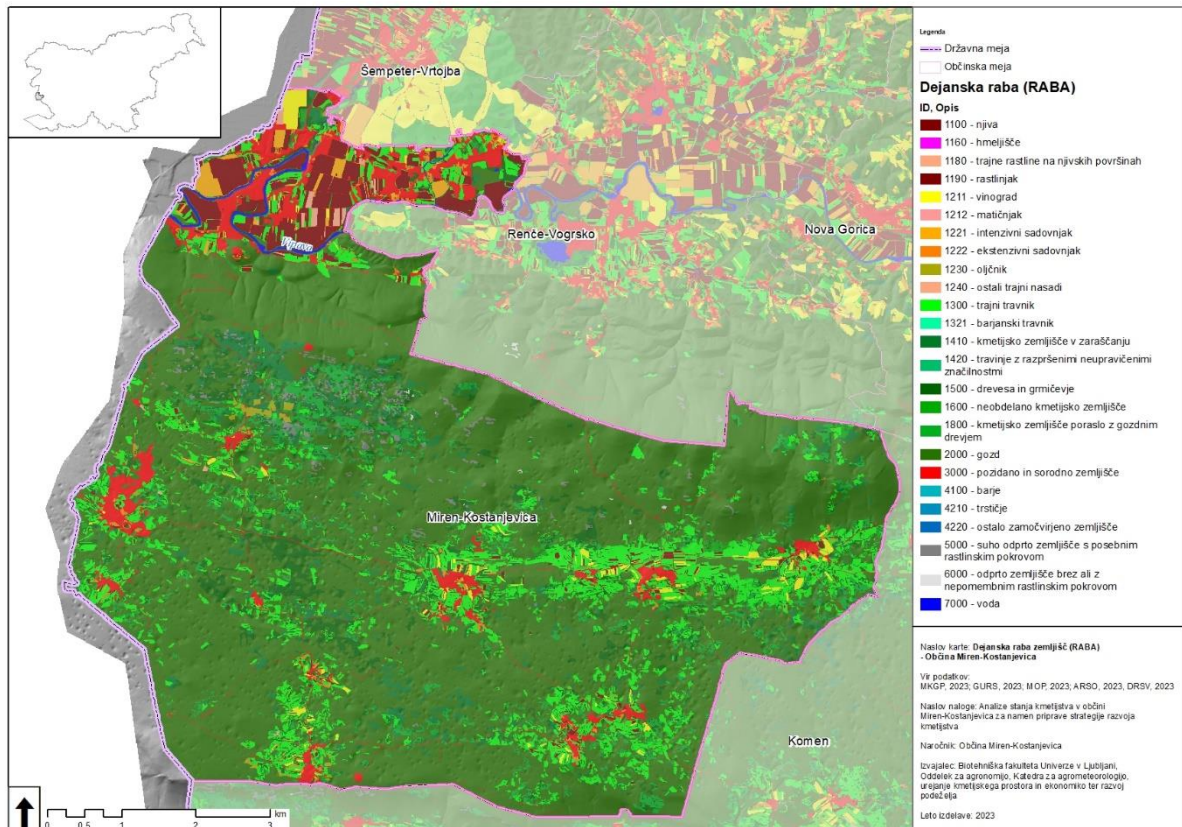
4.6.1 Dejanska raba

V Občini prevladuje gozd, ki pokriva kar 62,3 % površine občine. Sledi delež trajnega travinja z 11,7 % površine občine in drevesa in grmičevje z 5,8 %. Njive obsegajo skupaj 3,7 %, površine občine (Preglednica 14, Slika 29).

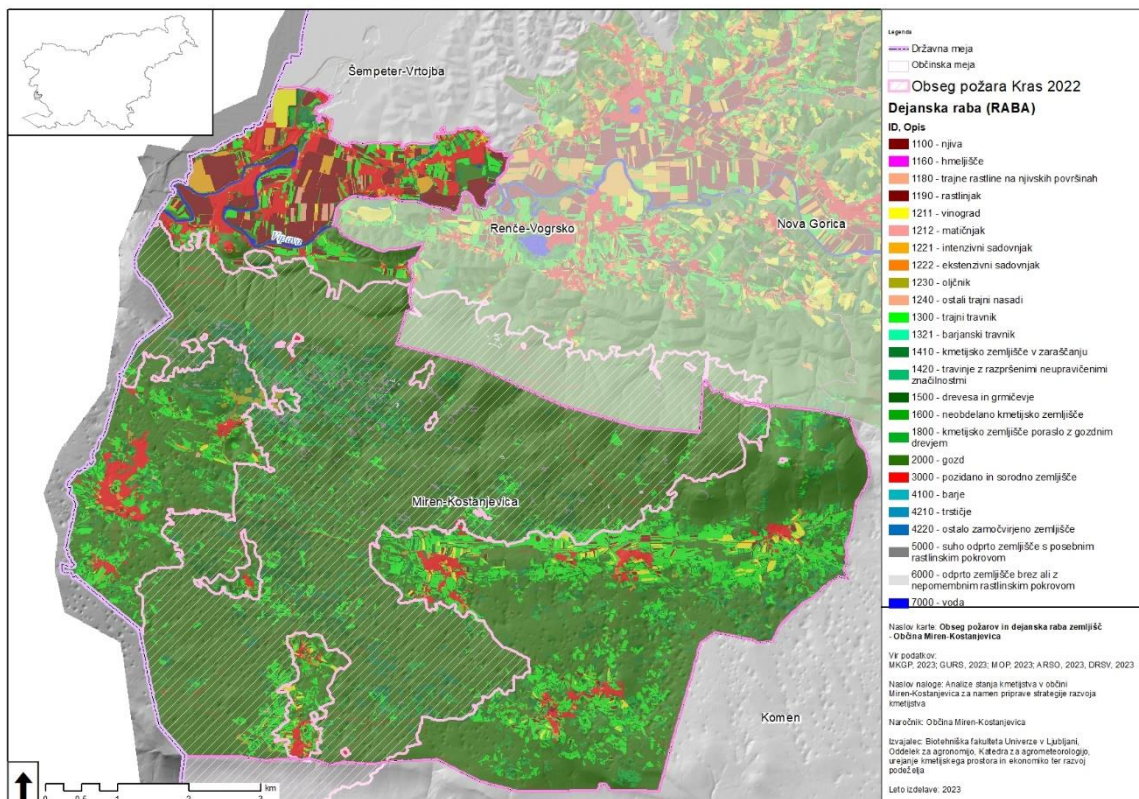
Preglednica 14: Vrsta dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine (v ha in %).

			Miren Kostanjevica	
			Površina	
Šifra in kategorija rabe zemljišč (RABA)			ha	%
1100	njiva		231,00	3.7
1180	trajne rastline na njivskih površinah		14,18	0.2
1190	rastlinjak		0,49	0.0
1211	vinograd		58,85	0.9
1212	matičnjak		0	0.0
1221	intenzivni sadovnjak		29,51	0.5
1222	ekstenzivni sadovnjak		34,59	0.6
1230	oljčnik		17,73	0.3
1240	ostali trajni nasadi		0	0.0
1300	trajni travnik		732,25	11.7
1410	kmetijsko zemljišče v zaraščanju		255,02	4.1
1420	plantaža gozdnega drevja		0	0.0
1500	drevesa in grmičevje		361,09	5.8
1600	neobdelano kmetijsko zemljišče		47,78	0.8
1800	kmetijsko zemljišče preraslo z gozdnim drevjem		206,30	3.3
2000	gozd		3909,97	62.3
3000	pozidano in sorodno zemljišče		304,46	4.9
4210	barje		0	0.0
4220	ostalo zamočvirjeno zemljišče		0	0.0
5000	suho, odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom		43,03	0.7
6000	odprto zemljišče brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom		1,49	0.0
7000	voda		27,11	0.4
Skupaj			6274,84	100,0

Na sliki je prikazana razporeditev dejanske rabe (RABA) zemljišč v Občini (Slika 29).

Slika 29: Razporeditev dejanske rabe zemljišč.

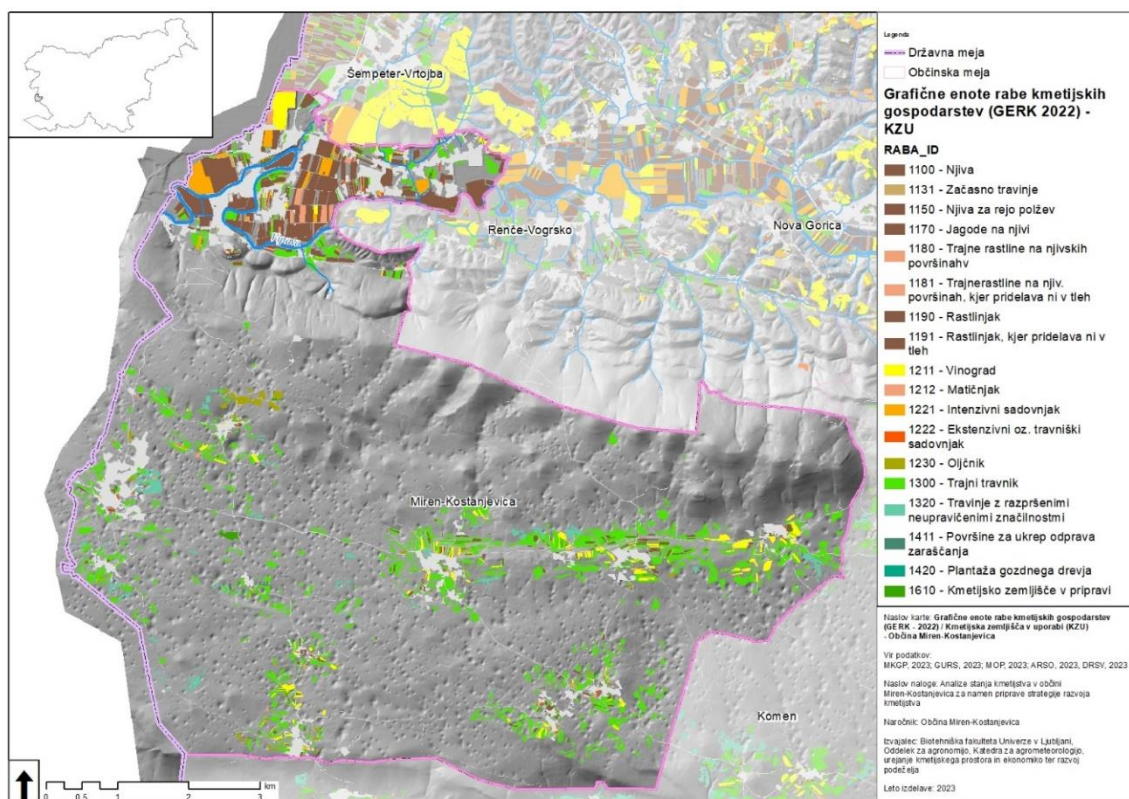

4.6.2 Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev

Na sliki so prikazane grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK), ki se enačijo s KZU (Slika 30, Preglednica 15). KZU pokriva 9,78 % površine Občine, prevladujejo trajni travniki (4,96 %) in njive (3,15 %).

Preglednica 15: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).

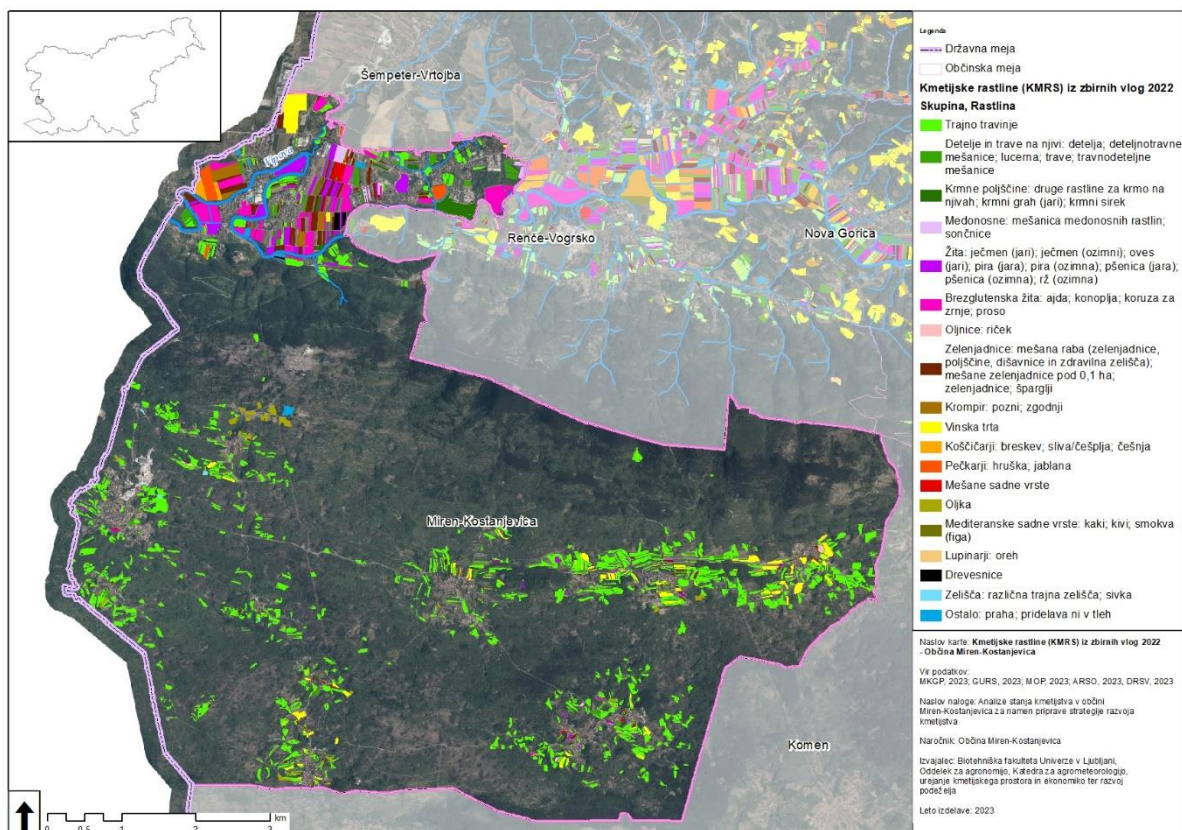
Šifra GERK	Opis	Miren Kostanjevica	
		ha	%
1100	njiva	197,5	3,15
1131	začasno travinje	8,0	0,13
1150	njiva za rejo polžev	0	0,00
1170	jagode na njivi	0	0,00
1180	trajne rastline na njivskih površinah	13,2	0,21
1181	trajne rastline na njivskih površinah, kjer pridelava ni v tleh	0	0,00
1190	rastlinjak	0,3	0,00
1191	rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,0	0,00
1192	rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,1	0,00
1211	vinograd	0,1	0,00
1212	matičnjak	0	0,00
1221	intenzivni sadovnjak	26,5	0,42
1222	ekstenzivni sadovnjak	4,8	0,08
1230	oljčnik	15,8	0,25
1300	trajni travnik	311,1	4,96
1320	travinje z razpršenimi nepravilnimi značilnostmi	32,4	0,52
1411	površina za ukrep oprava zaraščanja	0,8	0,01
1420	plantaža gozdnega drevja	0	0,00
1610	kmetijsko zemljišče v pripravi	3,1	0,05
Skupaj GERK		613,8	9,78
Ni v GERK / ne kmetijske rabe		5661,0	90,22
Skupaj		6274,8	100,00

Slika 30: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK- 2022) / Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU).

4.6.3 Kmetijske rastline

Na sliki je prikazana razporeditev različnih kmetijskih kultur in njihovih skupin kot so jih pridelovalci prijavili v zbirni vlogi za leto 2022 (Slika 31, Preglednica 16).

Slika 31: Zastopanost in razporeditev kmetijskih rastlin po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.

Preglednica prikazuje 11 po površini najbolj zastopanih kulture iz zbirne vloge za leto 2022. Prevladuje trajno travinje (289,92 ha), koruza za zrnje (48,66 ha), vinska trta ječmen (42,46 ha), zelenjadnice (18,38 ha), ter ječmen (16,49 ha).

Preglednica 16: Najpogosteje (>1% površine) zastopane kmetijske rastline po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.

Miren Kostanjevica			
Sum of AREA_HA			
SIFRA_KMRS	RASTLINA	ha	%
204	trajno travinje	289,92	52,01
005	koruza za zrnje	48,66	8,73
100	vinska trta	42,46	7,62
402	zelenjadnice	18,38	3,30
809	ječmen (ozimni)	16,49	2,96
201	trave	15,37	2,76
801	pšenica (ozimna)	14,91	2,67
020	krompir (pozni)	12,13	2,18
405	mešana raba (zelenjadnice, poljščine, dišavnice in zdravilna zelišča)	11,48	2,06
612	hruška	10,70	1,92
109	krmni sirek	9,17	1,64
703	šparglji	8,16	1,46
800	oljka	7,60	1,36
208	lucerna	7,07	1,27
012	sončnice	6,66	1,19

699	mešane sadne vrste	5,73	1,03
-----	--------------------	------	------

4.6.4 Vinogradi

V tržno pridelavo je vključenih vsaj 52,1 ha vinogradov. Površina pod vinogradi se v zadnjih 20 letih ni bistveno spremenila (Preglednica 17). Po podatkih iz registra vinogradov je bil povprečen vinograd zasajen v letu 1996. Na območju občine je zasajenih preko 271.000 trsov, od katerih prevladujejo sorte refošk in malvazija, ki predstavljata 60% vseh trsov (Preglednica 18). Po podatkih registra vinogradov je bilo ob napravi vinogradov zatravljena površina 50% vseh trsov in v terase nasajenih 23% vseh trsov. Na sliki je prikazana razporeditev vinogradov v občini (Slika 32).

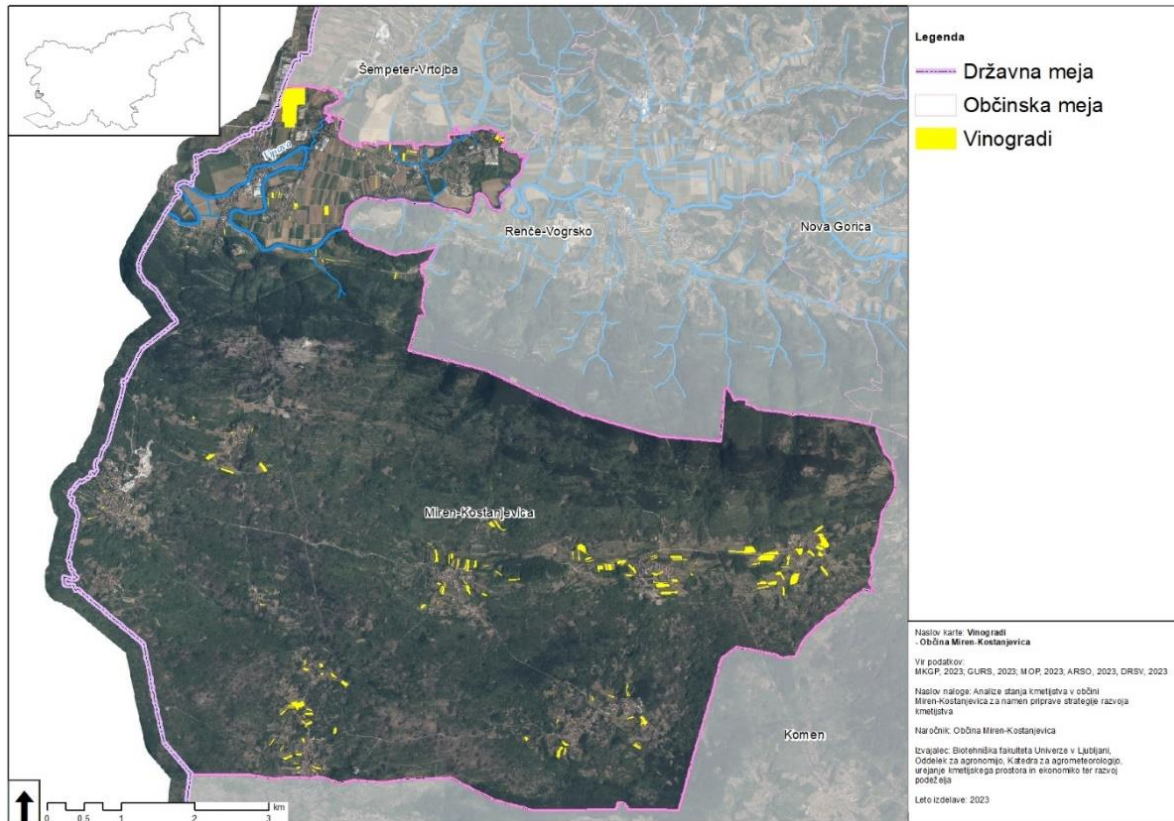
Preglednica 17: Površine vinogradov v letih 2002, 2012 in 2022.

Vinogradi	Površina (ha)		
	Leto		
	2002	2012	2022
Občina Miren Kostanjevica	52,52	49,64	52,19

Preglednica 18: Zastopanost sort in število trsov v vinogradih po podatkih registra vinogradov (MKGP)

SORTA ID	NAZIV	Povprečno leto sajenja	Število trsov	% trsov
26	REFOŠK	2001	105,367	38,79
13	MALVAZIJA	1995	56,879	20,94
6	CHARDONNAY	2005	26,892	9,90
31	SAUVIGNON	2006	16,065	5,91
5	CABERNET SAUVIGNON	2008	14,196	5,23
32	SIVI PINOT	2000	14,130	5,20
49	VITOVSKA GRGANJA	2007	11,538	4,25
16	MODRI PINOT	2007	10,500	3,87
41	MEŠANO BELO	1978	6,359	2,34
14	MERLOT	1991	3,119	1,15
42	MEŠANO RDEČE	1968	1,790	0,66
7	ZELENI SAUVIGNON	1990	1,569	0,58
3	BELI PINOT	1995	1,296	0,48
25	REBULA	1989	845	0,31
29	RUMENI MUŠKAT	2003	470	0,17
11	LAŠKI RIZLING	1988	335	0,12
-10099	DRUGO	1997	210	0,08
57	PERGOLIN	1980	70	0,03
Skupaj		1996	271,630	100,00

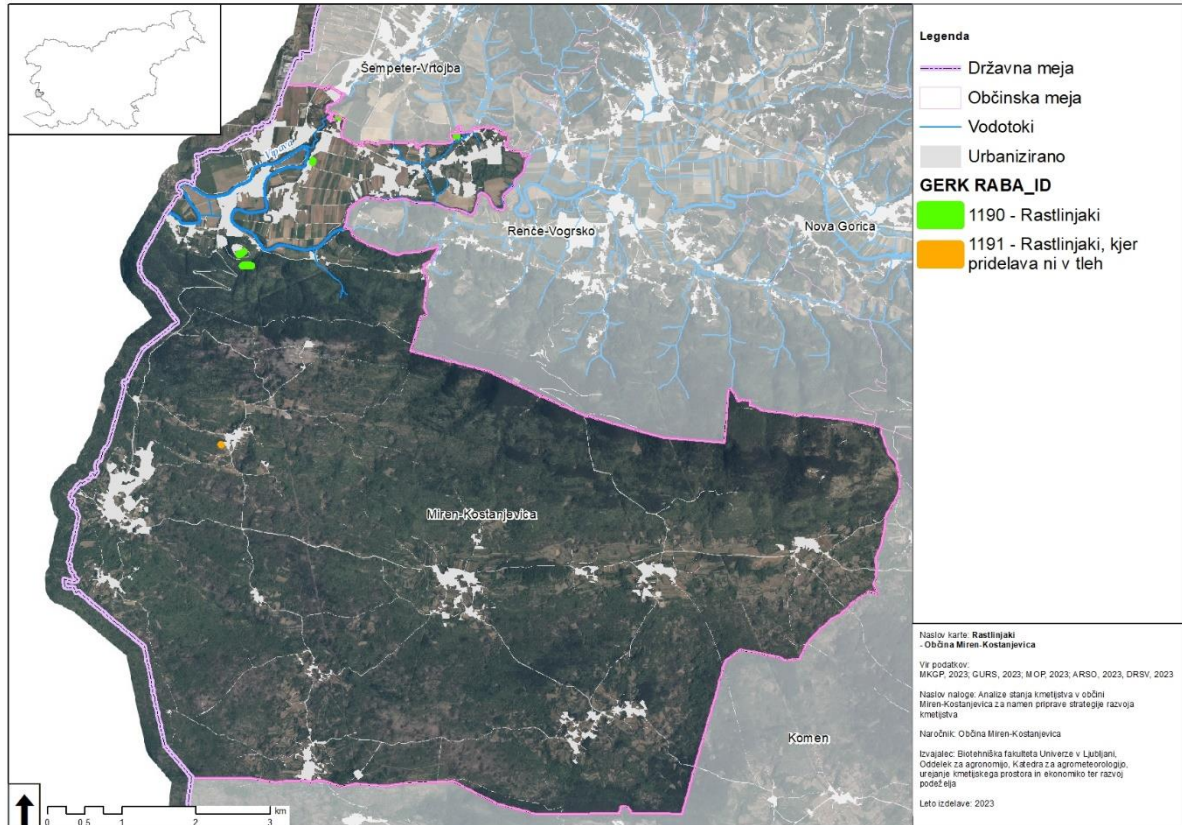

Slika 32: Zastopanost in razporeditev vinogradov na podlagi registra vinogradov.

4.6.5 Zavarovani prostori

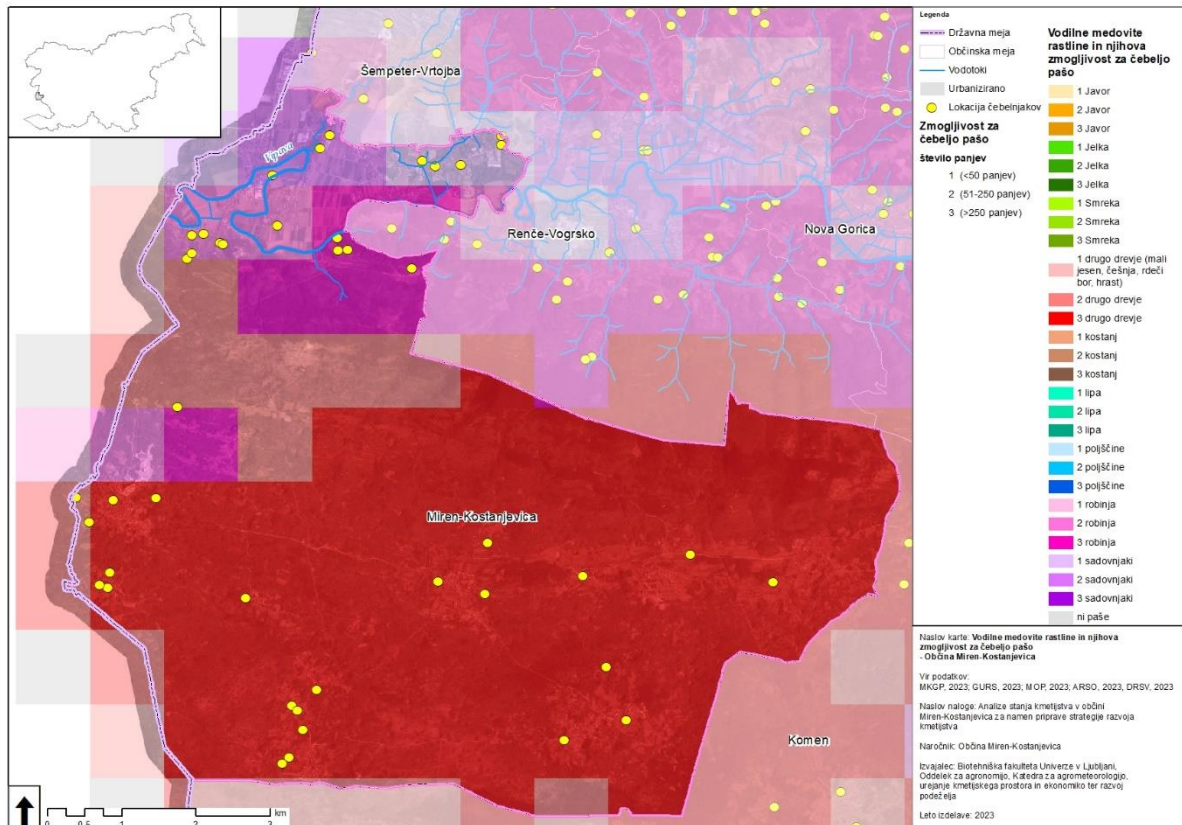
Na sliki je prikazana razporeditev zavarovanih prostorov (Slika 33). Te oblike pridelave je razmeroma malo (manj kot 1 ha).

Slika 33: Zastopanost in razporeditev zavarovanih prostorov.

4.6.6 Čebelarstvo

Na območju občine je, glede na stanje v mesecu maju, 2023, 44 čebelnjakov. Slika prikazuje prostorsko razporejenost oz. lokacije čebelnjakov ter vodilne medovite rastline. V južnem delu je to predvsem mešanica različnega drevja, in v severno-zahodnem delu sadovnjaki in robinja. Prikazana je zmogljivost vodilnih medovitih rastlin za čebeljo pašo (1 <50 panjev, 2 (51-250 panjev) in 3 (>250 panjev) (Slika 34).

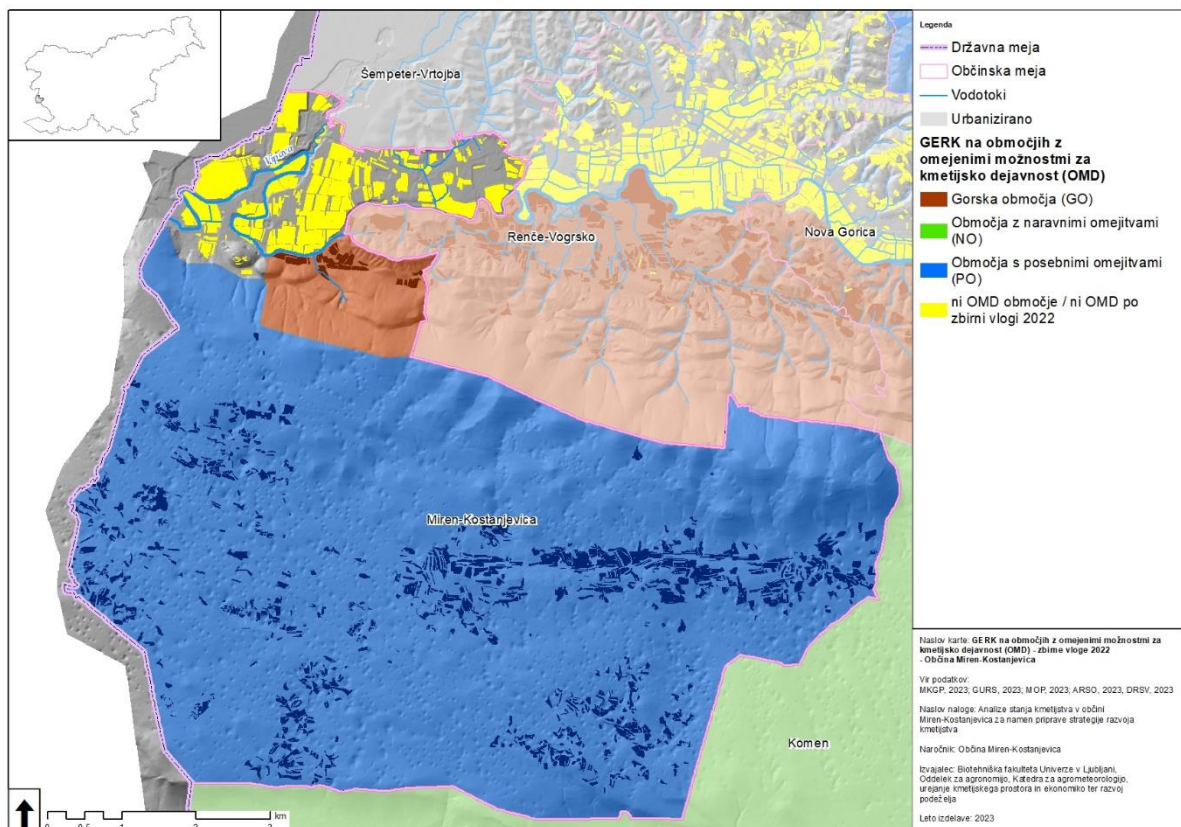
Slika 34: Vodilne medovite rastline in njihova zmogljivost za čebeljo pašo.

4.6.7 Omejene možnosti za kmetijsko dejavnost

Na sliki je prikazana razporeditev GERK-ov kmetijskih gospodarstev na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (Slika 35).

Glede na naravne pogoje za kmetijstvo so opredeljena **območja, ki imajo omejene možnosti kmetovanja** (OMD območja) in se jim za izravnavo večjih pridelovalnih stroškov v sklopu kmetijske politike namenja posebna "OMD plačila". Do teh plačil so upravičena tako imenovana hribovska in gorska območja (HGO), območja s posebnimi omejitvami (PO) ter druga območja (DO).

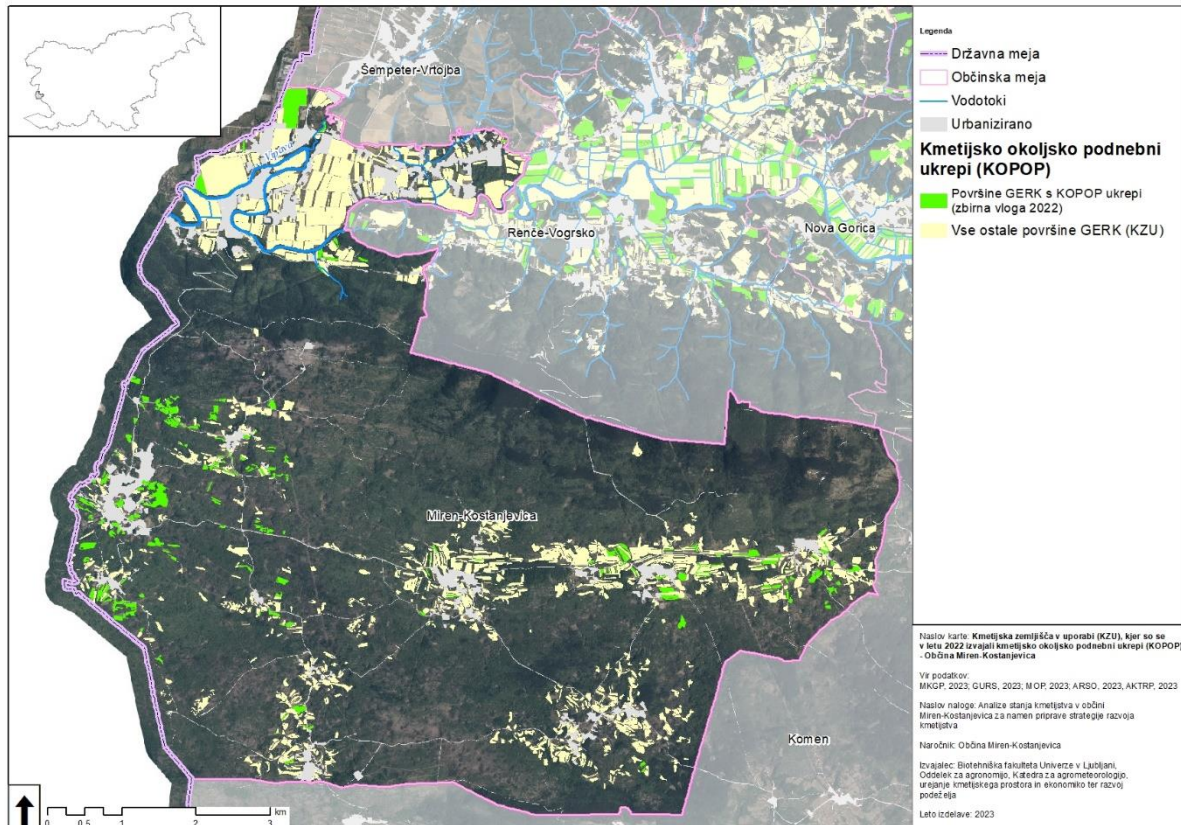
Večina Občine so PO območja (385,3 ha, 57,8 % KZU), izven tega območja gorska območja (19,5 ha, 2,9 % KZU). Območja s posebnimi omejitvami (PO) so geografsko enotna območja, kjer je potrebno nadaljevati s kmetijsko proizvodnjo zaradi ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala. Kriteriji za njihovo opredelitev so lahko: redno pojavljanje letnih visokih voda, ustrezna gostota kraških pojavov na enoto površine, redno pojavljanje burje s hitrostjo nad 14 m/s pozimi več kot 10 % časa in v vegetacijski dobi več kot 4 % časa oziroma redno letno pojavljanje usadov ali zemeljskih plazov. Za hribovska in gorska območja je značilna precejšnja omejenost uporabe kmetijskih zemljišč, saj je zaradi višje nadmorske višine skrajšana vegetacijska doba in zožena možnost izrabe primernih kultur, zaradi strmin oziroma nagibov kmetijskih zemljišč pa je omejena uporaba standardne mehanizacije.

Slika 35: Grafične enote rabe tal z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) – zbirne vloge 2022.

4.6.8 Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi (KOPOP)

Podukrep 10.1 (v nadaljevanju: ukrep KOPOP) podpira kmetijstvo v njegovi okoljski vlogi in je namenjen spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine, ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter blaženje in prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam.

Slika 36: Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU), kjer so se v letu 2022 izvajali kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi (KOPOP).

Cilji KOPOP so spodbuditi kmetijska gospodarstva, da bi s kmetijskimi zemljišči gospodarila na način, ki zmanjšuje negativne vplive kmetovanja na okolje, prispeva k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter zagotavlja izvajanje družbeno pomembnih storitev in neblagovnih javnih dobrin.

Upravičenci do plačil so kmetijska gospodarstva, ki se v ukrep vključijo prostovoljno in v obdobju najmanj pet let na svojem kmetijskem gospodarstvu izpolnjujejo predpisane pogoje in zahteve.

To niso dohodkovna plačila, ampak plačila za kritje dodatnih stroškov in izgube prihodka zaradi izvajanja nadstandardnih zahtev. S temi plačili se kmetu plačata delo in trud, ki ga opravlja kot skrbnik okolja, ko pri kmetovanju ohranja in varuje naravo, vode in tla ter vzdržuje krajino.

Ukrep se izvaja prek vnaprej določenih operacij, v katere se lahko vključi kmetijsko gospodarstvo. Večino operacij sestavlja nabor obveznih in izbirnih zahtev.

Določene operacije se lahko izvajajo na območju celotne Slovenije, nekatere pa so namenjene ciljnim območjem, kot so prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda iz Načrta upravljanja voda ter območja, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Podpora se izplačuje v obliki plačila na hektar ali glavo velike živine (GVŽ), izjemoma pa na kubične metre (m³) porabljenih tekočih organskih gnojil v okviru zahteve »Gnojenje z organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak« ali na tekoče metre (m) v okviru operacije Ohranjanje mejic.

Ukrep se v nekoliko preoblikovani verziji izvaja tudi v okviru Strateškega načrta za kmetijstvo 2023-2027. Preglednica prikazuje izvajanje kmetijsko-okoljsko-podnebnih ukrepov po zbirni vlogi 2022 (Preglednica 19).

Preglednica 19: Površine kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU), kjer so se v letu 2022 izvajali kmetijsko-okoljsko-podnebnih ukrepi in operacije, ki so se izvajale.

Miren Kostanjevica									
Kmetijsko okoljska podnebna plačila									
Operacija / Površina (ha)									
Poljedelstvo in zelenjadarstvo (POZ)									
POZ_FFSM	POZ_FFSV	POZ_KOL	POZ_KONZ	POZ_MEH Z	POZ_NEP	POZ_NIZI	POZ_NMIN	POZ_POD	POZ_ZE L
Posebni traviščni habitati									
HAB_KOS	HAB_MRV A	HAB_NPAS	HAB_ORGG						
16,27	16,27		16,27						
Traviščni habitati metuljev									
MET_KOS	MET_MRV A	MET_NPAS							
Planinska paša/Mejice/Reja domačih živali na območju pojavljanja velikih zveri/Strmi travniki/Visokodebelni travniški sadovnjaki									
KRA_CRE D	KRA_GRB	KRA_MEJ	KRA_OGRM	KRA_PAST	KRA_S50	KRA_VARP A	KRA_VARP P	KRA_VTS A	
Sadjarstvo									
SAD_EKG N	SAD_KONF	SAD_MEH Z	SAD_POKT	SAD_VAB E					
		3,76	3,76	3,76					
Vinogradništvo									
VIN_EKGN	VIN_INSK	VIN_MEDV	VIN_MEHZ	VIN_POKT	VIN_VABE				
34,61	48,7	8,18	40,22	30,94	48,7				
Trajno travinje I									
TRZ_II_NIZ	TRZ_II_NPA	TRZ_II_OSI	TRZ_I_MRV A	TRZ_I_NIZ I	TRZ_I_NPA S	TRZ_I_OSIL			
		10,44							
Ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija									
GEN_SEME	GEN_SOR								

4.6.9 Ekološko kmetijstvo

Podpore se namenljajo za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Dodelijo se za prostovoljno preusmeritev v prakse in metode ekološkega kmetovanja, kot je določeno z Uredbo 834/2007/ES.

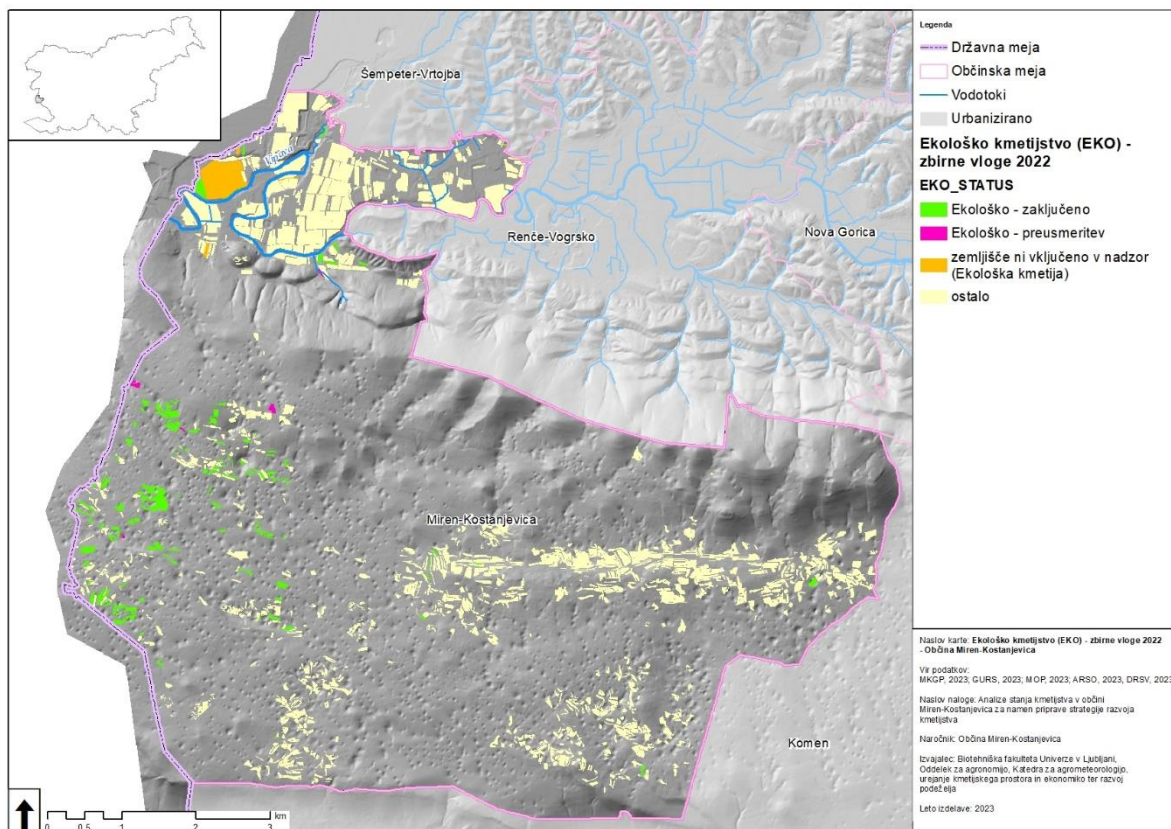
Upravičenci do plačil so kmetijska gospodarstva, ki se v izvajanje tega ukrepa vključijo prostovoljno in izpolnjujejo predpisane pogoje in zahteve. Nosilci kmetijskih gospodarstev morajo izpolnjevati pogoj aktivnega kmeta v skladu z 9. členom Uredbe 1307/2013/EU.

Plačila krijejo vse stroške in izgubljeni prihodek zaradi prevzete obveznosti ob upoštevanju najvišjih zneskov plačil glede na izračunan znesek plačila po modelni kalkulaciji oziroma v skladu z najvišjimi možnimi zneski plačil opredeljenimi v Prilogi II Uredbe 1305/2013/EU, razen pri trajnem travinju, kjer plačila krijejo 80 % od izračunane vrednosti po modelni kalkulaciji.

Na sliki je prikazana rabe zastopanost ekološkega kmetijstva v občini (Slika 37, Preglednica 20). V Občini na ekološki način kmetuje 11 kmetijskih gospodarstev. Skupaj se na ekološki način kmetuje na 86,17 ha kmetijskih zemljišč, od tega je večina že zaključila preusmerjanja.

Preglednica 20: Ekološko kmetijstvo (EKO) – zbirne vloge 2022.

Miren-Kostanjevica				
Stanje	Površina			
			ha	%
Zaključeno preusmerjanje			56,73	8,51
Preusmerjanje			2,89	0,43
Zemljišča niso vključeno v ekološko kontrolo, čeprav so kmetije ekološke			26,55	3,99
Zbirna vloga 2022 - plačila				
ekoIS	plačilo za intenzivne sadovnjake in oljčnike		4,02	0,60
ekoP	plačilo za poljščine in njive		2,84	0,43
ekoTSA	plačilo za travniške sadovnjake		0,2	0,03
ekoTT	plačilo za trajno travinje		46,29	6,95
ekoV	plačilo za vinograde		0,21	0,03
ekoZ	plačilo za zelenjadnice		1,35	0,20
Skupno kmetijsko zemljišča v uporabi (KZU)			666,33	100,00

Slika 37: Ekološko kmetijstvo (EKO) – zbirne vloge 2022.

4.6.10 Okoljsko občutljivo trajno travinje

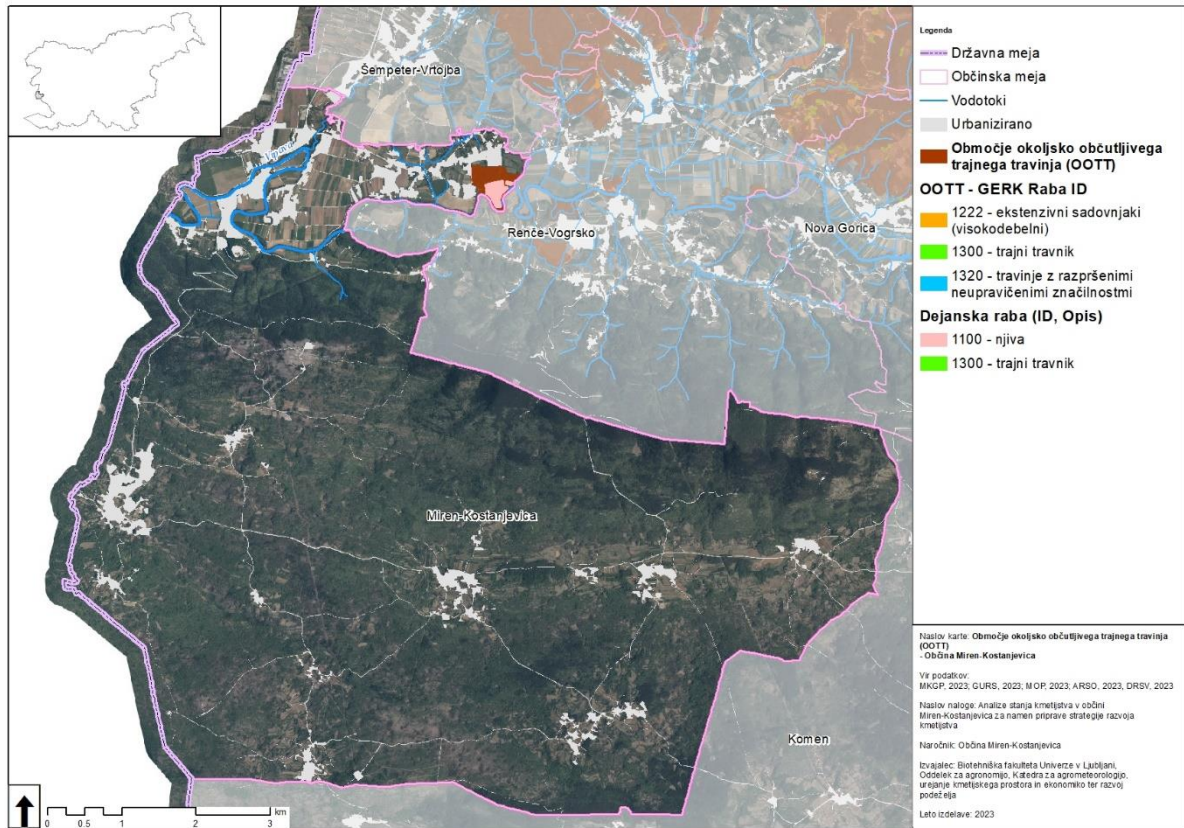
Kmetijsko prakso "Ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja" (OOTT) morajo izvajati nosilci kmetijskih gospodarstev, katerih površine se nahajajo na območju okoljsko občutljivega trajnega travinja in imajo status OOTT. Nosilci tega trajnega travinja ne smejo niti spreminjati v drugo kmetijsko ali nekmetijsko rabo (kamor sodi tudi zaraščanje) niti preorati. Dopusčeno je le rahljanje tal. OOTT sodi med standarde Pogojenosti, ki jih uvaja novi SKP (prej navzkrižna skladnost), ki se imenujejo: dobri kmetijski in okoljski pogoji (DKOP). Med OOTT se uvrstijo površine vpisane v Register kmetijskih gospodarstev in prijavljene na zbirni vlogi kot trajno travinje (raba 1300, 1320 ali 1222 – visokodebelni z dvonamensko rabo).

Zavod RS za varstvo narave je določil območja OOTT na podlagi strokovnih ocen z upoštevanjem stanja varovanih vrst in habitatov znotraj območij Natura 2000. Predmet varovanja s pomočjo območja OOTT so izključno trajni travniki oziroma GERK-i (to so strnjene površine kmetijskega ali gozdnega zemljišča z isto vrsto dejanske rabe, ki je v uporabi enega kmetijskega gospodarstva) z rabami trajni travnik, travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi in ekstenzivni sadovnjak, ki je trajno zatravljen. Na obstoječih njivskih površinah je dovoljena običajna kmetijska raba teh površin, vključno s preoravanjem in kolobarjenjem poljščin, ob upoštevanju veljavnih predpisov.

Enako se obstoječe trajne nasade lahko uporablja v skladu s kmetijsko prakso in veljavnimi predpisi. Za vlagatelje zbirne vloge za uveljavljanje intervencij iz strateškega načrta skupne kmetijske politike pa ni dovoljeno spreminjati trajnega travinja (z že omenjenimi rabami GERK-ov), vključno s prepovedjo preoravanja teh površin.

Poudariti velja, da se je območje OOTT od leta 2015 povečalo iz 22.500 hektarjev trajnih travnikov na 32.600 hektarjev, saj se je Slovenija, na podlagi okoljskega poročila in v luči prispevka OOTT k naslavljanju biotske raznovrstnosti, z novim sprejetim strateškim skupne kmetijske politike 2023-2027 zavezala, da bo ohranjala 33.000 hektarjev trajnih travnikov znotraj območij Natura 2000. Povečanje je v procesu pogajanj za strateški načrt izrecno zahtevala Evropska Komisija ([Vlada RS - povezava](#)).

V OOTT območja, na območju občine, je uvrščeno manj kot 1 % KZU (Slika 38).

Slika 38: Območje okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).

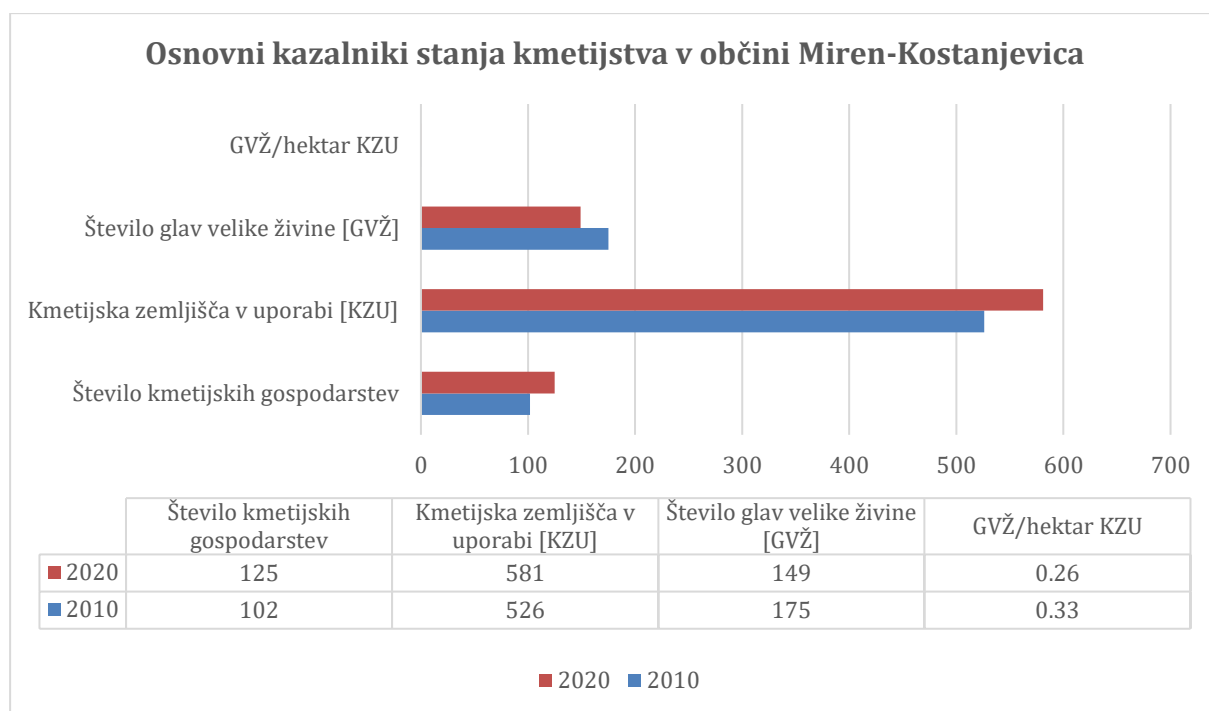
5 STANJE KMETIJSTVA IZ POPISA KMETIJSTVA

5.1 Število kmetijskih gospodarstev

Podatki prikazujejo stanje kmetijstva v občini Miren-Kostanjevica v primerjavi s podatki za celotno Slovenijo v letih 2010 in 2020, na podlagi popisnih podatkov Urada za statistiko Republike Slovenije. Po podatkih zadnjega popisa kmetijstva je bilo v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica 125 kmetijskih gospodarstev, kar je 23 kmetijskih gospodarstev (ali za 22,5 %) več kot v letu 2010. Gre za verjetno enega bolj redkih primerov povečanja števila kmetijskih gospodarstev v občini v Sloveniji. Na ravni Slovenije se je skupno število kmetijskih gospodarstev v omenjenem obdobju 2010 - 2020 zmanjšalo za 8,5 %. V občini Miren-Kostanjevica se je v obdobju 2010 - 2020 povečal tudi obseg kmetijskih zemljišč v uporabi za dobrih 10 %. Za primerjavo, na ravni Slovenije je v istem časovnem obdobju obseg kmetijskih zemljišč ostal nespremenjen. Število živine v občini, (prikazano s številom glav velike živine (GVŽ)), pa se je zmanjšalo tudi v občini Miren-Kostanjevica in sicer za okrog 15 %. Primerjava s slovenskim povprečjem kaže, da se je število živine v občini Miren-Kostanjevica zmanjšalo bolj kot na državni ravni (tu zmanjšanje za 3,1 %). Posledično je v občini Miren-Kostanjevica nižja tudi obtežba kmetijskih zemljišč z živalmi (število GVŽ na hektar KZU), ki je v letu 2020 znašala 0,26 GVŽ/ha KZU in se je v opazovanem obdobju znižala za dobrih 21 % (v istem obdobju se je obtežba znižala tudi na ravni države, a manj (za 3,4 %) (Preglednica 21, Slika 39).

Preglednica 21: Kmetijska gospodarstva v Občini in Sloveniji leta 2010 in 2020 (vir podatkov: SURS, Popis kmetijstva 2010 in Popis kmetijstva 2020).

	2010		2020		INDEKS (2010=100)	
	Miren - Kostanjevica	Slovenija	Miren - Kostanjevica	Slovenija	Miren - Kostanjevica	Slovenija
Število kmetijskih gospodarstev (KMG)	102	74.646	125	68.331	122,5	91,5
Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) v ha	526	474.432	581	474.633	110,5	100,0
Število glav velike živine (GVŽ)	175	421.553	149	408.682	85,1	96,9
GVŽ/hektar KZU	0,33	0,89	0,26	0,86	78,8	96,6

Slika 39: Kmetijska gospodarstva v Občini in nekatere njihove osnovne značilnosti,

5.2 Raba kmetijskih zemljišč

Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na kmetijsko gospodarstvo (KMG) v občini Miren-Kostanjevica se je v obdobju 2010 - 2020 zmanjšala za dobrih 9 % in je v letu 2020 znašala 4,7 ha. To je odraz povečanja števila kmetijskih gospodarstev v občini. V primerjavi v slovenskim povprečjem je površina KZU na KMG v občini Miren-Kostanjevica manjša. Slovensko povprečje je v letu 2020 znašalo 7,0 ha in se je v obdobju od leta 2010 do 2020 povečalo za 9,4 %. Delež kmetijskih zemljišč v uporabi v občini Miren-Kostanjevica je v letu 2020 znašal 9,3 % celotne površine občine ali za 10,7 % več kot v letu 2010. Na slovenski ravni je bil delež KZU v istem obdobju nekoliko višji in sicer 23,4 % celotne površine, v obdobju 2010 - 2020 pa se ni spremenil. Njive so v občini Miren-Kostanjevica v skupni površini KZU v letu 2020 predstavljale 37,6 %, njihov delež pa se je v obdobju 2010 do 2020 povečal za 27 % (verjetno na račun zmanjšanja trajnih nasadov in travnikov ter pašnikov). Na slovenski ravni je ta delež v letu 2020 primerljiv in je znašal 37 %, delež njiv pa se je sicer v obdobju 2010 - 2020 na slovenski ravni povečal za 3,1 %.

Delež površine trajnih travnikov in pašnikov glede na celotno površino KZU je v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica znašal 47,5 % in se je v obdobju 2010 - 2020 zmanjšal za 13,5 %. Slovensko povprečje je v 2020 znašalo 57,2 %, delež travinja pa se je v zadnjem desetletju na ravni države zmanjšal za 2,2 %. Obseg trajnih nasadov se je v letu 2020 v strukturi KZU v občini Miren-Kostanjevica zmanjšal za okrog 4 % in je predstavljal delež v obsegu okrog 15 % kmetijskih zemljišč v uporabi. Na račun zmanjšanja obsega trajnih nasadov se je lahko deloma povečal delež njiv v strukturi rabe KZU. Na ravni države je v istem obdobju delež trajnih nasadov predstavljal 5,8 %, vendar je v obdobju 2010 - 2020 porasel za 3,6 %.

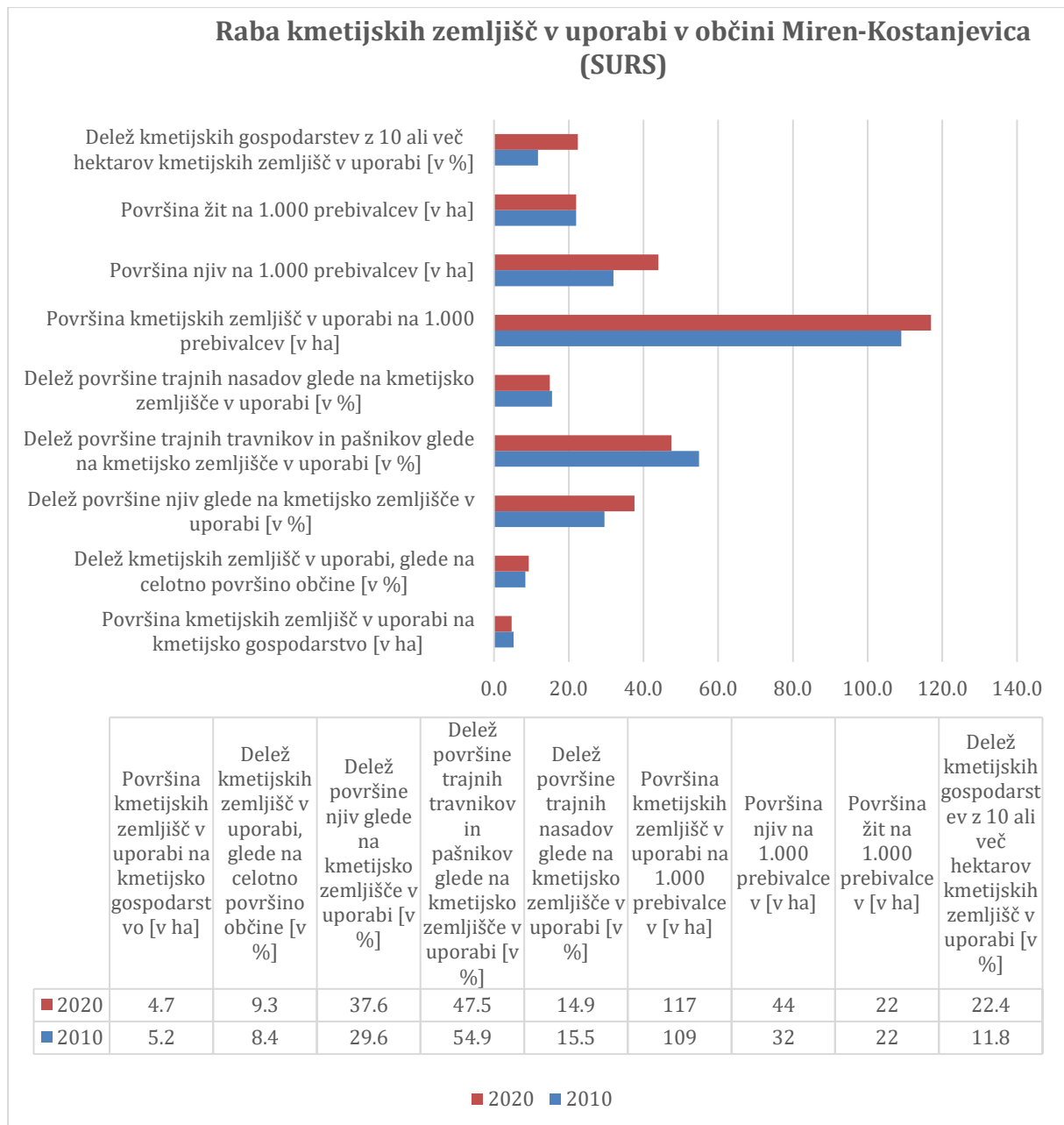
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na 1.000 prebivalcev je v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica znašala 117 ha (7,3 % več kot v letu 2010), na ravni Slovenije pa 226 ha. Zmanjšanje površine na slovenski ravni po tem kazalniku je bilo 2,6 %. Pomemben kazalnik potenciala za samooskrbo je površina njiv na 1.000 prebivalcev, ki je v občini Miren-Kostanjevica v letu 2020 znašala 44 ha (37,5 % več kot v letu 2010), kar je krepko pod

povprečjem na ravni države. Na ravni Slovenije površina njiv na 1.000 prebivalcev znaša 84 ha (1,1 % več kot v letu 2010). Površina žit je v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica na 1.000 prebivalcev v primerjavi z letom 2010 ostala na povsem enaki ravni in sicer na površini 22 ha. V Sloveniji je v istem časovnem obdobju površina žit na 1.000 prebivalcev znašala 47 ha (2,2 % več kot v letu 2010).

ri kmetovanju in njegovi gospodarnosti pomembno vlogo igra tudi velikost kmetijskega gospodarstva. Delež KMG večjih od 10 ha KZU je v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica znašal 22,4 % (v Sloveniji 21,9 %), se je pa v zadnjem opazovanem desetletnem obdobju delež večjih KMG nad 10 ha KZU v občini povečal kar za dobrih 90 %, kar je spodbuden podatek. V istem obdobju se je na ravni Slovenije delež takšnih KMG povečal za 43,1 %. Kaže se torej trend večanja kmetij, ki je bil v obdobju 2010- 2020 na ravni občine Miren-Kostanjevica precej bolj intenziven, kot na ravni države. Verjetno pa je k temu v občini prispevalo le nekaj večjih kmetij (Preglednica 22, Slika 40).

Preglednica 22: Trend rabe kmetijskih zemljišč.

	2010	2020	Indeks (2010=100)
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo [v ha]	5,2	4,7	90,4
Delež kmetijskih zemljišč v uporabi, glede na celotno površino občine [v %]	8,4	9,3	110,7
Delež površine njiv glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	29,6	37,6	127,0
Delež površine trajnih travnikov in pašnikov glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	54,9	47,5	86,5
Delež površine trajnih nasadov glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	15,5	14,9	96,1
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1.000 prebivalcev [v ha]	109	117	107,3
Površina njiv na 1.000 prebivalcev [v ha]	32	44	137,5
Površina žit na 1.000 prebivalcev [v ha]	22	22	100,0
Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več hektarov kmetijskih zemljišč v uporabi [v %]	11,8	22,4	189,8

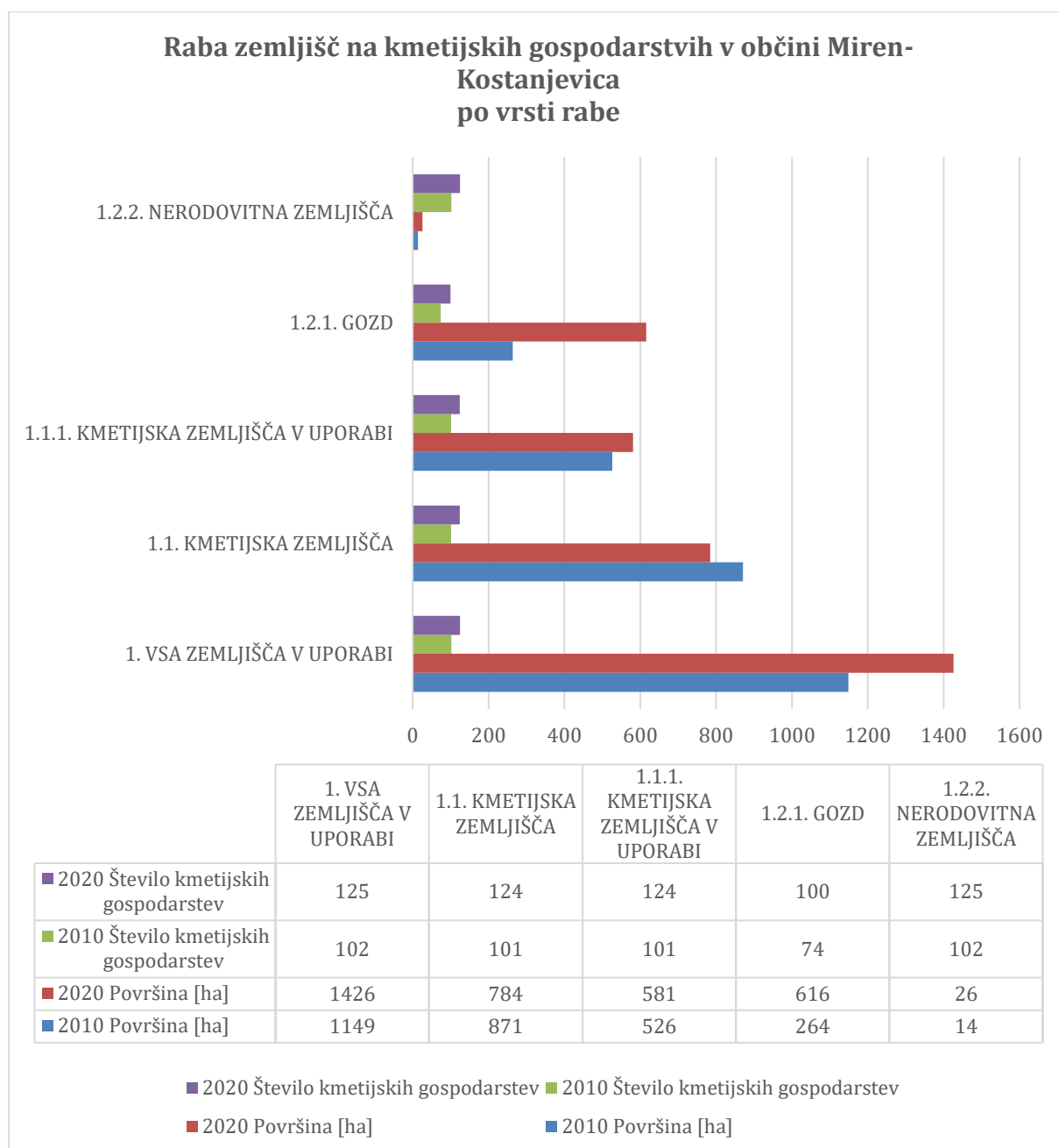
Slika 40: Raba kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v občini (vir: SURS, 2023)

Kmetijska zemljišča so v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica predstavljala 61 % vseh zemljišč v uporabi. Površina kmetijskih zemljišč se je v zadnjem desetletnem obdobju zmanjšala za 10 %, število kmetijskih gospodarstev, ki ima ta zemljišča v lasti, pa se je v istem obdobju povečalo za slabih 23 %. Nasprotno pa se je površina kmetijskih zemljišč v uporabi v občini povečala za 10,5 %. Na ravni Slovenije se je površina kmetijskih zemljišč v istem obdobju zmanjšala za 0,4 %, število KMG pa za 9 %. Površine njiv so v občini Miren-Kostanjevica v letu 2020 znašale 219 ha, kar je kar za 40 % več kot v letu 2010. Na njivah so prevladovala žita, ostale poljščine so bile v manjšem obsegu. Trajni travniki in pašniki so v letu 2020 obsegali 276 ha, kar je 4,5 % manj kot pred desetletjem. Po drugi strani se je v zadnjem desetletju v občini Miren-Kostanjevica izrazito povečala površina gozdov, po podatkih SURS kar za 2,3-kratnik (z 264 ha na 616 ha), za 86 % pa se je povečal tudi delež nerodovitnih zemljišč (Preglednica 23, Slika 41).

Preglednica 23: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.

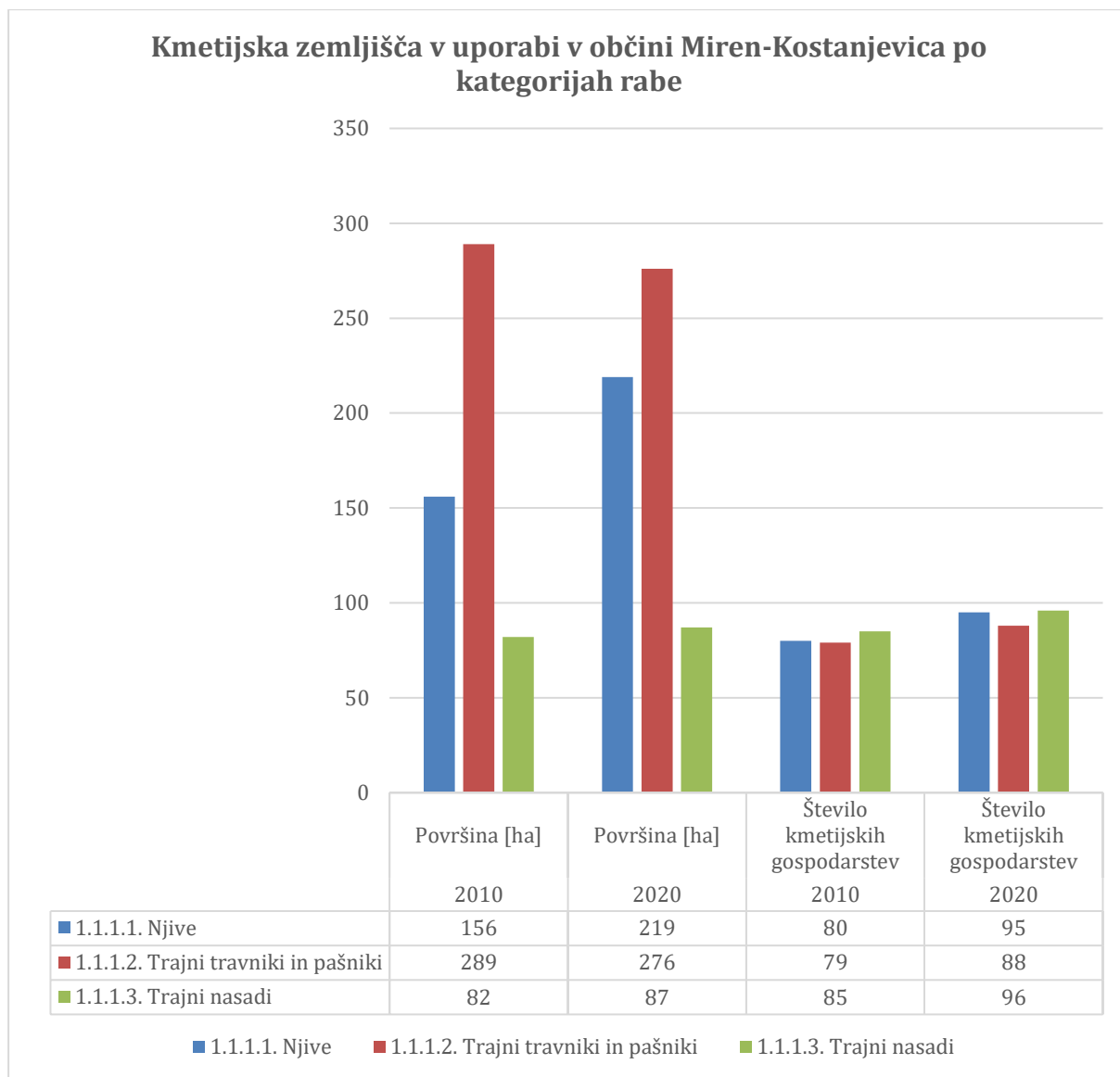
	Površina [ha]		Indeks (2010=100)	Število KMG		Indeks (2010=100)
	2010	2020		2010	2020	
1. VSA ZEMLJIŠČA V UPORABI	1149	1426	124,1	102	125	122,5
1.1. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA	871	784	90,0	101	124	122,8
1.1.1. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA V UPORABI	526	581	110,5	101	124	122,8
1.1.1.1. Njive	156	219	140,4	80	95	118,8
1.1.1.1.01. Žita	105	109	103,8	37	38	102,7
1.1.1.1.01.01. Pšenica in pira	16	22	137,5	19	11	57,9
1.1.1.1.01.02. Ječmen	12	18	150,0	20	14	70,0
1.1.1.1.01.05. Koruza za zrnje	76	66	86,8	17	20	117,6
1.1.1.1.02. Krompir	7	16	228,6	53	21	39,6
1.1.1.1.03. Industrijske rastline	z	15	-	4	7	175,0
1.1.1.1.04. Krmne rastline	26	34	130,8	42	50	119,0
1.1.1.1.04.04. Silažna koruza	-	z	-	-	z	-
1.1.1.1.07.02. Zelenjadnice	9	39	433,3	58	75	129,3
1.1.1.2. Trajni Travniki In Pašniki	289	276	95,5	79	88	111,4
1.1.1.2.01. Travniki in pašniki: z enkratno rabo	174	39	22,4	53	41	77,4
1.1.1.2.05. Trajno travinje: z večkratno rabo	-	237	-	-	87	-
1.1.1.2.02. Travniki in pašniki: z dvokratno rabo	88	-	-	20	-	-
1.1.1.2.03. Travniki in pašniki: s trikratno rabo	z	-	-	z	-	-
1.1.1.2.04. Travniki in pašniki: s štiri in večkratno rabo	z	-	-	z	-	-
1.1.1.3. Trajni Nasadi	82	87	106,1	85	96	112,9
1.1.1.3.P01_02 Sadovnjaki in oljčniki - skupaj	49	-	-	29	-	-
1.1.1.3.01. Površina sadovnjakov	-	35	-	-	50	-
1.1.1.3.03. Površina vinogradov	33	51	154,5	67	61	91,0
1.2.1. GOZD	264	616	233,3	74	100	135,1
1.2.2. NERODOVITNA ZEMLJIŠČA	14	26	185,7	102	125	122,5

z - podatek je zaradi zelo nizke vrednosti zaupen s strani SURS

Slika 41: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.

Slika 42: Kmetijska zemljišča v uporabi po kategorijah rabe.

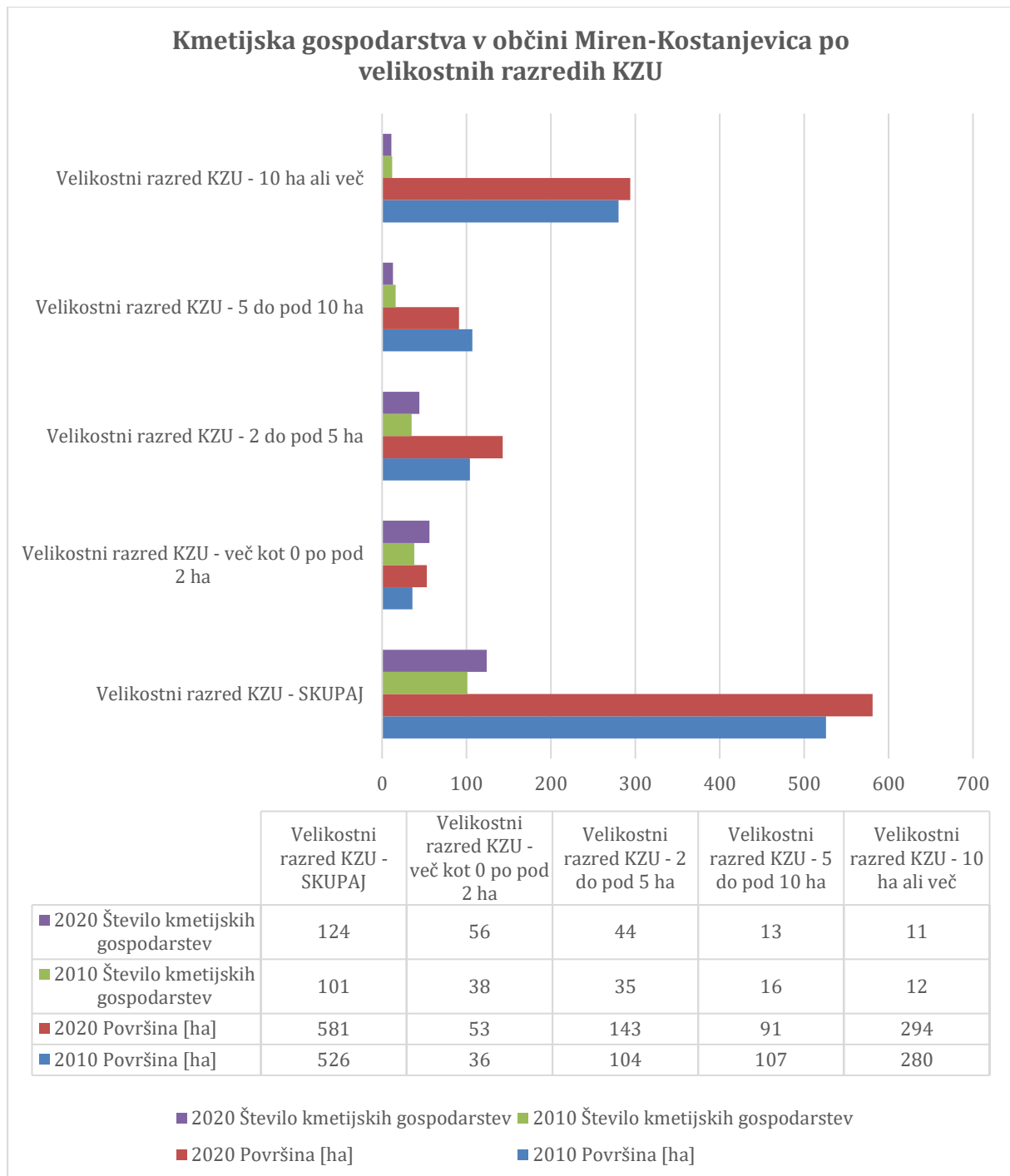
5.3 Velikostna struktura kmetijskih gospodarstev

Podatki v preglednici kažejo, da se površine KZU v lasti KMG najmanjšega velikostnega razreda povečujejo (njihova površina se je v obdobju 2010-2020 povečala za dobrih 47 %), tudi število KMG tega velikostnega razreda KZU kaže na podobno povečanje (za 47,4 %). Površine KZU v velikostnem razredu od 2 do 5 ha KZU so se v obdobju 2010-2020 tudi povečale za 37,5 %, število KMG tega razreda pa se je v istem obdobju povečalo za 25,7 %. Velikostni razred KZU od 5 do 10 ha se je po površini KZU v obdobju 2010-2020 edini zmanjšal za 15 %, število kmetij v tem velikostnem razredu KZU pa se je v istem obdobju v občini zmanjšalo za skoraj 20 %. So se pa v istem obdobju za 5 % povečale površine KZU največjega velikostnega razreda nad 10 ha KZU, število KMG v tem razredu pa se je zmanjšalo za 8,3 % (Preglednica 24).

Preglednica 24: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnem razredu KZU.

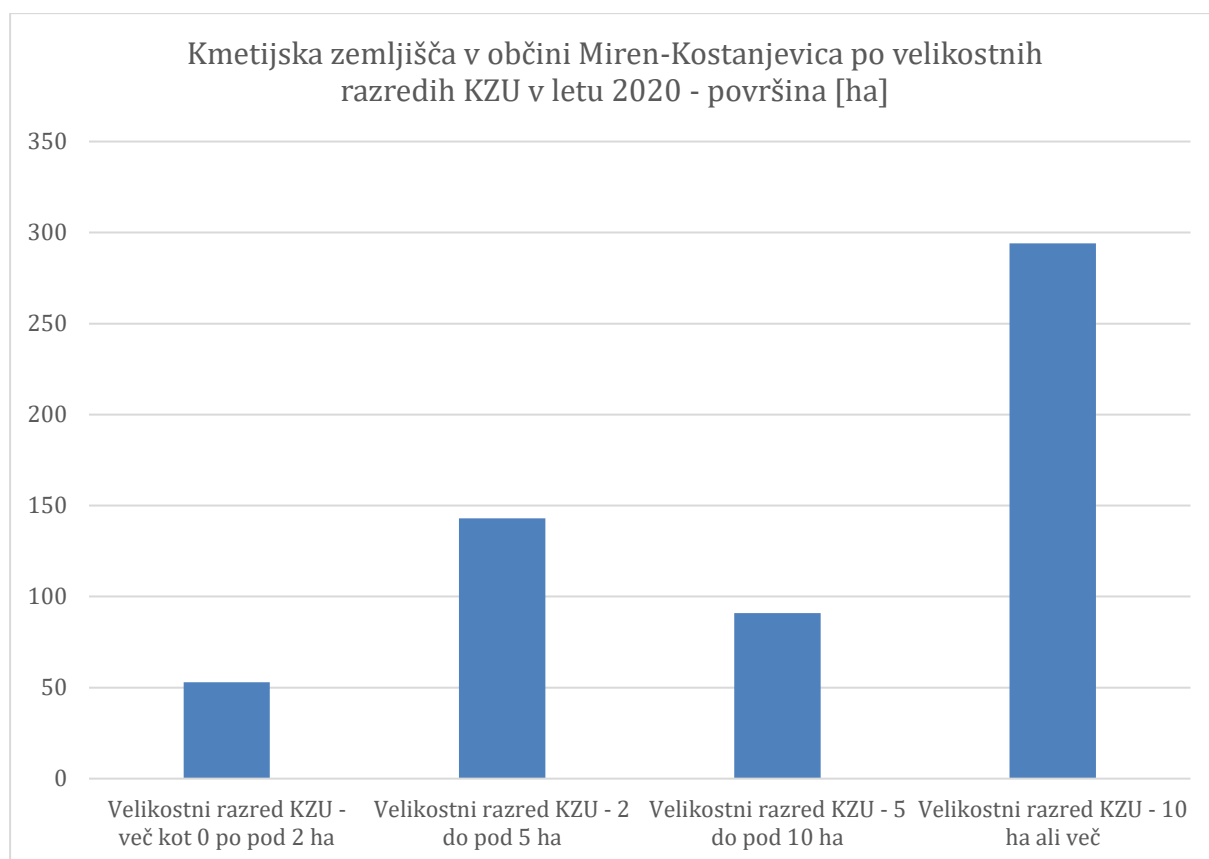
	Površina [ha]*		Indeks (2010=100)	Število kmetijskih gospodarstev		Indeks (2010=100)
	2010*	2020		2010	2020	
Velikostni razred KZU - SKUPAJ	526	581	110,5	101	124	122,8
Velikostni razred KZU - več kot 0 po pod 2 ha	36	53	147,2	38	56	147,4
Velikostni razred KZU - 2 do pod 5 ha	104	143	137,5	35	44	125,7
Velikostni razred KZU - 5 do pod 10 ha	107	91	85,0	16	13	81,3
Velikostni razred KZU - 10 ha ali več	280	294	105,0	12	11	91,7

*Za leto 2010 po zabeležki SURS v podatkih niso vključeni skupni travniki in pašniki v obsegu 8,221 ha,

Slika 43: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnih razredih KZU.

Na sliki je prikazan obseg kmetijskih zemljišč v občini Miren-Kostanjevica, ki pripada posameznemu velikostnemu razredu. Kljub temu, da se v občini po številu največ kmetijskih gospodarstev uvršča v najmanjši velikostni razred pa imamo v tem razredu hkrati najmanjši delež površine kmetijskih zemljišč. Največ kmetijskih zemljišč po površini je v lasti (ali v najemu) kmetijskih gospodarstev največjega velikostnega razreda (Slika 44).

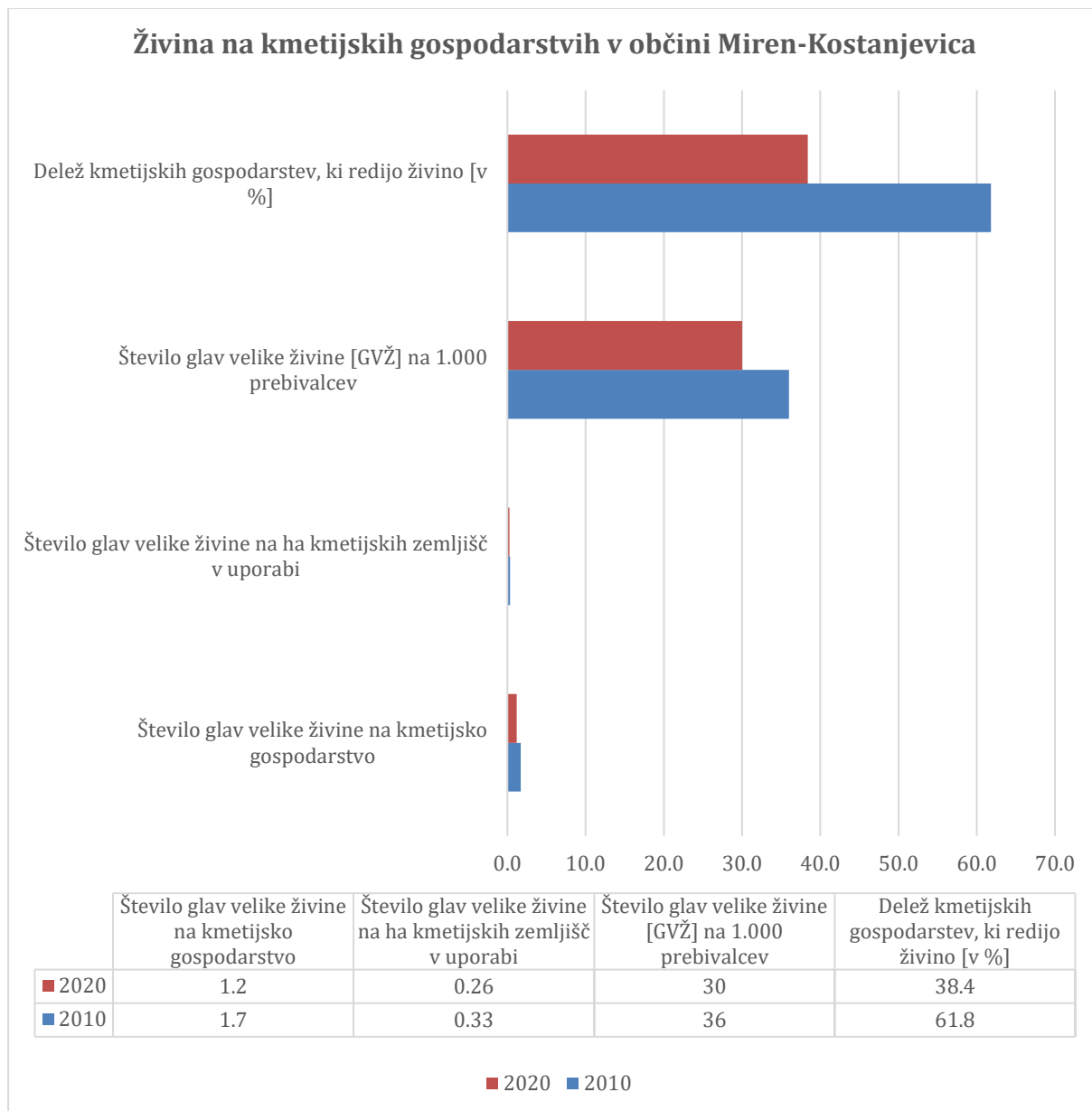
Slika 44: Velikostni razredi KZU v Občini v letu 2020 (SURSTAT, 2023).

5.4 Živina na kmetijskih gospodarstvih

Število glav velike živine (GVŽ) na kmetijskih gospodarstvih v občini je nizko, v letu 2020 je znašalo le 1,2 GVŽ/KMG, kar je bilo za skoraj 30 % manj kot v letu 2010 (Preglednica 25, Slika 45). V istem obdobju je bila na ravni Slovenije intenzivnost reje GVŽ/KMG petkrat višja in je znašala 6 GVŽ/KMG, za razliko od občine Miren-Kostanjevica pa se je na ravni Slovenije intenzivnost reje živine na KMG v opazovanem 10-letnem obdobju povečala in sicer za 7,1 %. Obtežba kmetijskih zemljišč z živalmi v občini Miren-Kostanjevica je nizka in je v letu 2020 znašala 0,26 GVŽ na ha KZU. V obdobju 2010-2020 se je še zmanjšala za 21 %. V Sloveniji je bila v letu 2020 obtežba trikrat višja in je znašala 0,86 GVŽ na ha KZU. V zadnjem opazovanem desetletju pa se je zmanjšala tudi na ravni države in sicer za 3,4 %. Število GVŽ na 1000 prebivalcev je v letu 2020 v občini Miren-Kostanjevica znašalo 30, kar je za okrog 17 % manj kot v letu 2010. Na ravni Slovenije je število GVŽ na ha KZU znašalo 195 (5,3 % manj kot v letu 2010). Po popisu kmetijstva 2020 je v občini Miren-Kostanjevica živino redilo le dobrih 38 % kmetijskih gospodarstev (37,9 % manj kot leta 2010), v Sloveniji pa 67,8 % kmetijskih gospodarstev (3,7 % manj kot v letu 2010).

Preglednica 25: Kazalniki stanja živine na KMG v Občini.

	2010	2020	Indeks (2010=100)
Število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo	1,7	1,2	70,6
Število glav velike živine na ha kmetijskih zemljišč v uporabi	0,33	0,26	78,8
Število glav velike živine [GVŽ] na 1.000 prebivalcev	36	30	83,3
Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino [v %]	61,8	38,4	62,1

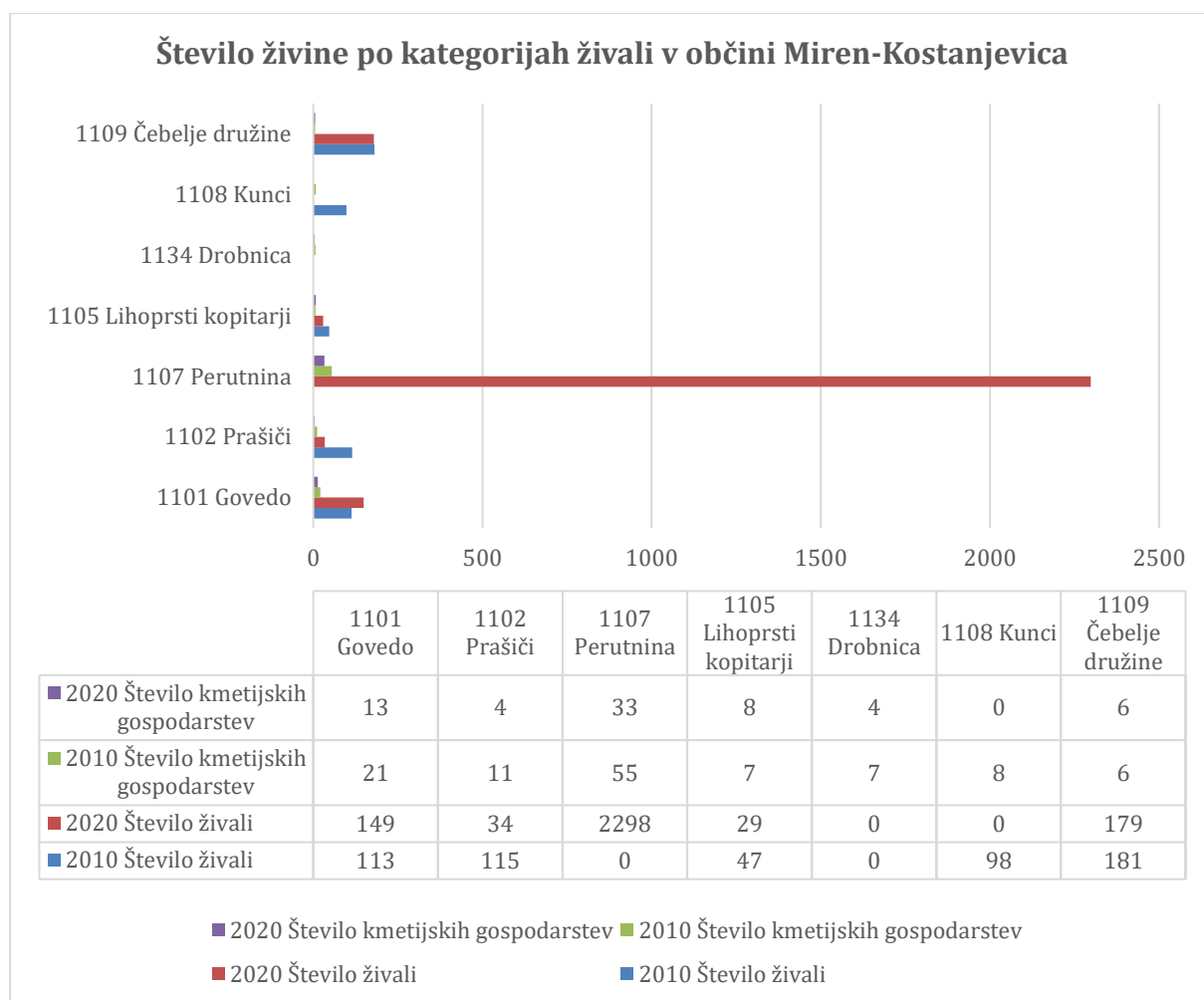
Slika 45: Živina na kmetijskih gospodarstvih v Občini.

Preglednica 26: Živina na KMG v Občini po kategorijah živali.

	Število živali		Indeks (2010=100)	Število KMG		Indeks (2010=100)
	2010	2020		2010	2020	
1101 Govedo	113	149	131,9	21	13	61,9
1101.031 Krave	z	30	-	z	z	-
1101.0311 Krave molznice	z	z	-	z	z	-
1101.0312 Krave dojilje	20	z	-	z	4	-
1102 Prašiči	115	34	29,6	11	4	36,4
1102.03 Prašiči v pitanju	z	z	-	z	3	-
1107 Perutnina	z	2298	-	55	33	60,0
1107.01 Kokoši nesnice	z	533	-	55	31	56,4
1107.02 Pitovni piščanci	z	z	-	z	z	-
1105 Lihoprsti kopitarji	47	29	61,7	7	8	114,3
1134 Drobница	z	z	-	7	4	57,1
1108 Kunci	98	-	-	8	-	-
1109 Čebelje družine	181	179	98,9	6	6	100,0

*Z - zaupnost podatka s strani SURS zaradi zelo majhnega števila

Kljub temu, da je število živine v občini nizko v strukturi prevladuje govedo (skupaj v letu 2020 evidentiranih 149 živali ali slabih 32 % več kot v letu 2010). O sami strukturi je sicer zaradi zaupnosti podatkov s strani SURS težko presojati. Se je pa občutno (za 38 %) zmanjšal delež kmetij, ki še redijo govedo. Občutno se je zmanjšalo število prašičev (zmanjšanje števila živali za okrog 70 % v obdobju 2010-2020), izrazito se je zmanjšalo tudi število KMG, ki prašiče sploh redijo (zmanjšanje za skoraj 64 %). Pri perutnini ni mogoče narediti primerjav z letom 2010, saj je bil podatek v letu 2010 zaupen, kaže pa se porast števila živali ob popisu v letu 2020. Število KMG, ki sploh še imajo perutnino na svojem gospodarstvu, se je sicer med popisoma zmanjšalo za 40 %. V opazovanem obdobju se je zmanjšalo tudi število lihoprstih kopitarjev (za okrog 38 %), se je pa povečalo število kmetij, ki jih še redijo (porast števila kmetij za dobrih 14 %). A podatki kažejo, da je na kmetijah le po nekaj živali. Drobnice je na območju zelo malo, zato so podatki obeh popisov za to kategorijo živali zaupni, kaže pa se tudi še manjše število kmetij, ki jih redijo kot v letu 2010. V opazovanem obdobju se je zmanjšalo tudi število kuncev, ki jih kot kaže danes niti več ni. Število čebeljih družin je ostalo približno na enaki ravni (po podatkih zmanjšanje za 1 %), enako je ostalo tudi število KMG, ki se ukvarjajo s čebelarstvom. Stanje in primerjavo v obdobju 2010 - 2020 predstavlja tudi grafikon v nadaljevanju (Slika 46).

Slika 46: Gibanje števila živali po kategorijah ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.

5.5 Družinski člani po starostnih skupinah na družinskih kmetijah in polnovredne delovne moči (PDM)

Ker je bil popis kmetijstva v letu 2020 izveden administrativno podatkov o družinskih članih na kmetijah v občini Miren-Kostanjevica za leto 2020 ni. Določeno informacijo o tem lahko dobimo le na podlagi podatkov popisa kmetijstva v letu 2010, a je potrebno upoštevati, da gre za 10-letni časovni zamik (Preglednica 27).

Preglednica 27: Družinski člani na kmetijah v Občini po starostnih skupinah v letu 2010 (SURs, Popis kmetijstva 2010).

	Število oseb	Delež (%)
Starostne skupine - SKUPAJ	256	100
Starost pod 25 let	19	7,4
Starost od 25 do pod 35 let	24	9,4
Starost od 35 do pod 45 let	33	12,9
Starost od 45 do pod 55 let	64	25,0
Starost od 55 do pod 65 let	46	18,0
Starost 65 let in več	70	27,3

V letu 2010 sta največja razreda družinskih članov na kmetijah predstavljali starostni skupini od 45 do 55 let ter razred nad 65 let, ostali vmesni razredi pa so bili nekoliko nižje zastopani, njihova velikost pa se povečuje s starostnim razredom. Če upoštevamo 10 letni zamik po letu 2010 lahko smatramo, da so se razredi premaknili za en razred navzgor, ne vemo pa, koliko je bilo v tem času na kmetijah novorojenih in umrlih, iz podatkov pa bi lahko sklepali, da se je starostna skupina nad 65 let še povečala. Podatki iz leta 2010 kažejo na slabo starostno strukturo družinskih članov na kmetijah v občini.

Obseg delovne sile na kmetijah navadno prikazujemo v polnovrednih delovnih močeh (PDM), ki jih lahko preračunamo še na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). To prikazuje preglednica v nadaljevanju. Podatki v preglednici se nanašajo na leto 2010, saj se v administrativnem popisu kmetijstva 2020 na ravni občin prav tako niso izračunavali (Preglednica 28).

Preglednica 28: Polnovredne delovne moči (PDM) na kmetijah v Občini ter na ha KZU v letu 2010,

	Polnovredne delovne moči [PDM]	PDM/ha kmetijskih zemljišč v uporabi [KZU]
Velikostni razred KZU - SKUPAJ	91	0,17
Velikostni razred KZU - manj kot 2 ha	17	0,47
Velikostni razred KZU - 2 do pod 5 ha	28	0,27
Velikostni razred KZU - 5 do pod 10 ha	20	0,19
Velikostni razred KZU - 10 ha ali več	26	0,09

V letu 2010 je bilo na kmetijah v občini Miren-Kostanjevica skupaj 91 polnovrednih delovnih moči (PDM), kar je preračunano na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) predstavljalo manj kot 0,2 PDM/ha KZU. Iz preglednice je razvidno tudi, da se z višanjem razpoložljivih KZU na ha zmanjšuje razpoložljiva delovna sila na kmetiji. Razmeroma veliko je torej delovne sile na majhnih kmetijah, precej manj pa na večjih. Pri tem je potrebno upoštevati, da podatki vključujejo vse družinske člane, pri čemer pa ni nujno, da vsi družinski člani na kmetiji

dejansko tudi sodelujejo pri kmetovanju. Na podlagi popisa 2010 so razpoložljivi še naslednji kazalniki stanja delovne sile:

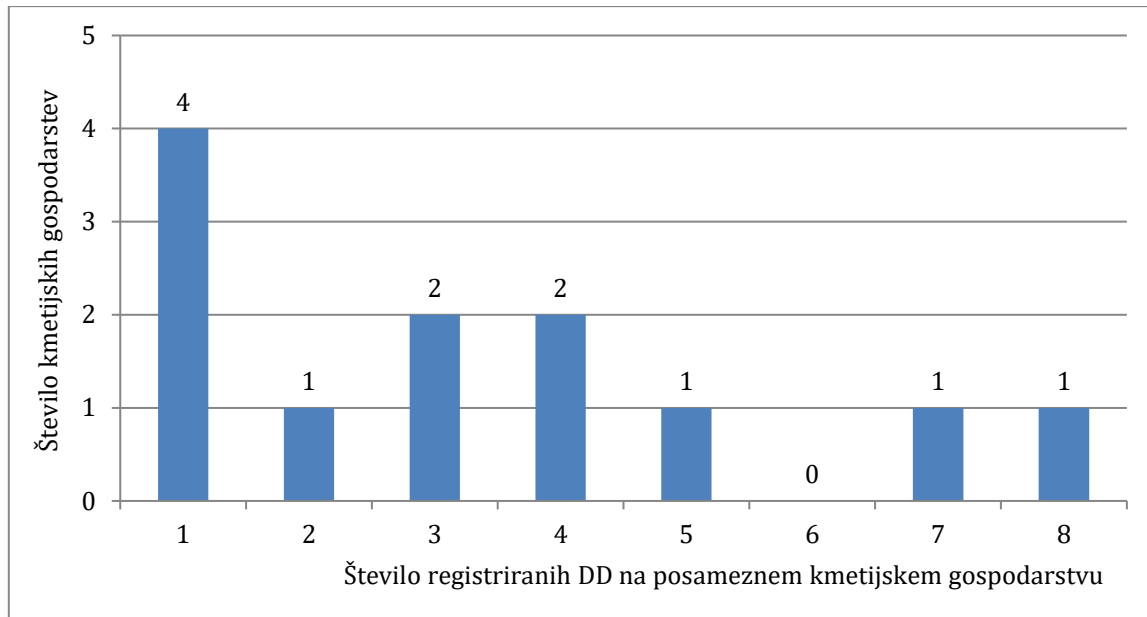
- polnovredne delovne moči na kmetijsko gospodarstvo	0,89
- polnovredne delovne moči na število glav velike živine	0,52
- polnovredne delovne moči na ha kmetijskih zemljišč v uporabi	0,89
- delež kmetijskih gospodarstev, na katerih je predviden naslednik [v %]	36,6

5.6 Dopolnilne dejavnosti

Dopolnilno dejavnost na kmetiji ima v občini Miren-Kostanjevica registrirano 12 kmetijskih gospodarstev (KMG). Le eno dejavnost imajo registrirana 4 KMG. Dve dejavnosti ima registrirani eno KMG, po 3 dejavnosti 2 KMG, po 4 dejavnosti 2 KMG, eno KMG ima registriranih 5 vrst dopolnilnih dejavnosti, po eno KMG pa ima registriranih 6 in 7 dopolnilnih dejavnosti. V zvezi s temi podatki je potrebno poudariti, da zgolj registracija neke vrste dopolnilne dejavnosti še ne pomeni, da se ta na kmetiji dejansko tudi izvaja. Iz prakse je znano, da kmetije pogosto registrirajo dejavnosti tudi »na zalogo«, za primer, če bi se kdaj kasneje z njo dejansko tudi ukvarjali. Glede na vrste DD je v občini Miren-Kostanjevica najbolj pogosta registrirana dopolnilna dejavnost »turistična kmetija z nastanitvijo«, ki je registrirana 5-krat. Po 4-krat so registrirane »osmica« ter »storitev delov s traktorjem in drugo strojno opremo«. Trikrat je registrirana »storitev vzdrževanje zelenic«, po dvakrat »peka kruha in potic ter peciva in slaščic«, »predelava in konzerviranje sadja in zelenjave«, »proizvodnja žganih pijač«, »izletniška kmetija« ter »prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti«. Z le po eno registracijo v občini pa so naslednje dopolnilne dejavnosti: »proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov«, »zakol živali in predelava mesa«, »predelava mleka«, »predelava zelišč«, »svečarstvo«, »predelava zelišč in dišavnic na tradicionalni način«, »izdelava mila na tradicionalni način«, »proizvodnja in prodaja energije iz sončnega vira«, »storitev vzdrževanje cest in pluzenje snega«, »storitev žaganje in skobljanje lesa«, »storitev zakol živali«, »storitev predelava mesa«, »storitev stiskanje kmetijskih pridelkov za olje«, »storitev opravljanje posebnih ročnih kmetijskih del in oskrbe živali«, »svetovanje o kmetovanju«, »usposabljanje na kmetiji«, »svetovanje in prikazi iz kmečkih gospodinjjskih opravil« (Slika 47, Preglednica 29).

Preglednica 29: Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na posamezni kmetiji v Občini.

Število reg. DD na posameznem KMG	Število KMG
1	4
2	1
3	2
4	2
5	1
6	0
7	1
8	1
Skupna vsota reg. DD = 43	Skupaj KMG z DD = 12

Slika 47: Kmetijska gospodarstva v občini Miren-Kostanjevica glede na število registriranih DD.

6 SWOT ANALIZA

Pričujoče poročilo predstavlja **OSNUTEK** analize stanja razvoja kmetijstva v Občini, ki bo v nadaljevanju najprej predstavljena predstavnikom Občine nato pa še zainteresirani strokovni javnosti v okviru SWOT delavnice. Na delavnici bodo deležniki s področja kmetijstva, okolja in narave ter drugih področij podali svoje mnenje na predstavljena izhodišča (poglavja 1-5) ter izpostavili svoje videnje glede morebitnih specifičnih izzivov (poglavje 6), ki bi jih bilo smiselno upoštevati v predlogu strateški usmeritev, ki bodo zbrani na koncu poročila (poglavje 7).

Rezultati in fotografije z delavnice bodo dodane po delavnici.

Slika 48: SWOT delavnica zainteresirane strokovne javnosti, Miren-Kostanjevica, Cerje, 7. 6. 2023.

6.1 Metodologija

Pri izvedbi delavnice bomo uporabili metodologijo "svetovne kavarne". Izraz "svetovna kavarna" je koncept, ki povezuje ljudi iz različnih kultur, ozadij in okolij prek skupnega prostora, ki je pogosto organiziran v obliki kavarne. Metodologija svetovne kavarne se osredotoča na ustvarjanje vključujočega in odprtega okolja za spodbujanje dialoga, razumevanja in sodelovanja.

Metodologija svetovne kavarne se lahko uporablja za izvedbo različnih vrst dogodkov, vključno z okroglimi mizami, forumi, delavnicami ali razpravami. Ključna načela metodologije svetovne kavarne so:

1. Enakost udeležencev: Vsi udeleženci so enakovredni in imajo pravico izraziti svoje mnenje. V svetovni kavarni ni hierarhij ali privilegijev.
2. Odprti prostor za dialog: Udeleženci so spodbujeni k odprtosti in iskrenosti v svojih izmenjavah. Poudarek je na poslušanju drugih, spoštovanju različnih mnenj in iskanju skupnih točk.
3. Sprožanje vprašanj: Organizatorji svetovne kavarne postavijo ključna vprašanja, ki spodbujajo razmišljanje in spodbujajo razpravo med udeleženci.
4. Majhne skupine: Udeleženci se pogosto razdelijo v manjše skupine, ki omogočajo bolj intimno okolje za pogovor. To spodbuja aktivno sodelovanje vseh udeležencev.
5. Samoorganizacija: Svetovna kavarna spodbuja samoorganizacijo. Udeleženci sami določijo teme, ki jih želijo obravnavati, in se organizirajo v skupine glede na svoje interese.

Cilj metodologije svetovne kavarne je ustvariti prostor za izmenjavo idej, poglobljeno razpravo in soustvarjanje rešitev za kompleksne probleme.

Na delavnici bomo z navedenim pristopom obravnavali naslednje teme na območju obravnavanih občin:

- Trženje - opredelitev prednosti in slabosti povezane s problematiko trženja kmetijskih proizvodov in storitev
- Mladi kmetje – prednosti in slabosti vključevanja in prevzemanja kmetij s strani mladih
- Ekološko kmetovanje – prednosti in slabosti izvajanja in širjenja ekološke pridelave
- Poslovno okolje: opredelitev priložnosti in nevarnosti, ki jih kmetijski dejavnosti predstavlja širše poslovno okolje preko meja obravnavanih občin.

Iz pridobljenih rezultatov posameznih omizij bomo oblikovali ustrezno SWOT analizo in na njihovi podlagi sintetizirali predloge ključnih strateških usmeritve (Preglednica 30).

Preglednica 30: Oblikovanje strateških usmeritev na podlagi SWOT analize.

Zunanji dejavniki Notranji dejavniki	PREDNOSTI	SLABOSTI
PRILOŽNOSTI	Strategija, ki na podlagi prednosti izkoristi dano priložnost	Strategija, ki na podlagi prednosti izboljša dano slabost
NEVARNOSTI	Strategija, ki na podlagi prednosti omeji dano nevarnost	Strategija, ki minimizira slabosti, da bi se izognili nevarnostim

6.2 Prepis rezultatov delavnice

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

6.2.1 Trženje

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

6.2.2 Mladi kmetije

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

6.2.3 Ekološko kmetovanje

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

6.2.4 Poslovno okolje

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

6.3 Sinteza

Podpoglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

7 PREDLOG STRATEŠKIH USMERITEV

Poglavje bo dopolnjeno po predstavitvi in delavnici.

8 VIRI

ARSO, 2023a. Podnebne statistike za meteorološko postajo Bilje. Dostopno na: https://meteo.arso.gov.si/met/sl/climate/tables/statistike_1950_2020/bilje/

ARSO, 2023b. Podnebne projekcije za občino Miren – Kostanjevica (po naročilu pripravila Agencija RS za okolje)

ARSO, 2023c. Projekcije agrometeoroloških spremenljivk za Bilje, objavljene v Atlasu podnebnih sprememb. Dostopno na: <https://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/OPS21/Priloge-app/#/izbor>

Bertalanič R., Dolinar M., Draksler A. *Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja : Sintezno poročilo–prvi del*, Ljubljana, Agencija RS za okolje, 2018,

Van Vuuren, D., Edmonds, J., Kainuma, M., Riahi, K., Thomson, A., Hibbard, K., Rose, S. *The representative concentration pathways: an overview*, *Climatic Change*, 2011, 109, 5-31,

Vertačnik G., Bertalanič R, *Podnebna spremenljivost Slovenije v obdobju 1961-2011, 3. Značilnosti podnebja v Sloveniji*, Ljubljana, Agencija RS za okolje, 2017,

PINTAR, Marina, CVEJIĆ, Rozalija, KACJAN-MARŠIĆ, Nina, GLAVAN, Matjaž, ČREMOŽNIK, Bojan, NAGLIČ, Boštjan, PAVLOVIČ, Martin, *Trajnostna raba vode za krepitev rastlinskega pridelovalnega potenciala v Sloveniji : končno poročilo : Ciljni raziskovalni program V4-1131*, Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, 2013, 172 str., zvd, ilustr., grafični prikazi, [COBISS,SI-ID [7683449](#)]

Vidic, N.J., Prus, T., Grčman, H., Zupan, M., Lisec, A., Kralj, T., Vrščaj, B., Ruprecht, J., Šporar, M., Suhadolc, M., Mihelič, R. in Lobnik, F., 2015, *Tla Slovenije s pedološko karto v merilu 1:250000 = Soils of Slovenia with soil map 1:250000*, [online] Luxembourg: Evropska komisija, Skupni raziskovalni center (JRC); = European Commission Joint Research Centre (JRC); Publications Office of the European Union, Available at: <doi:10,2788/88750>

Akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebne spremembe - SECAP 2. del ANALIZA RANLJIVOSTI IN TVEGANJA ZARADI PODNEBNIH SPREMEMB za Mestno občino Nova Gorica